

ALEGERI LOCALE 2023: ÎNTRE PERCEPȚII ȘI REALITĂȚI

O analiză a alegerilor locale din Republica Moldova din perspectiva
egalității de gen

Chișinău, 2024

Acest raport este elaborat de către Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, în parteneriat cu Coaliția civică pentru alegeri libere și corecte, cu susținerea Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), IM Swedish Development Partner Lund Sucursala Moldova, Entitatea Națiunilor pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor și Entitatea Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Opiniile exprimate în această analiză nu reprezintă neapărat opiniile donatorilor.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
DESCOPERIREA UNUI STATUS QUO PATRIARHAL. ÎNCOTRO NE ÎNDREPTĂM?	5
METODOLOGIE	6
ABORDAREA ANALITICĂ PRIVIND CLUSTERELE DE ALEGĂTORI	6
PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ	8
PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECIZIONALE	11
IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ	13
CONSTATĂRI	15
PRIMARE ÎN UMBRĂ	16
REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL CANDIDAȚILOR/ CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă	17
REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL ALEȘILOR/ALESELOR LOCALI/LE LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă	22
REPREZENTAREA DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC	25
CONSTATĂRI	31
TRIUMFUL SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ SAU CUM AM AJUNS LA O REPREZENTARE ECHITABILĂ	32
PERSPECTIVA DE GEN ÎN CADRUL ALEGERILOR ÎN CONSILIILE RAIONALE ȘI LOCALE	33
SISTEMUL DE COTĂ DUBLĂ, APLICAT SAU IGNORAT DIN NOU?	40
Consiliile municipale și raionale	40
Consiliile locale	42
CONSTATĂRI	44
SUNT BANII DECISIVI ÎN CAMPANIILE ELECTORALE?	45
VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă (MUN. CHIȘINĂU ȘI MUN. BĂLȚI)	46
FINANȚAREA CAMPANIILOR ELECTORALE	48
CONSTATĂRI:	51
RECOMANDĂRI	52
DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”	68

AUTORI:

Alina ANDRONACHE
Alexandra ERMOLENCO
Natalia COVRIG
Veaceslav BĂTRÂNESCU

INTRODUCERE

La 5 noiembrie 2023 în Republica Moldova au avut loc **alegeri locale generale** în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I – **orașe (municipii)**, sate (comune) și de nivelul II – **raioane**, municipiile **Chișinău** și **Bălți**, cu excepția localităților din stânga Nistrului. În cadrul acestui scrutin au fost aleși pentru un mandat de patru ani reprezentanți ai administrației publice locale: 896 de primari¹ și 11 058 de consilieri locali în cadrul consiliilor raionale, municipale, orașenești, comunale și sătești².

Alegerile generale locale din 5 noiembrie 2023 au fost primele organizate conform noilor prevederi legislative, La 8 decembrie 2022 fiind aprobat noul Cod Electoral care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2023. Domeniile principale care au fost modificate, completate sau reglementate vizează mandatul, constituirea și activitatea organelor electorale, procesul de desemnare și înregistrare a candidaților, gestionarea listelor electorale, transparența finanțării campaniei electorale și fortificarea atribuției de control a Comisiei Electorale Centrale (CEC) pe segmentul de finanțare politică. Alte aspecte relevante țin de organizarea secțiilor de votare, optimizarea mecanismelor de soluționare a litigiilor electorale, simplificarea procedurii de votare pentru alegători, reflectarea și monitorizarea alegerilor, precum și inițierea și desfășurarea referendumurilor. Conform noilor prevederi legislative, alegerile locale generale urmează a fi organizate o dată la patru ani, în ultima duminică din luna octombrie sau prima duminică din noiembrie. Totodată, în anul 2022, a fost completat Codul contravențional, iar în prezent utilizarea de către competitorii electorali a discursului de ură și/sau instigare la discriminare, inclusiv prin intermediul materialelor electorale, este interzisă și sancționată.

În cadrul alegerilor locale 2023 sistemul de cotă dublă a fost aplicat pe deplin. Conform articolului 68 alineatul (3) al Codului Electoral nr. 325/2022, listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale se întocmesc respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe, iar poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri. În cadrul alegerilor locale, aceste liste sunt elaborate proporțional cu numărul de mandate de consilieri la nivelul I și II al unităților administrativ-teritoriale. Numărul de consilieri este comunicat public prin **decizia Comisiei Electorale Centrale**, în baza prevederilor **Codului Electoral** și ale **Legii nr. 436/2006** privind administrația publică locală, în funcție de numărul de locuitori ai unității administrative-teritoriale la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. În plus, pentru toate localitățile cu mai puțin de 1500 de locuitori este stabilit **în mod implicit** un număr de 9 consilieri în cadrul consiliilor locale.

Totodată, partidele politice vor putea beneficia de resurse financiare din bugetul de stat, proporțional cu numărul de femei și tineri aleși ca urmare a acestui scrutin electoral. Conform Legii nr. 294/2007 privind partidele politice, acestea au dreptul să primească anual finanțare din bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale. Cuantumul alocațiilor pentru acest scop se aprobă în legea bugetară anuală, cota procentuală constituind 0,1% din veniturile bugetului de stat, cu excepția veniturilor cu destinație specială (art. 27, alin. (1)), dintre care 7,5% revin partidelor politice proporțional cu numărul femeilor alese în cadrul alegerilor locale și 5% partidelor politice proporțional cu numărul tinerilor aleși în cadrul alegerilor locale. Astfel de măsuri legislative vin să încurajeze formațiunile politice să promoveze și să sprijine candidați din respectivele categorii pentru o mai bună reprezentare politică.

Pentru alegerile locale 2023, Comisia Electorală Centrală a stabilit³ plafonul maxim de cheltuieli ca fiind 0,1% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat. Potrivit prevederilor art. 53 alin. (1) - (4) din Codul Electoral și pct. 21 subpct. 1) și 3) din Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 1185/2023, plafonul general la nivel național al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Fond electoral” constituie 0,1% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv. În termeni monetari, plafonul

¹ Până la data de 27 martie 2024, mandatul de primar nu a fost validat în 2 localități,

<https://a.cec.md/ro/lista-primarilor-alesi-15312.html>

² https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/2355_Anexa_Raport%20ALG%205%20nov%202023.pdf

³ https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-stabilirea-plafonului-general-al-mijloacelor-financiare-ce-2751_107339.html

general al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Fond electoral” și utilizate de concurenții electorali pe fiecare circumscripție în cadrul alegerilor locale generale din data de 5 noiembrie 2023 a constituit **66 274 579,00 lei**, pornind de la coeficientul de 23,99 lei pentru un alegător. Plafonul se stabilește de către CEC, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit la numărul maxim de alegători din circumscripția unde au loc alegerile. Luând în considerare diferențele în capacitățile financiare, plafonul de 0,1% (destul de înalt) ar putea constitui un impediment pentru lansarea în campanie electorală.

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) monitorizează alegerile parlamentare și locale de circa 15 ani, analizând reprezentarea femeilor în alegeri, percepțiile alegătorilor, finanțarea partidelor politice etc. cu scopul de a pune în evidență principalele inegalități în ceea ce privește participarea femeilor și bărbaților în procesele electorale; percepțiile societății cu privire la prezența femeilor în viața politică etc. În cadrul misiunii de observare a alegerilor locale generale din 2023, CPD și-a propus să analizeze tendințele în raport cu scrutinele precedente. În mod specific, în procesul de monitorizare, CPD s-a axat pe: (i) modul de prezentare a bărbaților și femeilor pe listele de candidați: respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la întocmirea listelor de candidați pentru alegerile locale și poziționarea candidaților pe liste, conform ultimei prevederi legislative (minim patru candidați de sex opus pentru fiecare zece locuri); (ii) veniturile și posibilitățile economice ale candidaților femei și bărbați: analiza declarațiilor de venit ale candidaților la funcția de primar/ă și corelarea acestora cu prezența pe listele de candidați; (iii) accesul candidaților, în special a femeilor, la mass-media (analiza a patru tipuri de produse media: știri, talk-show-uri, dezbateri electorale și reclame, scopul fiind identificarea nivelului de prezență a candidatelor în mass-media televizată în timpul campaniei electorale și corelarea acestui indicator cu prezența lor pe listele de candidați); (iv) percepțiile alegătorilor despre candidații femeilor și bărbaților (această analiză este realizată în baza unui sondaj de opinie în care respondenții opinează despre prezența femeilor și bărbaților în politică, rolurile de gen în familie, gospodărie și societate și modul în care acest rol influențează implicarea femeilor și bărbaților în politică).

CAPITOLUL I

**DESCOPERIREA UNUI STATUS QUO PATRIARHAL.
ÎNCOTRO NE ÎNDREPTĂM?**

METODOLOGIE

Raportul analitic a fost elaborat în baza datelor oferite de un sondaj de opinie reprezentativ național desfășurat în rândul populației cu vârsta de peste 18 ani din Republica Moldova. Acesta a fost realizat cu scopul de a identifica stereotipurile persistente despre rolurile de gen, inclusiv deschiderea electoratului moldovenesc pentru participarea femeilor în politică. Cercetarea a fost efectuată de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-RESEARCH” cu implicarea unui eșantion de 1227 de persoane din Republica Moldova.

Structura eșantionului:

		Total		Bărbați		Femei	
		Număr	%	Număr	%	Număr	%
Total		1227	100,0%	505	100,0%	722	100,0%
Genul respondentului	Masculin	505	45,7%	505	100,0%	0	0,0%
	Feminin	722	54,3%	0	0,0%	722	100,0%
Vârsta respondentului	18-29 ani	162	17,0%	72	16,5%	90	17,4%
	30-44 ani	264	26,6%	112	30,5%	152	23,4%
	45-59 ani	253	22,1%	118	23,9%	135	20,6%
	60 + ani	548	34,3%	203	29,1%	345	38,7%
Studiile respondentului	Medii incomplete	161	13,6%	53	12,4%	108	14,6%
	Medii generale	316	25,3%	123	24,3%	193	26,1%
	Profesional tehnice	434	33,5%	205	38,5%	229	29,4%
	Superioare	308	27,6%	120	24,8%	188	29,8%
Ocupația respondentului	Economic activ	372	35,9%	187	44,1%	185	29,0%
	Economic inactiv	855	64,1%	318	55,9%	537	71,0%
Limba de comunicare	Română	800	73,5%	335	75,0%	465	72,2%
	Rusa sau alta	427	26,5%	170	25,0%	257	27,8%
Nivelul socioeconomic:	Nivel scăzut	441	34,6%	158	31,5%	283	37,2%
	Nivel mediu	434	33,7%	186	33,3%	248	33,9%
	Nivel înalt	352	31,7%	161	35,2%	191	28,8%
Mediul de reședință	Urban	607	45,0%	264	47,9%	343	42,5%
	Rural	620	55,0%	241	52,1%	379	57,5%

ABORDAREA ANALITICĂ PRIVIND CLUSTERELE DE ALEGĂTORI

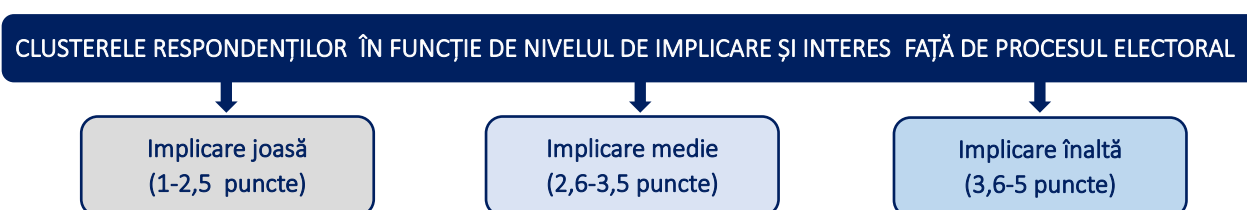
Pentru a înțelege nivelul implicării cetățenilor în alegeri, în cadrul prezentei cercetări, respondenții au fost clasificați în trei grupe. Clasificarea respondenților a fost făcută în baza a 6 itemi ce vizează interesul cetățenilor față de procesul electoral. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes mic/implicare joasă) la 5 (interes înalt/implicare înaltă).

În ce măsură sunteți interesat de această campanie electorală și alegerile generale locale din 2023?

Itemi	Valoare numerică				
	Deloc interesat	Nu prea interesat	Nici - Nici	Oarecum interesat	Foarte interesat
Urmăresc frecvent știrile legate de alegeri	1	2	3	4	5
Urmăresc frecvent dezbaterile electorale	1	2	3	4	5

Analizez profilul candidaților electorali	1	2	3	4	5
Particip la întâlnirile concurenților electorali cu alegătorii	1	2	3	4	5
Informez colegii/membrii de familie, prietenii despre concurenții electorali	1	2	3	4	5
Particip la activitățile electorale organizate de concurenții electorali	1	2	3	4	5

Prin aplicarea mediei aritmetice am putut clasifica cetățenii în trei grupuri, în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral: **(i) implicare joasă** – persoanele care nu manifestă nici o implicare și nici un interes față de procesul electoral, sau îl manifestă într-o formă redusă, valoarea răspunsurilor lor fiind până la 2,5 puncte; **(ii) implicare medie** – persoanele care manifestă un nivel de implicare și un interes mediu față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 2,6 și 3,5 puncte și **(iii) implicare înaltă** – persoanele care manifestă un nivel sporit de implicare și un interes vădit față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 3,6 și 5 puncte.

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor generate de Sondajul național de opinie CPD, 2023

Structura eșantionului:

		Total			Bărbați			Femei		
		Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi
Total		47,6%	33,9%	18,4%	41,6%	35,3%	23,2%	52,8%	32,8%	14,5%
Genul respondentului	Masculin	41,6%	35,3%	23,2%	41,6%	35,3%	23,2%	0,0%	0,0%	0,0%
	Feminin	52,8%	32,8%	14,5%	0,0%	0,0%	0,0%	52,8%	32,8%	14,5%
Vârsta respondentului	18-29 ani	61,7%	29,9%	8,4%	56,4%	28,4%	15,2%	65,9%	31,2%	2,9%
	30-44 ani	55,3%	29,4%	15,2%	53,8%	29,3%	16,9%	57,1%	29,6%	13,4%
	45-59 ani	45,1%	36,9%	18,0%	38,5%	40,0%	21,5%	51,6%	33,9%	14,5%
	60+ ani	36,4%	37,4%	26,2%	22,9%	41,5%	35,6%	44,9%	34,8%	20,3%
Studiile respondentului	Medii incomplete	70,8%	19,0%	10,2%	63,6%	23,0%	13,4%	75,8%	16,2%	8,0%
	Medii generale	50,2%	36,8%	13,0%	46,1%	39,8%	14,0%	53,3%	34,5%	12,2%
	Profesional tehnice	45,0%	33,3%	21,6%	41,2%	31,3%	27,5%	49,2%	35,6%	15,2%
	Superioare	37,3%	39,9%	22,8%	26,6%	43,8%	29,7%	44,8%	37,2%	18,0%
Ocupația respondentului	Economic activ	46,5%	33,5%	20,0%	45,6%	33,1%	21,3%	47,7%	34,1%	18,3%
	Economic inactiv	48,3%	34,1%	17,6%	38,4%	37,0%	24,6%	54,9%	32,2%	12,9%
Limba de comunicare	Româna	50,3%	32,2%	17,5%	43,7%	34,3%	21,9%	56,0%	30,4%	13,6%
	Rusa sau alta	40,4%	38,6%	21,0%	35,1%	38,1%	26,8%	44,4%	38,9%	16,7%
Nivelul socioeconomic	Nivel scăzut	50,3%	32,4%	17,3%	44,0%	36,6%	19,4%	54,7%	29,4%	15,9%
	Nivel mediu	48,0%	33,3%	18,7%	43,7%	32,5%	23,8%	51,6%	34,0%	14,5%
	Nivel înalt	44,4%	36,2%	19,4%	37,3%	36,7%	26,0%	51,7%	35,7%	12,6%
Mediul de reședință	Urban	46,4%	37,5%	16,2%	42,2%	37,0%	20,8%	50,4%	37,9%	11,7%
	Rural	48,7%	31,0%	20,3%	41,0%	33,7%	25,3%	54,6%	28,9%	16,5%

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ

Pentru a măsura și analiza percepțiile cetățenilor, CPD a realizat un sondaj național de opinie în timpul campaniei electorale. Sondajul a fost efectuat de către CBS-Research, pe un eșantion de 1227 persoane cu vârsta de peste 18 ani. Marja de eroare a cercetării este de +/- 3%. În cadrul exercițiului am încercat să măsurăm preferințele cetățenilor de a fi aleși într-o funcție decizională publică la nivel local și central, dar și percepțiile cu privire la nivelul de reprezentare a grupurilor subreprezentate (femei, tineri, persoane cu dizabilități și reprezentanți ai minorităților) în consiliile locale, raionale și municipale.

Datele sondajului arată că egalitatea de șanse în viața publică deocamdată nu este acceptată de o bună parte a populației. Deși în ultimii ani Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative la capitolul asigurarea egalității între femei și bărbați în diferite domenii ale vieții sociale, economice și politice, percepțiile stereotipice încă mai persistă în cultura națională. Bărbații tineri, cu un nivel jos de studii, susțin într-o pondere semnificativ mai mică necesitatea asigurării accesului egal pentru femei și bărbați la oportunități în viața publică, ceea ce confirmă concepțiile patriarhale. Există mulți factori care explică acest fenomen social, cum ar fi perpetuarea tradițiilor și valorilor patriarhale, frica de schimbare, influențe religioase și/sau culturale, lipsa de cunoștințe, precum și neînțelegerea principiului egalității de gen. Aceste concepții devin bariere importante pentru implicarea femeilor în viața publică, inclusiv în cea politică, explicând subreprezentarea lor în sfera dată.

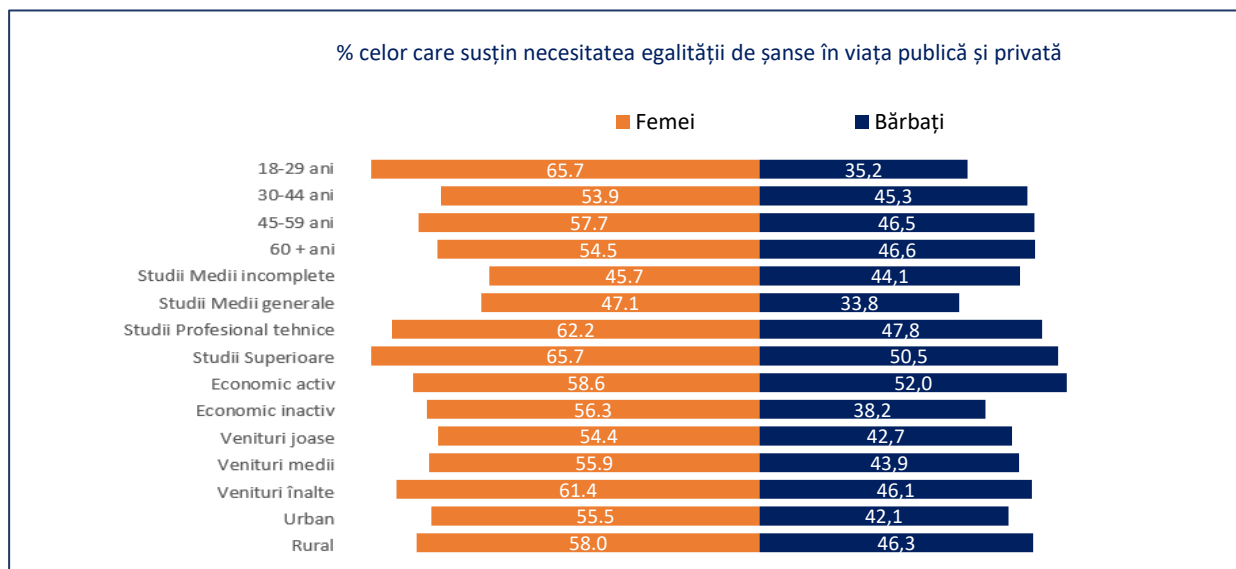

Figura 1. Profilul persoanelor pentru care este foarte important ca femeile și bărbații să aibă oportunități și șanse egale în toate sferile vieții publice și private, %

Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În concepția generală, femeile trebuie să fie mai mult prezente în viața privată/de familie decât în cea publică. Peste 50% din populație este totalmente sau mai degrabă de acord cu afirmația că este datoria femeilor să se ocupe mai mult de treburile casnice, pe când peste 60% sunt de părerea că este mai mult de datoria bărbatului să aducă bani în casă, ceea ce relevă persistența normei tradiționale conform căreia bărbații sunt principalii furnizori financiari ai familiei, iar femeile – cele care își asumă rolurile de îngrijire a familiei, gospodăriei. Această percepție generează presiuni și bariere pentru femeile care doresc să-și dezvolte o carieră și poate submina eforturile lor de a-și construi o independență economică. Peste 54% dintre cetățeni consideră că preocuparea femeilor trebuie să țină de familie și gospodărie, sugerând o încredere limitată în capacitatea lor de a se realiza în alte domenii sau de a-și urmări propriile aspirații. Astfel de percepții mențin limitele și constrângerile impuse femeilor în calea dezvoltării carierei profesionale. Aceste cifre reflectă o mentalitate ancorată în tradițiile patriarhale și o perpetuare a inegalităților de gen în societate (a se vedea figura 2).

Percepțiile cu privire la implicarea femeilor în politică și procesul decizional s-au înrăutățit în 2023. Una din constatările de bază ale procesului de monitorizare a scrutinului electoral din 2021 din perspectiva de gen sugera că stereotipurile privind implicarea femeilor în politică se atenuează. În scrutinul electoral din 2021, 18,2% din populație considera că femeile nu au ce căuta în politică, iar 12,1% se îndoiau de capacitatea lor de a deține funcții de conducere. În 2023, datele relevă o înrăutățire a percepțiilor cu privire la participarea femeilor în procesul decizional, 27% dintre cetățeni deja considerând că femeile nu au ce căuta în politică și la 18,4% dintre respondenții susținând că femeile sunt mai puțin capabile și nu pot ocupa funcții de conducere. Analiza în dinamică a datelor respective relevă că stereotipurile și prejudecățile societății față de participarea femeilor în politică se înrăutățesc după 2021, în pofida faptului că în această perioadă crește semnificativ și numărul femeilor care dețin funcții electivă și decizionale. Tendința în cauză poate fi explicată prin: (i) persistența stereotipurilor de gen și așteptările tradiționale din partea societății, conform cărora femeile trebuie să fie mai mult responsabile de îngrijirea familiei și a gospodăriei, iar implicarea lor în politică este percepută ca o deviație sau o amenințare la aceste roluri; (ii) multiplele crize cu care s-a confruntat Republica Moldova contribuie la o percepție mai critică față de femeile care ocupă funcții de conducere. În rezultatul alegerilor prezidențiale din anul 2020 și a învestirii noului Guvern în anul 2021 funcțiile decisive au fost preluate de către femei – Președintă de țară, prim-ministră, ministra afacerilor interne etc., acestea fiind funcții de importanță strategică pentru stat. În același timp, în perioada anilor 2020-2022, Republica Moldova a devenit martora unor crize consecutive care au avut implicații inevitabile asupra nivelului de trai al populației. Deși au fost niște crize globale care au avut impact și asupra Republicii Moldova, decidenții/autoritățile naționale (în fruntea cărora se aflau femei) au fost blamați/blamate pentru efectele acestor crize. Experiența demonstrează că femeile aflate actualmente în funcții de conducere au fost taxate mult mai dur pentru efectele acestor crize, comparativ cu omologii lor în perioadele trecute de guvernare. Eșecurile sau fost asociate cu percepția precum că femeile nu ar fi capabile sau competente de a conduce. Această înrăutățire a percepțiilor reflectă un regres al eforturilor de promovare a egalității de gen și a participării femeilor în politică.

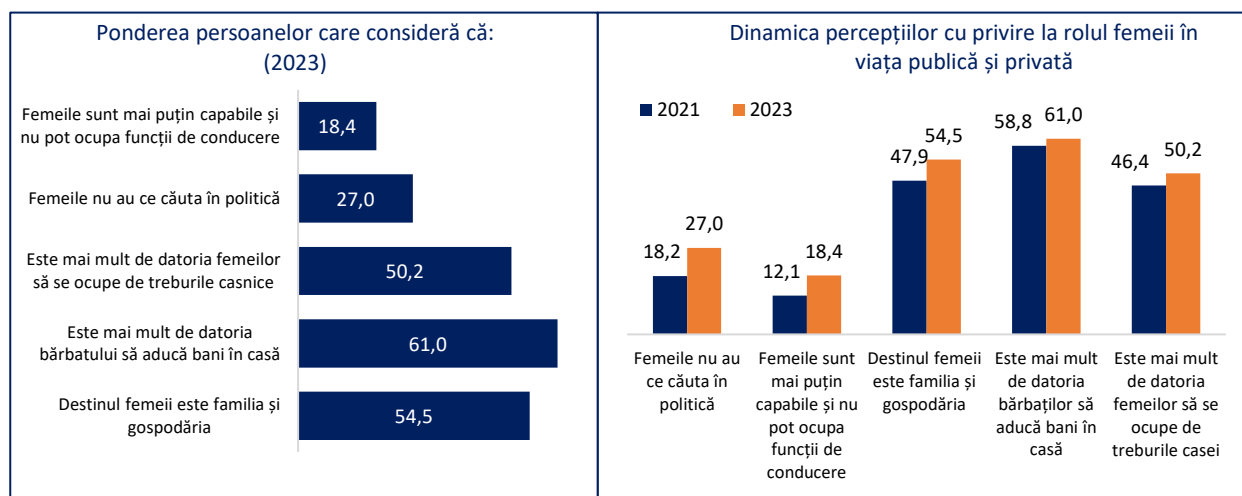

Figura 2. Percepțiile populației cu privire la rolul femeii în viața publică și privată, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2021-2023

Stereotipurile cu privire la participarea femeilor în viața politică sunt, în mare parte, împărtășite de bărbați și persoanele cu un nivel jos de studii. În cadrul analizei ne-am propus să identificăm profilul grupurilor de populație cu abordări stereotipice, în funcție de caracteristicile socio-demografice. Graficele de mai jos (a se vedea figura 3) sugerează că bărbații și persoanele cu nivel jos de studii sunt cel mai des adepții stereotipurilor legate de rolul femeilor în familie și în procesul decizional. O explicație ar fi influența culturală, socială și educațională care încurajează anumite comportamente, ignorând diversitatea și individualitatea fiecărei persoane. Totodată, datele anterioare evidențiază faptul că aceste categorii de populație nu susțin egalitatea de gen în viața publică și privată, ceea ce indică o predilecție pentru rolurile „tradiționale” de gen. Persoanele cu un nivel jos de studii, de asemenea, sunt mai susceptibile de a împărtăși stereotipuri de gen. Limitările educaționale pot avea un impact asupra expunerii și înțelegerii

dezbatelor și conceptelor privind egalitatea de gen. Lipsa accesului la informații și resurse, precum și perspectiva culturală, pot contribui la perpetuarea stereotipurilor.

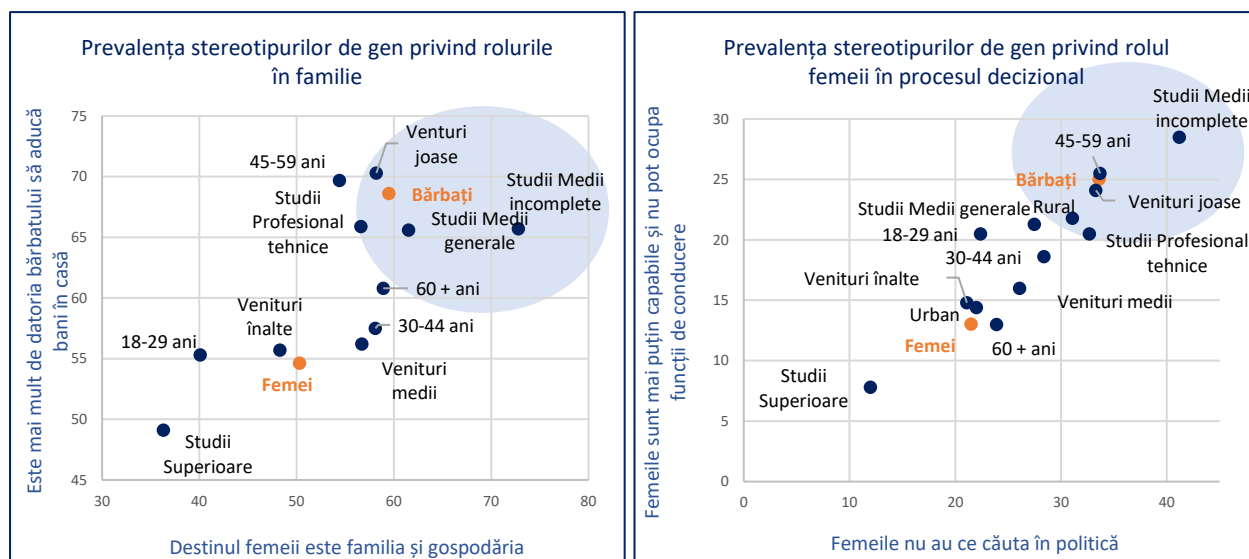

Figura 3. Profilul populației care împărtășește stereotipurile cu privire la rolul femeii în familie și în procesul decizional, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Cu cât mai înaltă este funcția electivă cu atât mai puțin sunt acceptate femeile în aceste funcții. Prezenta analiza și-a propus să abordeze și viziunile cetățenilor cu privire la sexul persoanei care trebuie să ocupe anumite funcții electivă în procesul decizional. Graficul de mai jos arată că pentru funcțiile electivă mai de nivel mai înalt populația ar prefera un bărbat, în timp ce pentru funcțiile de nivel mai jos – femei. Astfel, pentru funcția de președinte a comitetului de părinți de susținere s-ar bucura mai mult femeile, iar pentru funcția de Președinte a țării preferințele sunt preponderent pentru un bărbat, cu o diferență impunătoare de peste 30 pp. Tendința în cauză se menține pentru toate funcțiile și crește odată cu ridicarea pe scara ierarhică a funcțiilor. Dacă analizăm dinamica respectivelor preferințe pentru două funcții electivă importante pentru scrutinul local, și anume funcția de primar și consilier, observăm că în calitate de primar, în alegerile din 2023, 34% din respondenți ar prefera un bărbat și doar 5,9% o femeie, iar 26,9% ar susține un bărbat consilier și doar 6,8% o femeie în această funcție. Din 2019 până în 2023, observăm că ponderea celor care ar susține un bărbat în ambele funcții menționate este în creștere constantă, iar a celor care ar susține o femeie este în scădere drastică. Constatările anterioare argumentează și explică această tendință, dar trebuie să conștientizăm că reprezentarea echitabilă în consiliile locale o putem asigura prin măsuri legislative, cum este sistemul de cotă dublă care ar ajuta femeile să depășească aceste bariere la nivel de construcții sociale. Totodată, este imperativ de a iniția măsuri de atenuare a stereotipurilor.

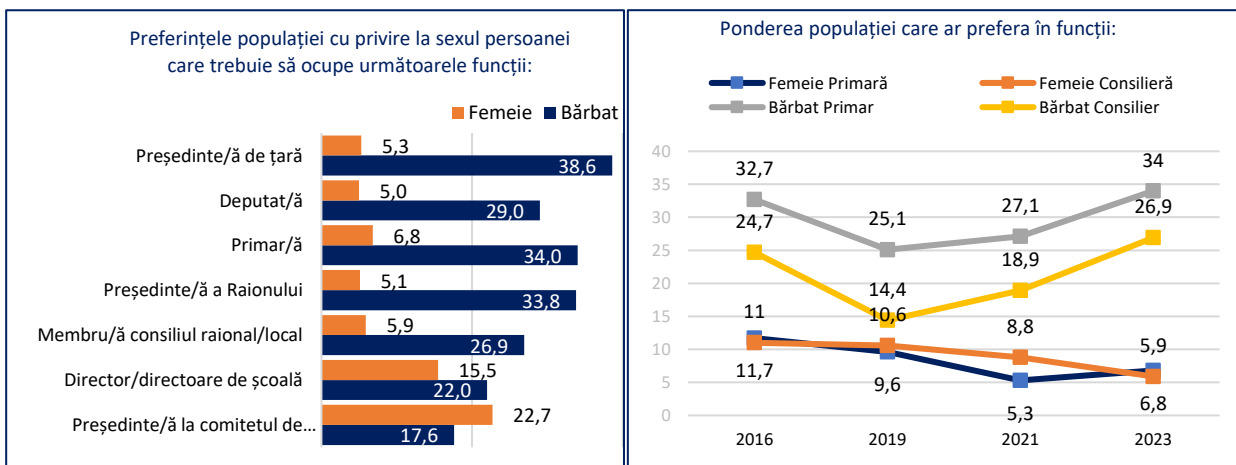

Figura 4. Preferințele populației cu privire la sexul persoanei care trebuie să ocupe funcțiile de conducere, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECIZIONALE

Cetățenii doresc să vadă mai mulți tineri în funcții decizionale. Cu privire la nivelul de reprezentare a femeilor, tinerilor, reprezentanților minorităților și persoanelor cu dizabilități în funcții decizionale, mai mult de jumătate din populație consideră că numărul tinerilor atât în Parlament, cât și în consiliile raionale și locale trebuie să fie mai mare. Acest lucru se explică atât prin faptul că implicarea tinerilor în politică a fost promovată în ultimii ani, cât și prin dorința persoanelor de a reînnoi clasa politică. Susținerea tinerilor în procesul decizional este una îmbucurătoare, evidențiind un progres în ceea ce privește stereotipurile și percepțiile societății față de anumite grupuri marginalizate. Pe de altă parte, doar 16% din populație este de părere că persoanele cu dizabilități sunt subreprezentate. Deși numărul de femei implicate în procesul decizional este destul de redus, doar 17% din cetățeni consideră că acest număr trebuie sporit, ceea ce se explică prin persistența stereotipurilor de gen.

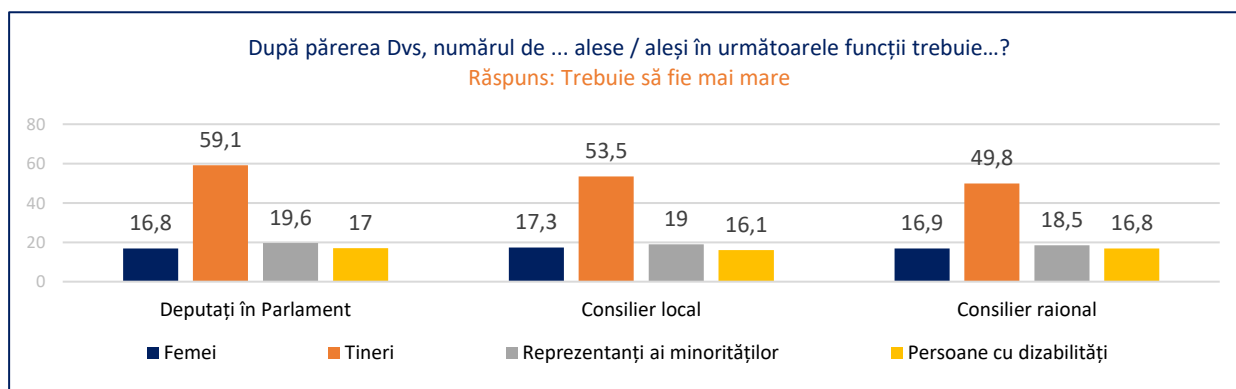

Figura 5. Ponderea populației care consideră că trebuie majorat numărul reprezentanților grupurilor subreprezentate în funcții decizionale, %

Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Nivelul de susținere a incluziunii în procesul decizional scade evident. Incluziunea este un element important în asigurarea unei reprezentări echitabile în procesul decizional. Analiza situației în dinamică relevă o scădere drastică în rândul populației care crede că mai multe femei, persoane cu dizabilități și

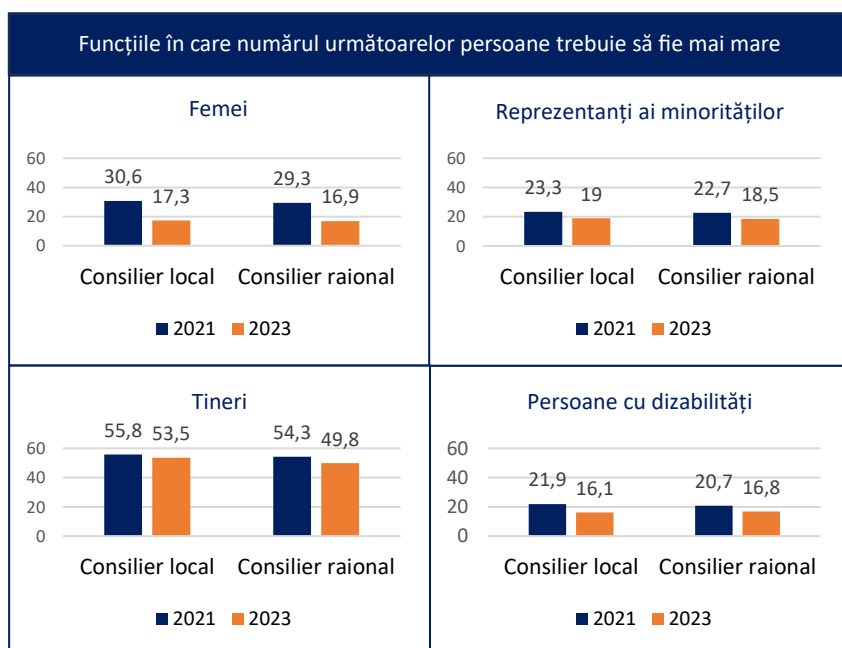

Figura 6. Ponderea populației care consideră că trebuie majorat numărul reprezentanților grupurilor subreprezentate în funcții decizionale, în dinamică, %; Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

reprezentanți ai minorităților etnice ar trebui să se regăsească în calitate de consilier/ă la nivel local sau raional, ceea ce poate descuraja implicarea acestor categorii de persoane în procesul decizional. Cele mai semnificative discrepanțe în acest sens se referă la numărul de femei, atât în consiliile locale, cât și în cele raionale. Astfel, dacă în anul 2021 circa 30% din persoanele respondente considerau că numărul femeilor trebuie să fie mai mare, în anul curent această pondere nu ajunge la nici 18%.

Persoanele vârstnice și cele cu venituri reduse dau dovadă de cea mai mare rezistență la capitolul promovarea femeilor în funcții de conducere. Pornind de la concluzia datelor anterioare, ne-am propus să înțelegem care sunt categoriile de persoane în rândul cărora se atestă o rezistență semnificativă la promovarea egalității de gen în sfera decizională. Astfel, conform graficelor de mai jos, observăm că persoanele în etate și cele cu un nivel socioeconomic scăzut și-au schimbat cel mai mult viziunea și percepțiile între două scrutine electorale, ele acceptând într-o măsură și mai mică femeile în funcții de conducere. Tendința în cauză poate fi atribuită unor factori, precum accesul redus la informație, capacitatea redusă de a delimita informațiile false de cele credibile, lipsa cunoștințelor și abilităților de a verifica sursele de informație, dar și accesul redus la o diversitate de surse mediatice. O altă explicație se referă la faptul că aceste persoane, fiind vulnerabile din punct de vedere social și economic, consideră că soluționarea unor probleme care îi vizează direct este mai importantă, iar creșterea reprezentării echitabile nu este văzută ca o soluție directă pentru remedierea acestor probleme. Astfel, persoanele din aceste grupuri pot fi susceptibile de a sprijini candidați și politici orientate spre soluționarea problemelor economice și sociale, fără a face legătura cu promovarea egalității de gen în procesul decizional.

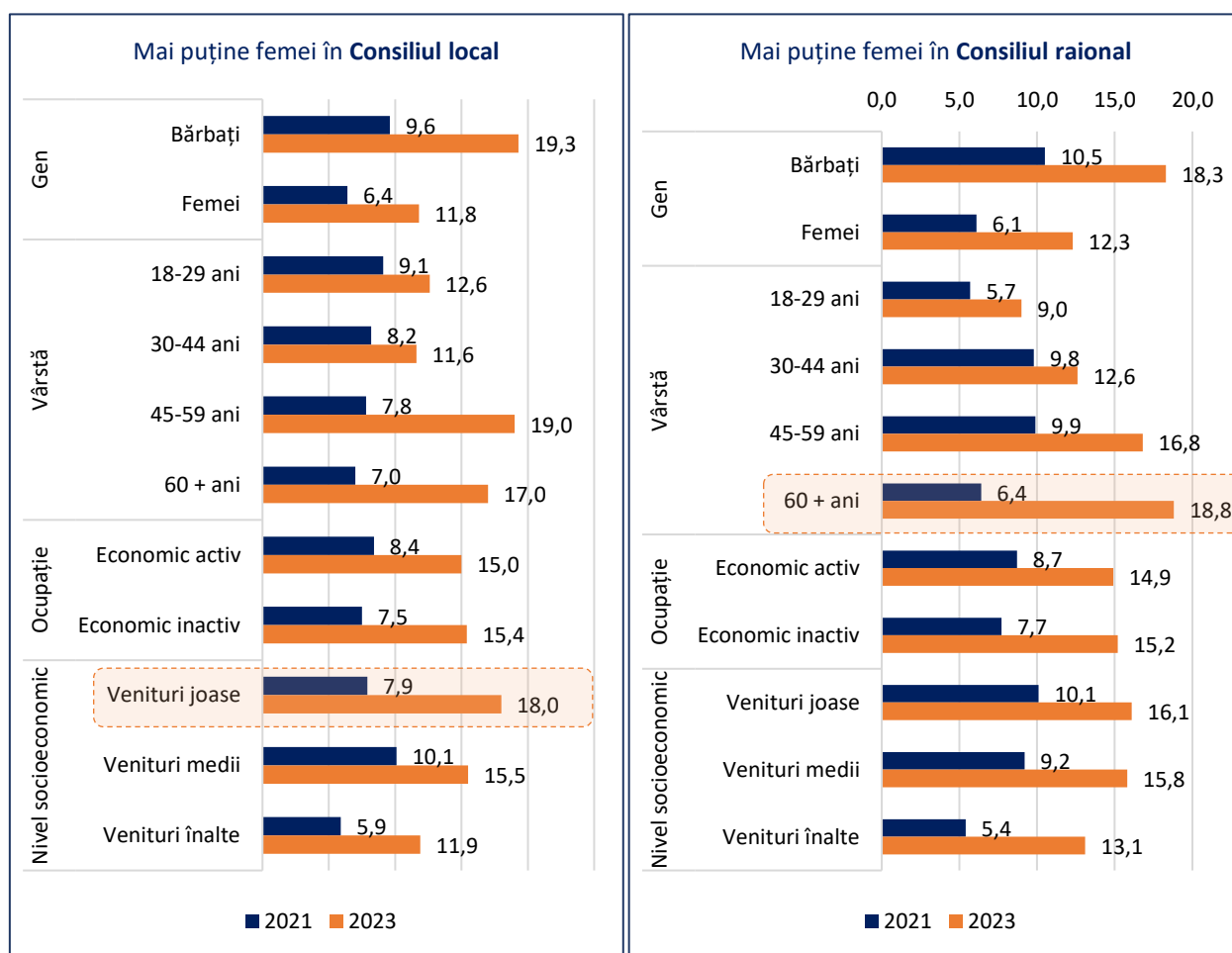

Figura 7. Dinamica percepțiilor conform cărora numărul de femei în consiliile locale și raionale trebuie redus, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2021-și 2023

IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ

Jumătate din populația adultă a Republicii Moldova nu dă dovadă de interes și implicare în perioada campaniei electorale și în procesul alegerilor. Un element important al prezentei analize vizează aspectele comportamentale ale alegătorilor în timpul campaniei electorale, în special în ceea ce privește nivelul de interes pentru procesul electoral, pentru exercitarea dreptului la vot etc. Nivelul de implicare și interes al cetățenilor a fost măsurat prin intermediul unui Index construit în baza a 6 itemi⁴ ce reflectă interesul cetățenilor față de procesul electoral. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes/implicare mică) la 5 (interes/implicare mare). În baza indexului respectiv cetățenii au fost clasificați în trei grupuri principale⁵, în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral: (i) cetățeni care dau dovadă de implicare activă, (ii) cetățeni cu implicare medie și (iii) cetățeni cu nivel scăzut de interes și implicare. Datele arată că mai puțin de **20%** dintre cetățeni dau dovadă de nivel relativ înalt de implicare, în timp ce circa **48%** sunt pasivi în campania electorală. Aceste date ne sugerează o eventuală interdependență între nivelul de interes în campania electorală și gradul de exercitare efectivă a dreptului la vot. Putem prezuma în mod rezonabil că acea categorie de populație care este activă în campania electorală (care urmărește știrile politice, dezbaterile electorale, care participă la întâlnirile cu candidații electorali etc.) va manifesta și o predispoziție mai înaltă de a merge la vot, comparativ cu populația pasivă din acest punct de vedere.

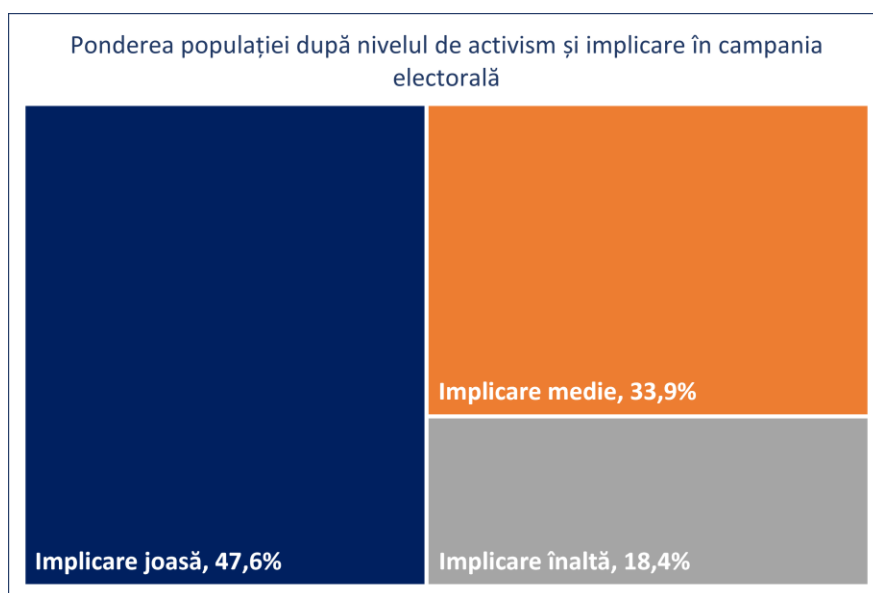

Figura 8. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În campania electorală 2023 cetățenii au devenit și mai pasivi comparativ cu scrutinul electoral precedent. Analiza în dinamică a nivelului de interes și implicare a cetățenilor în procesele electorale indică un oarecare regres în acest sens. Ponderele cetățenilor pasivi, neimplicați și neinteresați de procesele electorale a crescut cu circa 8 pp în doar 2 ani, în raport cu alegerile parlamentare din 2021. Nivelul scăzut de interes corelează cu nivelul de incertitudine în rândul alegătorilor în ceea ce privește intenția de a merge la vot și decizia cu privire la candidatul pentru care ar vota. Astfel, potrivit datelor sondajului efectuat, peste **51%** din populația adultă a Republicii Moldova nu aveau o decizie cu privire la candidatul/candidata pentru care și-ar da votul la scrutinul din 5 noiembrie 2023. Nivelul sporit de incertitudine și interesul

⁴ Itemii măsoară: cât de frecvent urmăresc cetățenii știrile legate de alegeri; cât de frecvent urmăresc aceștia dezbaterile electorale; cât de mult analizează cetățenii profilul candidaților și a candidatelor; cât de frecvent sunt interesați alegătorii să participe la întâlnirile cu candidații electorali; cât de frecvent discută/informează colegii/membrii familiei/prieteni despre concurenții electorali; cât de interesați sunt cetățenii să participe la activitățile electorale organizate de concurenții electorali.

⁵ Cetățenii care au avut un punctaj mediu de mai mic de 2.5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu nivel de implicare jos; cetățenii cu un punctaj mediu de la 2.5 la 3.5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu un nivel de implicare medie și cetățenii cu un punctaj de la 3.5 la 5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu un nivel înalt de implicare.

scăzut față de procesul electoral din 2023 poate fi explicat prin: (i) nivelul general de anxietate ca urmare a efectelor crizelor economice și de securitate din ultima perioadă pentru care sunt blamate autoritățile publice; (ii) nivelul de dezamăgire în raport cu promisiunile electorale; (iii) incertitudinea cu privire la capacitatea alegătorului de a influența într-un mod oarecare procesul electoral.

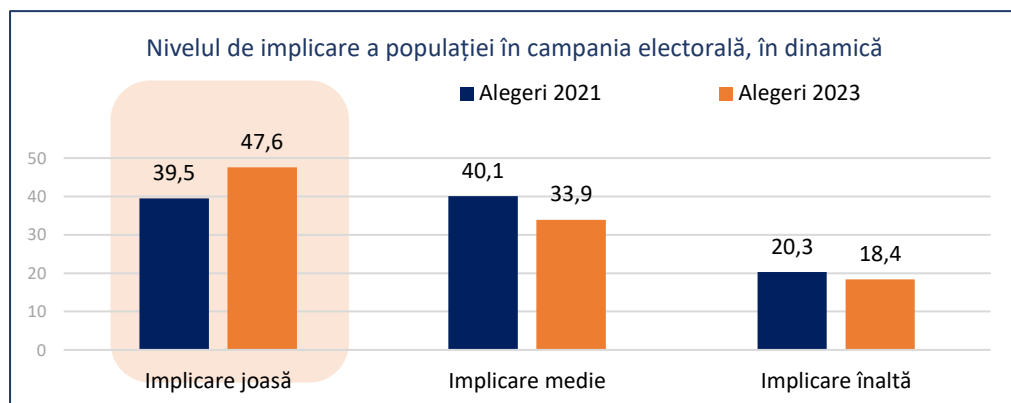

Figura 9. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Vârsta, genul și nivelul de studii influențează gradul de implicare și interesul cetățenilor pentru procesele electorale. Femeile dau dovadă de un nivel mai scăzut de implicare în procesele decizionale, formând peste 50% din grupul celor pasivi, comparativ cu puțin peste 40% dintre bărbați (care nu urmăresc știri sau dezbateri electorale, nu discută evenimentele sau candidații electorali, nu participă la întrunirile organizate de candidații electorali etc.). Dacă vorbim despre variațiile legate de vârstă, ponderea tinerilor în grupul celor cu implicare joasă este de circa două ori mai mare comparativ cu persoanele cu vârsta de peste 60 de ani. Diferențele devin mult mai pronunțate atunci când analizăm implicarea femeilor din diferite categorii de vârstă. Astfel, peste 65% dintre femeile din grupul de vârstă 18-29 de ani au un nivel scăzut de implicare și doar 3% dintre acestea pot fi considerate ca fiind active în procesul electoral.

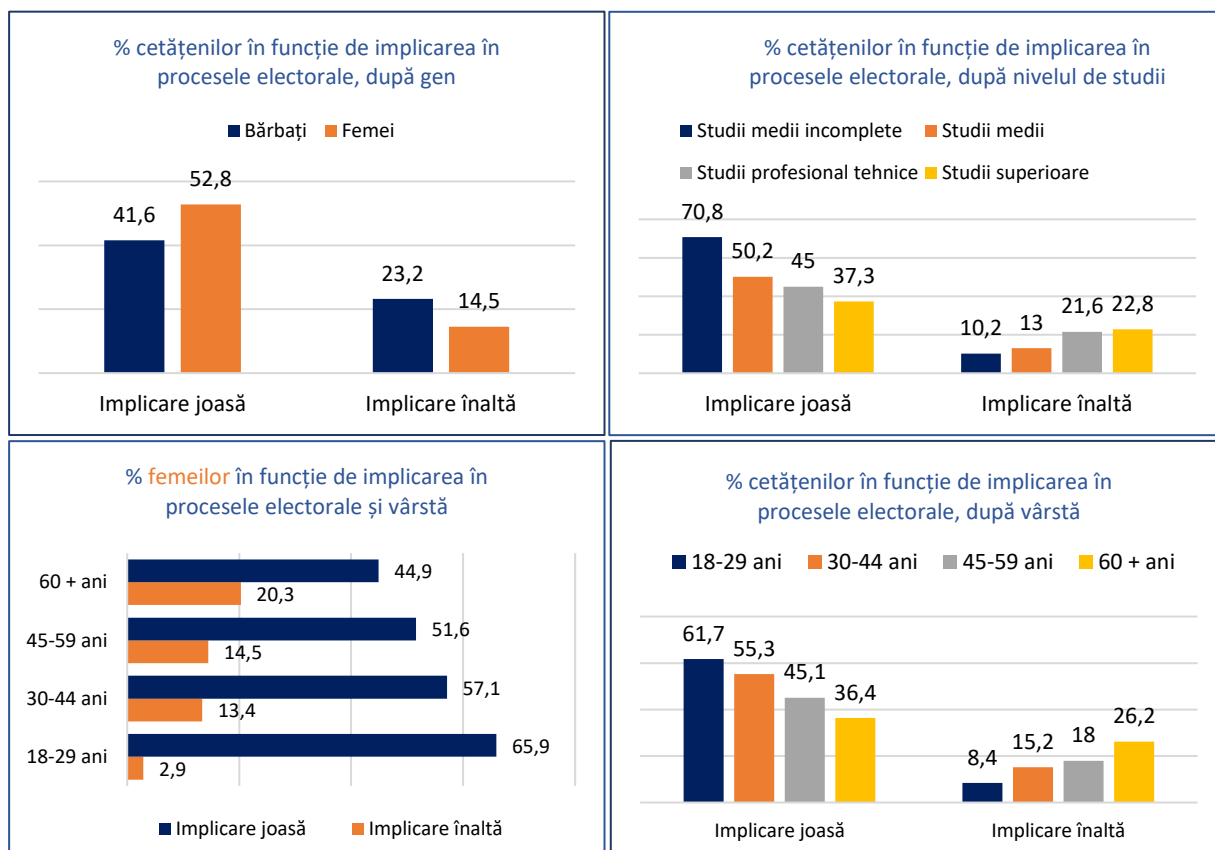

Figura 10. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral, după caracteristici demografice
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

CONSTATĂRI

Acest capitol se concentrează pe prezentarea principalelor constatări ale procesului de analiză a stereotipurilor și percepțiilor societății față de rolul femeilor și bărbaților în procesul decizional. El reprezintă o contribuție importantă pentru a înțelege procesul electoral și decizional, precum și a rolului pe care îl are genul în acestea.

După analiza și prelucrarea datelor în urma sondajului efectuat putem evidenția următoarele concluzii:

1. Concepțiile patriarhale persistă în rândul unei bune părți a populației. Peste 50% din populație este totalmente sau mai degrabă de acord cu afirmația că este datoria femeilor să se ocupe mai mult de treburile casnice, iar peste 60% consideră că este mai mult de datoria bărbatului să aducă bani în casă, iar 54,5% din populație consideră că destinul femeii este familia și gospodăria.

2. Percepțiile societății față de rolul femeilor în politică și procesul decizional s-au înrăutățit în 2023, cu un număr mai mare de persoane care consideră că femeile nu au ce căuta în politică (27%) și că ele sunt mai puțin capabile să dețină funcții de conducere (18%).

3. Se atestă o scădere drastică în rândul populației care susține diversitatea umană în administrația publică locală, în special în ceea ce privește creșterea numărului de femei, a persoanelor cu dizabilități și a reprezentanților minorităților etnice în procesul decizional. Această tendință poate descuraja implicarea categoriilor menționate de persoane în luarea deciziilor la nivel local și raional. Cel mai radical s-au schimbat viziunile față de femei. În scrutinul din 2023, 34% din cetățeni afirmă că ar prefera un bărbat în calitate de primar și doar 5,9% ar vedea în această funcție o femeie, în timp ce 26,9% ar susține un bărbat consilier și doar 6,8% ar opta pentru o femeie în această funcție. Totodată, dacă în anul 2021 circa 30% din populație considera că numărul femeilor trebuie să fie mai mare, în anul curent această pondere nu ajunge la nici 18%.

4. Tendința pozitivă a acestui scrutin electoral ține de dorința de a spori numărul de tineri în funcții de conducere. Circa 50% din populație susține că numărul tinerilor în funcții de conducere trebuie să fie mult mai mare. Astfel, cel puțin față de un grup considerat marginalizat există un progres și s-au schimbat percepțiile legate de participarea reprezentanților lui, ceea ce evidențiază importanța implicării tinerilor în procesul decizional, prin valorizarea competențelor și contribuției lor, iar în consecință poate fi edificată o societate mai echilibrată, inovatoare și sustenabilă.

5. Jumătate din populația adultă a Republicii Moldova nu este activă și nu manifestă interes față de procesul electoral. Nivelul înalt de indiferență și pasivitate în procesul electoral ne sugerează că populația cu nivel jos de implicare va da dovadă și de o prezență foarte redusă la vot, în timp ce categoria de populație activă în campania electorală (care urmărește știrile politice, dezbaterile electorale, care participă la întâlnirile cu candidații electorali, care analizează profilul acestora etc.) va demonstra și o predispoziție mai înaltă de a merge la vot.

6. Ponderea populației pasive în campaniile electorale a crescut în scrutinul electoral 2023 cu circa 8 pp față de alegerile parlamentare din 2021. Acest lucru se explică prin: (i) nivelul general de anxietate ca urmare a efectelor crizelor economice și de securitate din ultima perioadă pentru care sunt blamate autoritățile publice; (ii) nivelul de dezamăgire în raport cu promisiunile electorale; (iii) incertitudinea cu privire la capacitatea alegătorului de a influența procesul electoral.

CAPITOLUL II

PRIMARE ÎN UMBRĂ

REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL CANDIDAȚILOR/ CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

La nivel general, prezența femeilor în scrutinul electoral 2023 a fost una relativ redusă, situația explicându-se prin presiunea normelor sociale. Există mai multe obstacole pentru participarea egală a femeilor în alegeri și procesele decizionale, inclusiv barierele psihologice și cele tradiționale, inegalitățile în resurse etc. Pe de o parte, partidele politice pot fi dominate de un singur lider puternic și vizibil, de obicei un bărbat, lăsând puține șanse femeilor de a accede în procesul politic. Pe de altă parte, rolurile de gen influențează mult predispoziția femeilor de a se lansa în politică. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un factor strâns legat de rolurile de gen), dar și lipsa de încredere în propriile forțe și capacități sunt principalele bariere care împiedică femeile să se implice în procesele electorale.

Stereotipurile alimentează și mai mult neîncrederea și ezitarea femeilor de a candida la funcții electiv. Doar 8% din populație consideră că un primar trebuie să fie femeie, comparativ cu 36% care optează pentru un bărbat în aceeași poziție, ceea ce confirmă concepțiile patriarhale cu privire la rolul femeilor și bărbaților. Totodată, datele reflectă niște prejudecăți și stereotipuri puternic tradiționale, conform cărora un primar trebuie să fie o persoană căsătorită, să aibă copii și să fie religioasă, ceea ce se încadrează în prototipul „primarului tradițional și acceptat”. Astfel de etichete stereotipice exclud automat persoanele care nu se încadrează în „standardul” respectiv. Pentru necorespunderea acestor standarde convenite informal femeile sunt taxate mult mai dur decât bărbații în situație similară. Drept exemplu poate servi cazul Președintei Republicii Moldova, supusă frecvent criticelor din cauza statutului marital.

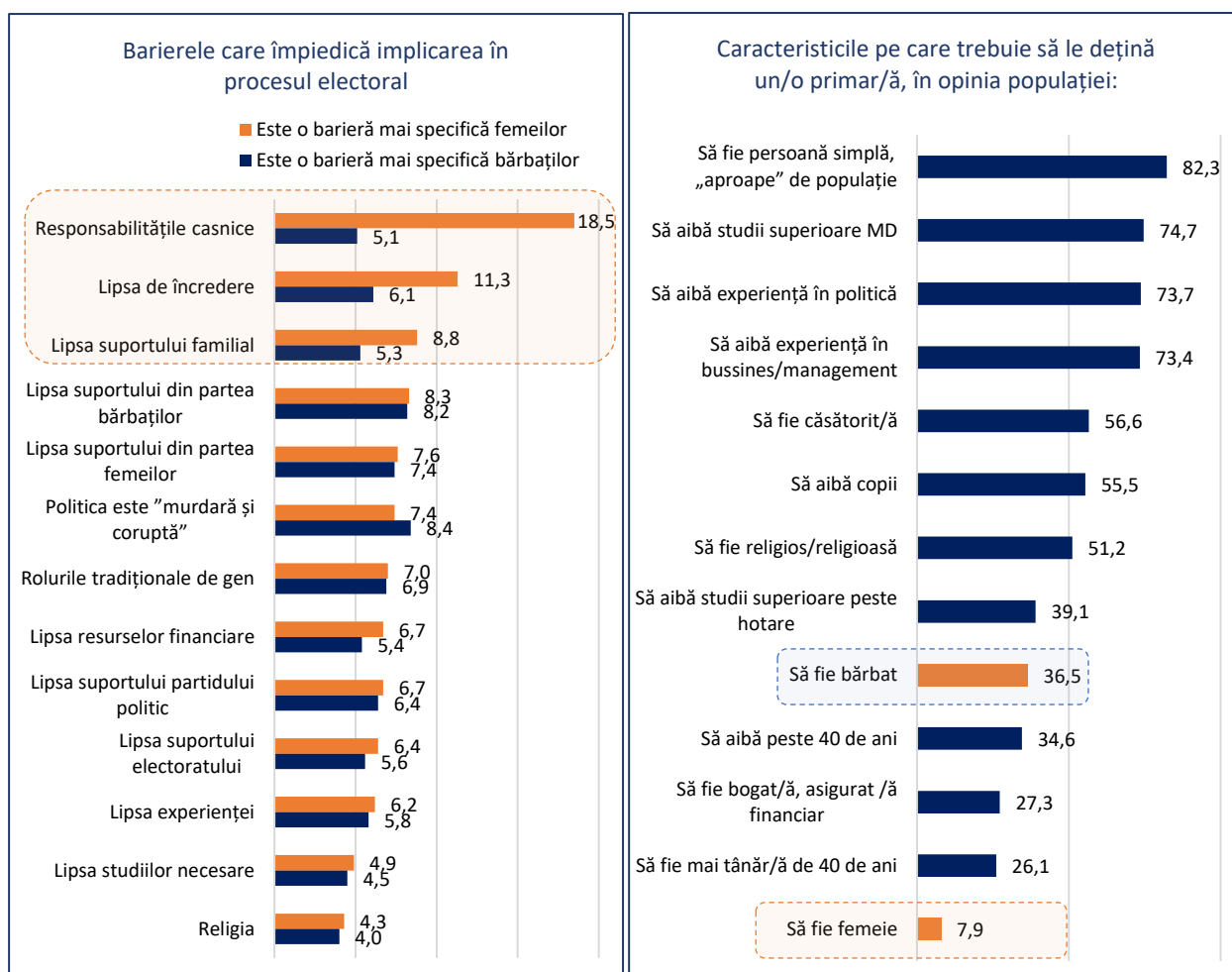

Figura 11. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar/ă, în dinamică %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În decursul unui deceniu, ponderea candidatelor la funcția de primară a sporit cu doar 7%, ceea ce prezintă un progres destul de modest. Deși în ultimii ani au fost întreprinse măsuri ample și depuse eforturi considerabile pentru a asigura egalitatea de șanse și oportunități în domeniul politic, femeile continuă a fi subreprezentate la toate nivelurile de luare a deciziilor. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor care au candidat la funcția de primară a constituit doar 30,3% din totalul candidaților, înregistrând o creștere cu doar 3% față de scrutinul electoral 2019 și cu doar 7% față de alegerile locale din 2007, ceea ce indică o evoluție foarte lentă, dar, totuși, constant pozitivă.

Femeile tind să candideze în circumscripții mai mici, conștientizând că acolo au mai multe șanse de câștig. Analiza „comportamentului” electoral al candidaților arată că femeile candidează la funcția de primară preponderent în sate, acestea fiind circumscripții mici. Tendința respectivă se explică prin cel puțin doi factori: (i) candidatele care sunt susținute de un anumit partid adesea sunt direcționate către circumscripții mai mici, unde puterea de decizie și magnitudinea deciziilor de nivel local este mai redusă, în timp ce în orașe, unde magnitudinea deciziilor și disponibilitatea resurselor este sporită, de cele mai dese ori sunt propuși bărbați să candideze pentru funcția de primar; (ii) în circumscripțiile mai mici nivelul de proximitate și încredere este mai mare, respectiv șansele de câștig ale femeilor sporesc, ceea ce le determină să candideze într-o pondere mai mare. Analiza în dinamică arată că, deși femeile continuă să candideze într-un număr mai mare în circumscripțiile mici – sate, ponderea celor care au candidat în circumscripțiile mari – orașe înregistrează o creștere mai mare în scrutinul electoral 2023 – de peste 5%, comparativ cu o creștere de 3% a ponderii femeilor care au candidat în sate. Tendința relevată este una pozitivă, ea sugerează că actualmente există mai multe premise, mai multe condiții favorabile, mai mult suport și mai mult curaj în rândul femeilor de a candida în circumscripții mari, unde sunt mai multe oportunități și resurse și nivelul de decizii este mai înalt.

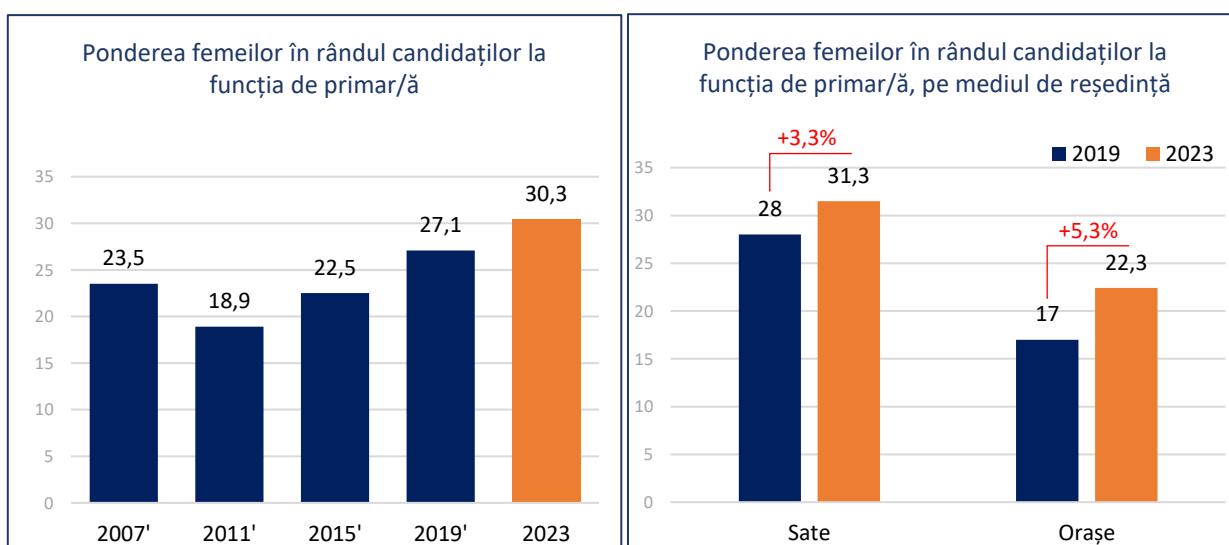

Figura 12. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar, în dinamică și pe tip de circumscripții, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Majoritatea femeilor au candidat din partea unui anumit partid politic care le-a desemnat pe alocuri într-un mod echitabil. În scrutinul electoral actual au fost implicate în cursa electorală peste 17 formațiuni politice. Fiecare dintre acestea au desemnat în mod diferit candidatele pentru funcția de primară, având decizia absolută cu privire la candidații pe care îi înaintează pentru diferite funcții electiv. Majoritatea formațiunilor politice au desemnat femei pentru funcția de primară în proporție de până la 30% din totalul candidaților. Doar două partide politice au desemnat în jur de 38% femei din totalul candidaților – Partidul Politic „Democrația Acasă” și Partidul „Șansă” (a se vedea figura 13).

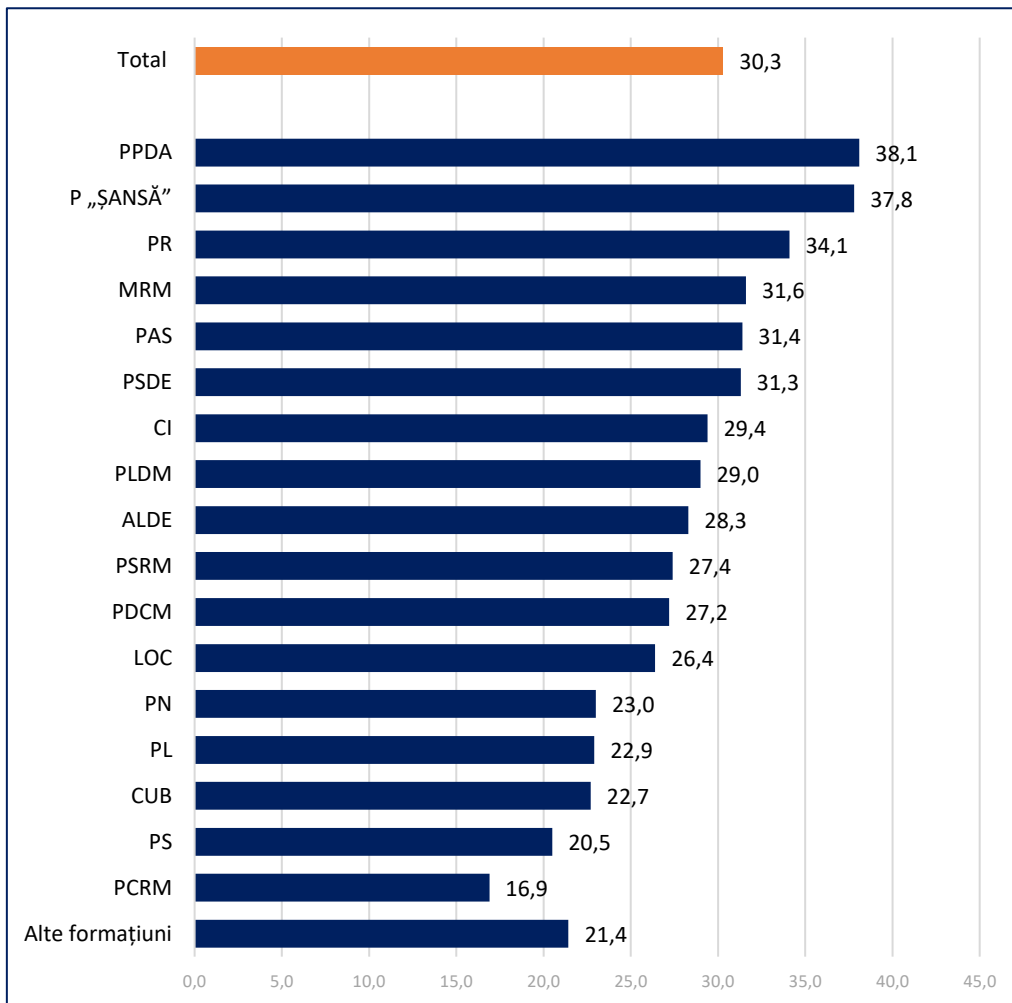

Figura 13. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar/ă, în funcție de partid, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Ponderea femeilor care au candidat independent a crescut cu 6% față de scrutinul electoral din 2019. Ponderea femeilor care au ales să candideze independent continuă să fie mai mică decât ponderea femeilor desemnate în calitate de candidate pentru aceeași funcție de către partidele politice. Acest lucru arată că: (i) femeile sunt mai reticente să candideze, fără a avea sprijinul unui partid, inclusiv sprijinul moral și financiar, și (ii) sporirea gradului de reprezentare a femeilor pentru funcția de primară va fi dificilă fără implicarea partidelor politice.

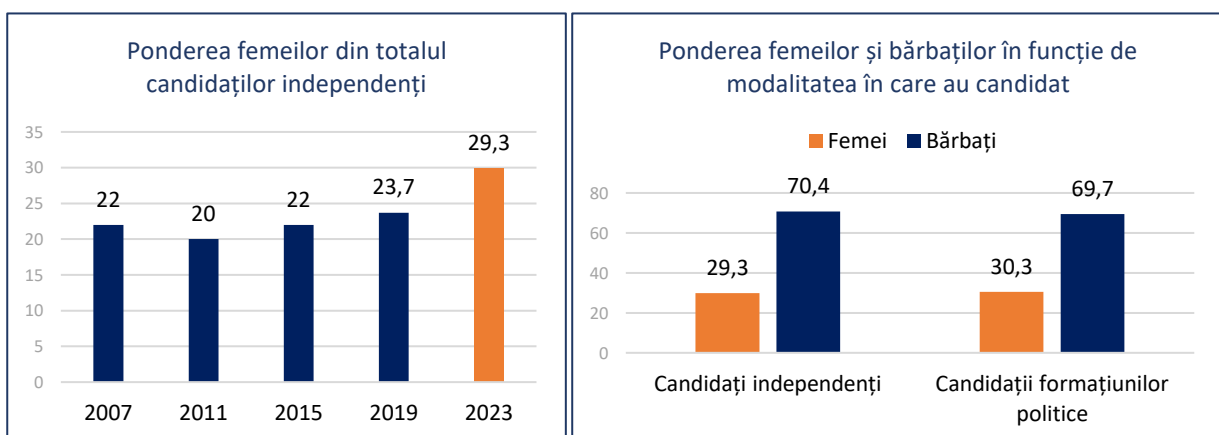

Figura 14. Ponderea femeilor care au candidat independent pentru funcția de primară, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

La nivel teritorial se atestă diferențe semnificative în modul de desemnare a femeilor pentru funcția de primară. Unele raioane înregistrează un număr semnificativ de candidate, atingând ponderea de circa 40% din totalul candidaților. Acesta este cazul raioanelor Basarabeasca, Fălești, Edineț și Anenii Noi. La polul opus se află municipiile Chișinău și Bălți și raionul Taraclia, care au atins o pondere de puțin peste 20% candidate. O astfel de distribuție neuniformă confirmă încă o dată faptul că cu cât este mai mare circumscripția (Chișinău, Bălți) cu atât probabilitatea și posibilitatea femeilor de a fi desemnate în funcții electivă este mai mică.

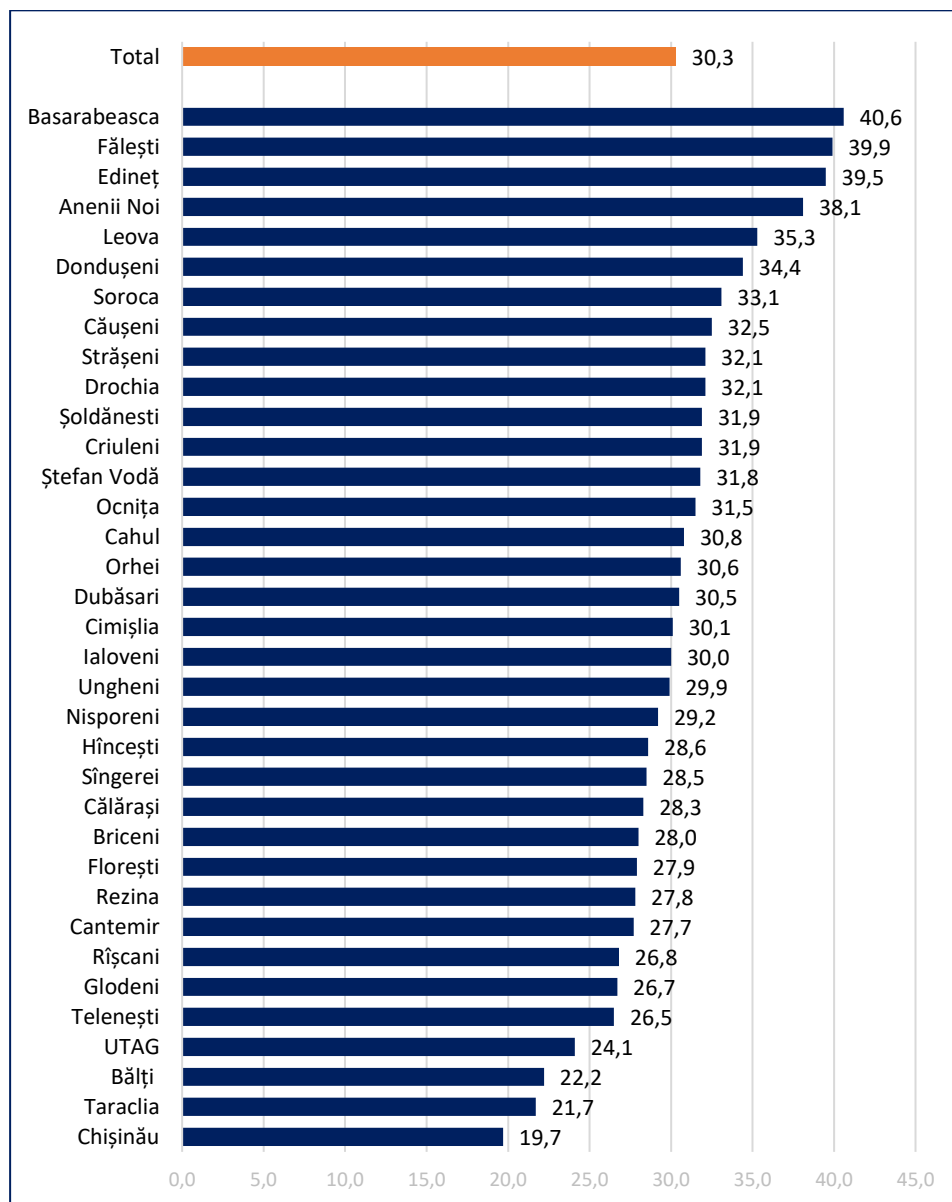

Figura 15. Ponderea femeilor care au candidat pentru funcția de primară, în profil teritorial, %
Sursa: Calculule CPD în baza datelor oferite de către CEC

În majoritatea raioanelor a crescut numărul de candidate pentru funcția de primară în scrutinul din 2023. Graficul de mai jos ilustrează progresul înregistrat în diferite regiuni/raioane ale țării față de scrutinul electoral din anul 2019. În majoritatea raioanelor ponderea candidatelor la funcția de primară a sporit, unele raioane distingându-se printr-o dinamică impresionantă, cum ar fi raionul Basarabeasca, unde ponderea femeilor candidate a fost cu 20% mai mare față de anul 2019. Există totuși raioane unde se atestă un regres în acest scrutin electoral, cum ar fi raioanele Sîngerei, Taraclia, Râșcani, Telenești, Cahul, Florești, precum și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (UTAG). Această dinamică neuniformă poate fi explicată prin formațiunile politice care au obținut majoritatea de voturi în anumite raioane și ponderea femeilor desemnate la funcția respectivă de partide (a se vedea Figura 16).

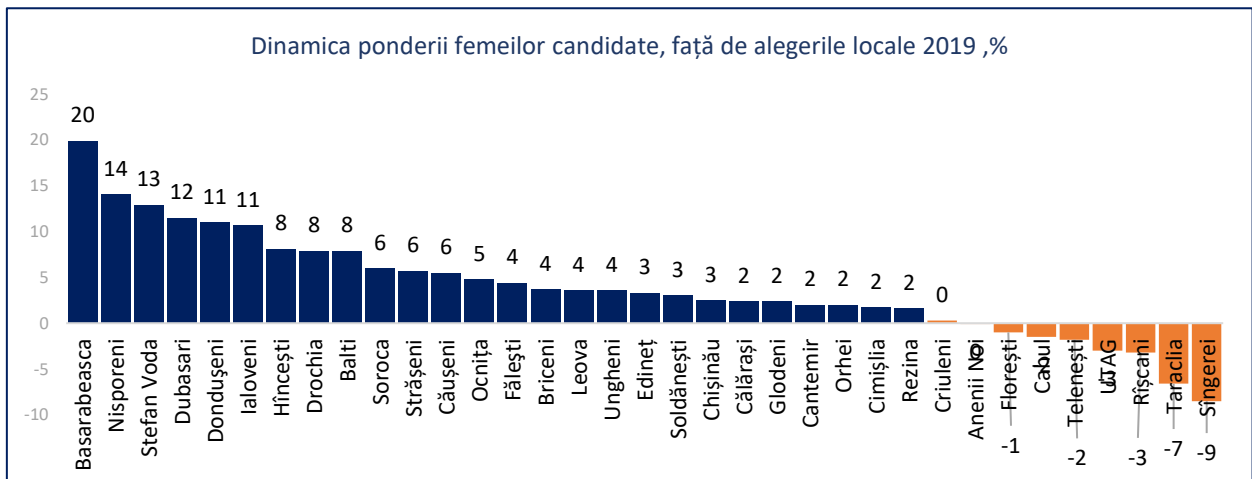

Figura 16. Progresul înregistrat în fiecare raion după numărul de femei care au candidat la funcția de primar comparativ cu scrutinul electoral 2019, puncte procentuale

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile alese la funcția de primare în 2019 au avut tendința de a candida și la alegerile locale din 2023.

Graficul de mai jos arată o relație directă între numărul de candidate la funcția de primar în scrutinul electoral 2019 și numărul de candidate în 2023. Astfel, în raioanele unde au fost mai multe candidate în alegerile 2019, respectiv, sunt mai multe femei care au candidat și la scrutinul electoral 2023. Acest lucru sugerează că femeile care au candidat în 2019 au fost predispuse să candideze pentru un nou mandat în 2023, iar eforturile de promovare a femeilor în politică au determinat și alte femei să se lanseze în politică.

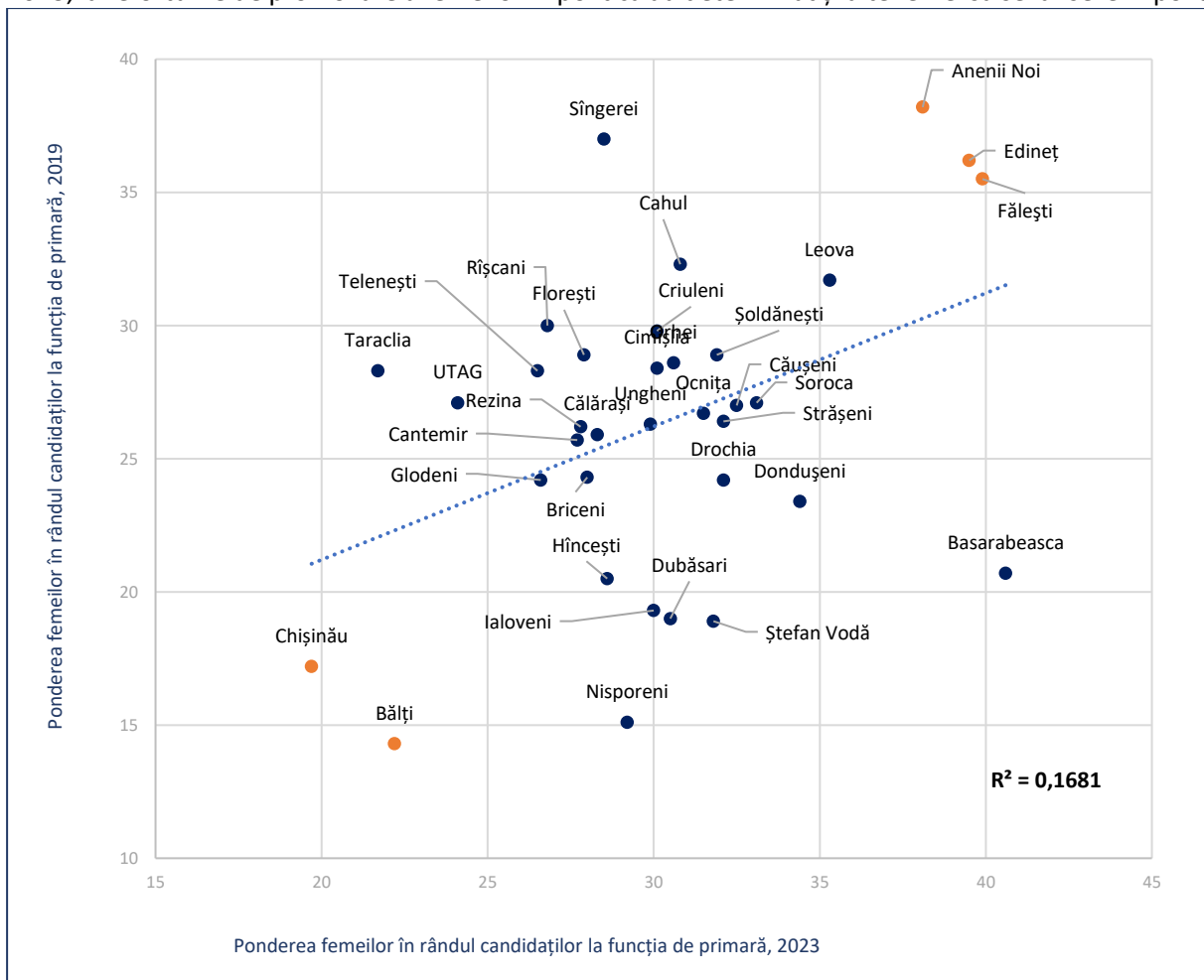

Figura 17. Relația între ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar în 2023 și în 2019, în profil teritorial, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL ALEȘILOR/ALESELOR LOCALI/LE LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

Ponderea femeilor alese în funcția de primară nu a crescut semnificativ. În rezultatul scrutinului electoral 2023, au ieșit învingătoare 24,1% dintre candidate (216 femei, în valoare numerică) și dețin funcția de primară. Comparativ cu alegerile din 2019, numărul acestora a crescut cu doar 2%, tendință care se păstrează pe parcursul ultimelor patru scrutine electorale.

Reieșind din tendințele ultimelor patru scrutine, constatăm că Moldova va ajunge la o pondere de 30% de femei în funcția de primară abia în 2035. Ținând cont de această tendință care se menține de 4 scrutine electorale, dar și în baza constatărilor din primul raport de monitorizare privind percepțiile societății față de rolul femeilor și bărbaților în funcții electivă, putem constata o rezistență puternică a societății la schimbare, care este determinată de factori culturali, sociali și educaționali.

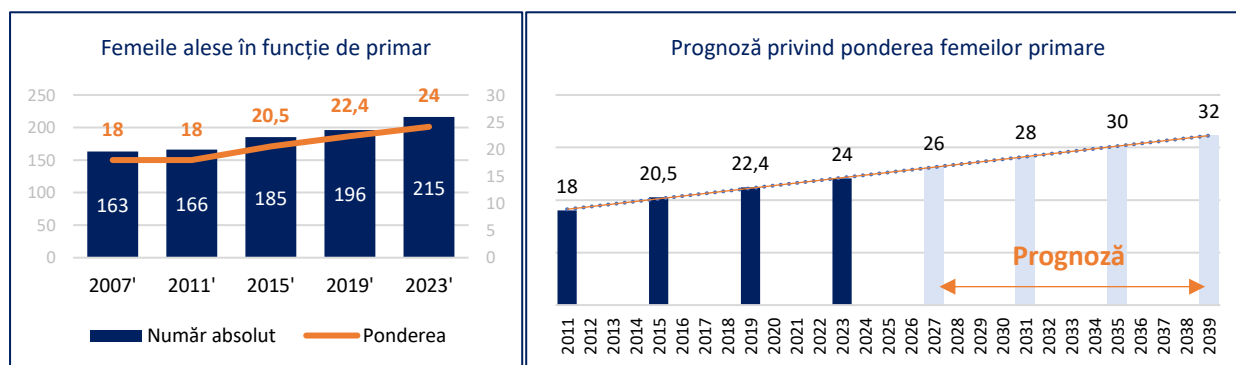

Figura 18. Ponderele femeilor alese în calitate de primare și prognozele de viitor, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Tinerii și tinerele sunt subreprezențați în funcțiile de primari/e. Deși din perspectivă de vârstă nu se atestă discrepanțe semnificative de gen, în procesul de analiză a fost elucidată o tendință alarmantă cu privire la reprezentarea tinerilor extrem de joasă atât în rândul candidaților pentru funcția de primar, cât și în rândul celor aleși: în jur de 10% doar. Contrar acestui fapt, majoritatea celor care ocupă poziția respectivă se încadrează în grupa de vârstă 46-55 ani și chiar 55+. Discrepanța în cauză pune în evidență existența unor stereotipuri și prejudecăți legate de tinerii care aspiră la funcții de conducere.

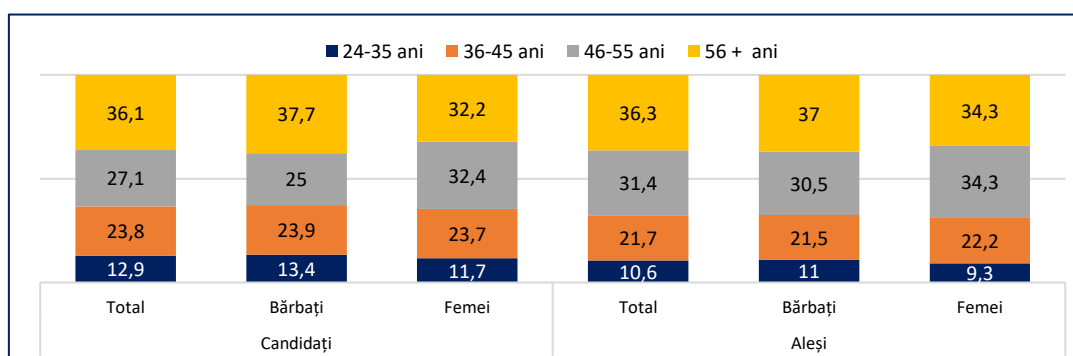

Figura 19. Ponderele candidaților și aleșilor în funcția de primară, pe vârste, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile nu doar candidează în circumscripții electorale mai mici, dar și cel mai des sunt învingătoare acolo. Numărul femeilor care au câștigat independent mandatul de primară a rămas neschimbat față de scrutinul electoral din 2019, fiind în jur de 24,1% din numărul total al candidatelor. Se atestă o ușoară creștere a numărului de femei care au devenit primare fiind desemnate de către un partid politic. Din perspectiva circumscripției, din numărul total de primari aleși în mediul rural 24,7% sunt femei, iar la nivel urban această cifră este de 14,8%. Dacă e să comparăm cu scrutinul din 2019, unde numărul femeilor alese în funcția de primară la nivel urban constituia 16%, iar la nivel rural era de 23%, în 2023 constatăm o

creștere ușoară a numărului de femei care au câștigat mandatul la nivel rural. Graficul de mai jos arată că femeile nu doar au tendința de a candida în circumscripții mai mici, dar și câștigă mai des alegerile acolo comparativ cu cele care candidează în circumscripții mai mari.

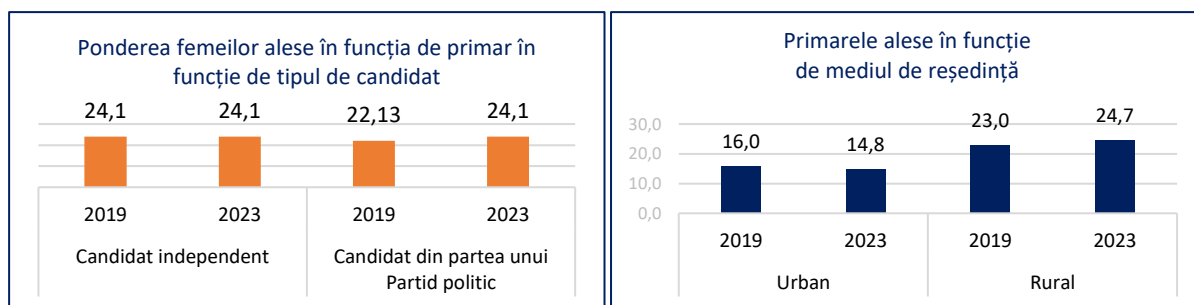

Figura 20. Ponderele femeilor alese în funcție de statutul în care au candidat și reședința primăriei, %, 2019-2023
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Numeric vorbind, cele mai multe femei primare au fost alese din partea Partidului „Acțiune și Solidaritate” (PAS) – 76 la număr. Analiza ponderii femeilor din totalul primarilor aleși din partea fiecărui partid ne permite să facem un top-3 partide cu cea mai mare performanță la acest capitol: Partidul Democrat din Moldova (PDM) - 42,9%, Partidul Politic „Democrația Acasă” (PPDA) – 30% și Partidul Social Democrat European (PSDE) – 27,2%. Cu toate acestea, dacă analizăm sub aspect numeric primarele alese, care au fost înaintate de aceste trei partide, constatăm că este un număr destul de mic: PDM – 6 primare, PPDA – 6 primare și PSDE – 28 de primare. Cele mai multe primare alese au candidat din partea Partidului Acțiune și Solidaritate – 76, însă ponderea acestora în totalul primarilor care au candidat din partea PAS și au câștigat alegerile este de doar 26%.

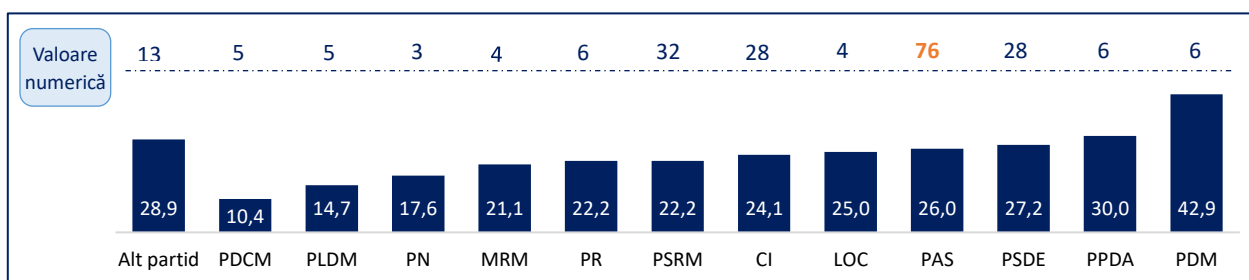

Figura 21. Ponderele femeilor alese în funcție de primară per partid, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

*Ponderile prezentate pentru candidați, includ și candidatele din partea Partidului „Șansă”

Pierderea de gen în alegerile locale ale primarilor din 2023 constituie 6,3%. Pierderile de gen sunt calculate ca diferența dintre ponderea femeilor candidate și ponderea femeilor alese în funcție. Această diferență exprimă în mod direct competitivitatea femeilor, în raport cu bărbații, în lupta electorală, dar și, cel mai important, reflectă disponibilitatea alegătorului de a vota o femeie sau de a nu ține cont de genul candidatului în determinarea opțiunii de vot. Comparativ cu anul 2019, această tendință nu s-a modificat, în mare parte datorită creșterii numărului de femei candidate, tendința fiind aceeași și cu privire la ponderea primarelor alese.

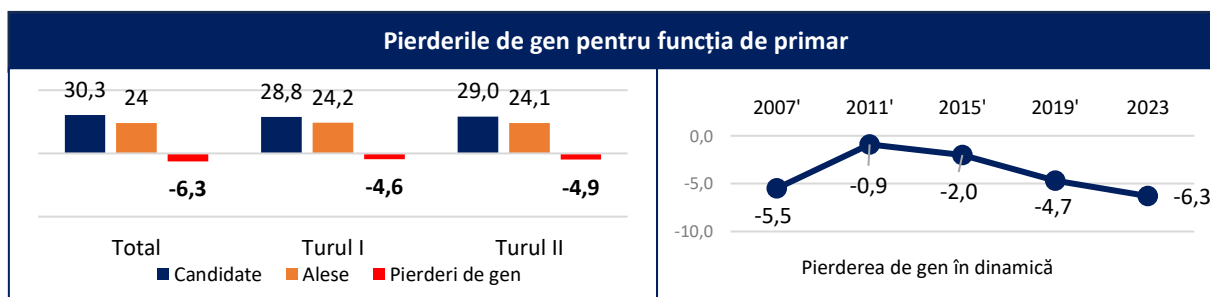

Figura 22. Pierderile de gen pentru funcția de primar și tendința acestora, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Din perspectivă geografică, pierderile de gen variază semnificativ. Cea mai mare pierdere de gen se înregistrează în raionul Rezina (19,5%), unde femeile candidate au constituit 27,5% din totalul candidaților la funcția de primar, ponderea femeilor alese fiind de doar 8%. Raionul Rezina este urmat de mun. Bălți unde nicio femeie candidată nu a fost aleasă, astfel pierderea de gen constituind 16,7%, și de raionul Călărași cu o pierdere de gen de 14,9%. Aceste trei unități teritorial-administrative au înregistrat pierderi de gen semnificative și în scrutinul electoral precedent. Pe de altă parte, cel mai mare câștig de gen este în mun. Chișinău și constituie 17,2%. Deși în această cursă electorală din totalul candidaților la funcția de primar pentru localitățile din mun. Chișinău femeile candidate au constituit doar 19,6%, ponderea femeilor primare alese constituie 36,8% din totalul primarilor din regiune. Comparativ cu scrutinul din 2019, când ponderea cea mai mare a primarelor a fost înregistrată la Sângerei (42,3%), în 2023 cele mai multe primare au fost alese la Cahul – 40%.

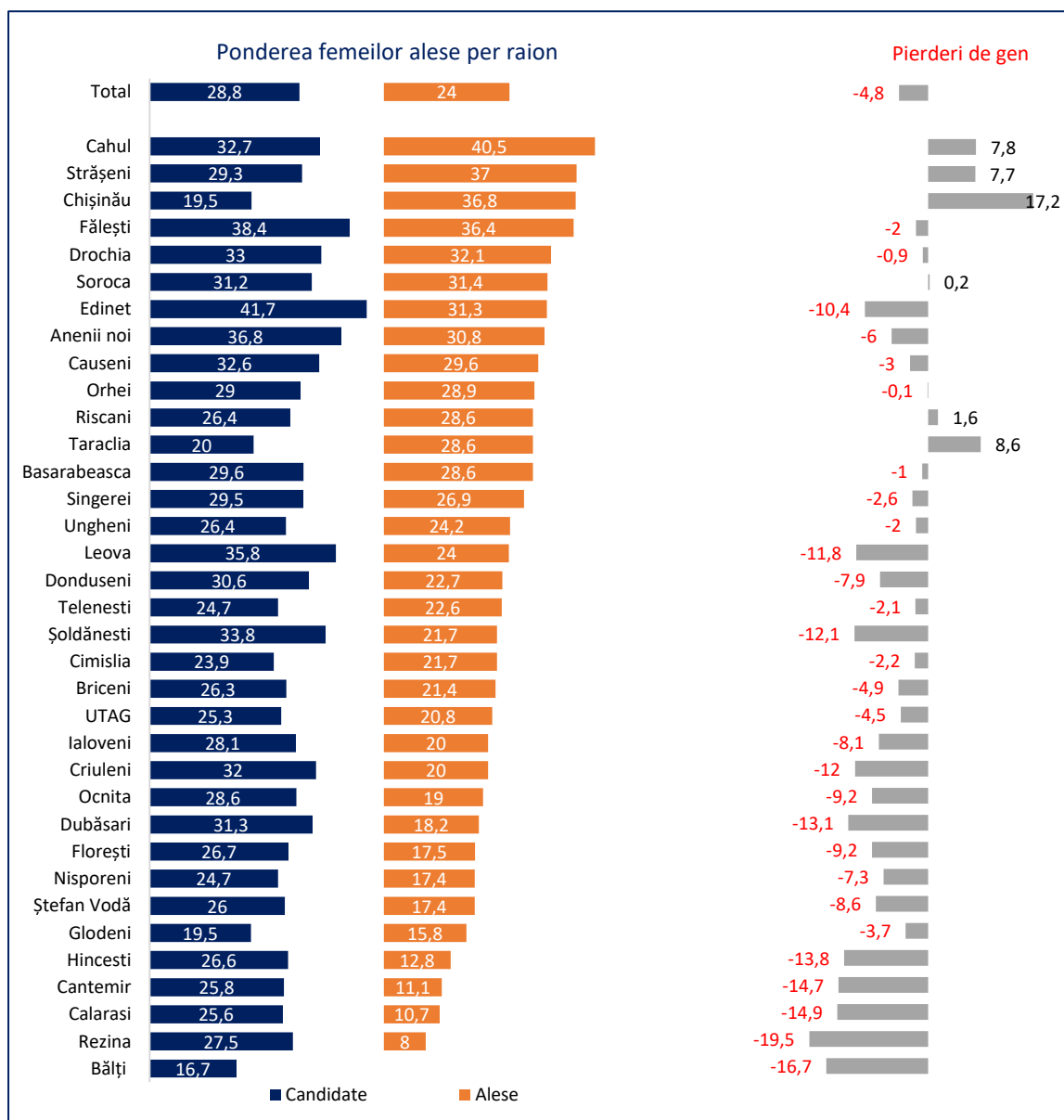

Figura 23. Ponderea femeilor care au candidat și cele alese per raion și pierderile de gen per fiecare raion, %

Sursa: Calculările CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerile locale 2023, din totalul candidaților au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

REPREZENTAREA DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC

Candidatele în continuare nu sunt promovate activ în spațiul mediatic. Întrucât televiziunea are un rol primordial în diseminarea informației privind procesul electoral, inclusiv prezentarea candidaților și candidatelor care sunt participă la cursa electorală, monitorizarea spațiului mediatic din perspectiva de gen este indispensabilă. Prin urmare, procesul de monitorizare a vizat patru tipuri de produse mediatică pentru perioada 3 octombrie – 3 noiembrie 2023: (i) dezbateri electorale; (ii) spoturi electorale; (iii) talk-show-uri și (iv) știri. Au fost monitorizate 10 posturi de televiziune prin prisma reflectării echilibrate a femeilor și bărbaților: Prime, Moldova 1, Pro TV Chișinău, TV8, Jurnal TV, N4, Publika TV, R Live, Vocea Basarabiei, Canal 3.

Dezbateri electorale

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 69 de runde de dezbateri electorale televizate, inclusiv cele puse pe post în reluare. Monitorizarea s-a efectuat în perioada de 09.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiilor a constituit 60 de ore și 15 minute. La dezbaterile respective au participat în total 201 de reprezentanți și reprezentante ai concurenților electorali.

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate, inclusiv rulările repetate	69
Perioada monitorizării	09.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	60 ore și 15 minute
Numărul total de participanți	201 persoane

Tabelul 1. Parametrii cantitativi ai monitorizării dezbaterilor
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Creșterea nivelului de reprezentare a femeilor în politică nu influențează nivelul de reprezentare al acestora în mass-media. În ultimele scrutine electorale, inclusiv cel curent, se atestă o tendință pozitivă cu privire la reprezentarea sexului feminin, însă, nivelul de reprezentare în spațiul media rămâne alarmant de scăzut. Din totalul dezbaterilor desfășurate, doar la 15% au fost cu prezență feminină. De cele mai dese ori, candidatele au fost invitate împreună cu candidații (dezbateri mixte – 31,9%). Iar dezbaterile la care au participat doar candidatele au constituit mai puțin din 6% de emisiunile de acest gen. De regulă, candidatele au avut intervenții reduse, astfel încât din totalul orelor de intervenții, doar 12,5% au constituit intervențiile candidatelor, ceea ce semnifică că din totalul intervențiilor care au constituit 60 ore și 15 minute durata intervențiilor făcute de candidate a fost de doar 7 ore 30 minute. Astfel, candidatul prezente la dezbateri le-a revenit rolul eroului secundar în majoritatea cazurilor.

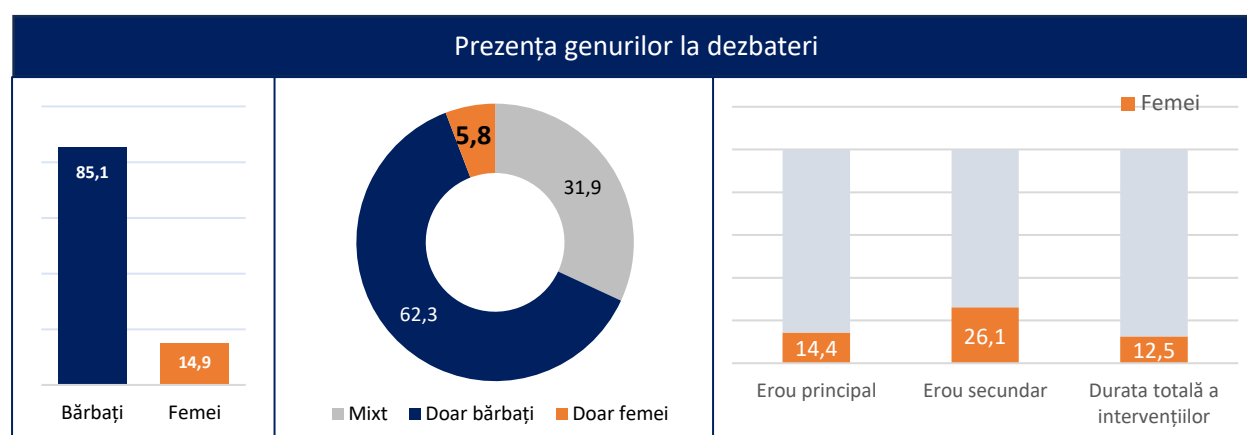

Figura 24. Prezența genurilor la dezbateri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Femeile candidate au fost prezente la cele mai puțin vizionate posturi de televiziune și la ore cu audiență redusă. În procesul de analiză s-a stabilit că popularitatea postului de televiziune influențează distribuția de gen a candidaților și candidatelor ce participă la dezbaterile electorale. Respectiv, cu cât postul de televiziune este vizionat de mai mulți telespectatori, cu atât prezența candidatelor la dezbaterile electorale organizate de către acesta este mai scăzut. În procesul de monitorizare s-a constatat că femeile au fost cel mai des prezente la postul de televiziune Realitatea Live, care are una din cele mai joase audiențe în Republica Moldova. De asemenea, dezbaterile electorale la care au participat candidatele au fost difuzate la ora 18:00, ora cu cea mai redusă audiență. În concluzie evidențiem că, pe lângă faptul că femeile participă destul de rar la dezbaterile electorale în calitate de candidate, ele apar în platoul emisiunilor difuzate la posturile de televiziune urmărite puțin, în plus, ele sunt și invitate pentru emisiunile de la orele de seară când televiziunea respectivă are cea mai mică audiență.

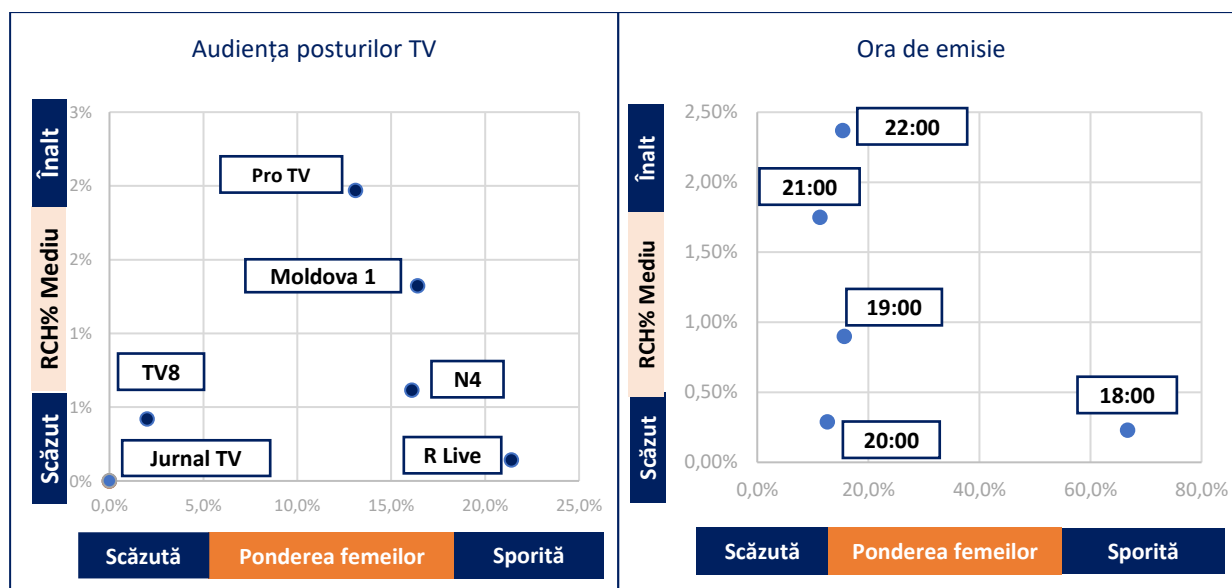

Figura 25. Prezența femeilor vs audiența postului și ora emisiiei, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Talk-show-uri

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 14 talk-show-uri dedicate subiectului electoral, inclusiv cele puse pe post în reluare. Monitorizarea a fost efectuată în perioada de 16.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiiei a constituit 15 ore și 32 de minute. La aceste talk-show-uri au participat în total 41 de reprezentanți/te ai concurenților electorali.

Parametru	Cantitate
Numărul de emisiuni monitorizate	14
Numărul de intervenții ale participanților monitorizate	41
Perioada monitorizării	16.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisiie	15 ore și 32 de minute

Tabetul 2. Parametrii cantitativi ai monitorizării participanților la talk-show-uri
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Femeile sunt invizibile pentru talk-show-urile din Moldova. Cu privire la reprezentarea de gen în talk-show-uri, analiza datelor evidențiază că femeile practic nu sunt invitate în platou. În rol principal, în cadrul celor 41 de intervenții monitorizate din cele 14 emisiuni, 80% au fost făcute de bărbații și doar în jur de 17% acest rol le-a revenit femeilor. În rol secundar au participat doar bărbați. Dacă în celelalte tipuri de produse mediatice observăm o ușoară creștere a prezenței femeilor, în cadrul talk-show-urilor remarcăm o tendință de scădere. Astfel, în 2019, doar 20% dintre eroii principali și 14,3% dintre cei secundari erau femei. Femeile lipseau din platouri și continuă să devină tot mai invizibile pentru talk-show-urile din

Moldova. Trebuie de evidențiat că decizia de a invita pe cineva anume în platoul talk-show-ului aparține exclusiv postului de televiziune și echipei redacționale. De menționat că marea majoritate a talk-show-urilor realizate de televiziunile din țară abordează subiecte aferente politicii. Cu atât mai mult, când este vorba de campania electorală. Toate cele 14 emisiuni monitorizate, fără excepții, au vizat domeniul respectiv: fie că tratau tema alegerilor, fie că abordau aspecte conexe, cu conotații directe asupra politicului din țară. Subreprezentarea femeilor în talk-show-uri devine o problemă semnificativă în mass-media. Deși, aparent, în lumea digitală, putem susține că există o diversitate mai mare în ceea ce privește conținutul media, unde diferențele de reprezentare de gen ar fi mai puțin vizibile, totuși, este important să subliniem faptul că talk-show-urile rămân încă foarte populare și au un impact esențial asupra percepțiilor și opiniilor oamenilor. Multe persoane percep talk-show-urile ca pe una din principalele surse de informații și dezbateri, în special cu referire la subiectele de actualitate și de interes public. Persoanele care nu au acces la o varietate de conținut mediatic, precum utilizatorii cu venituri mici sau din zonele geografice izolate, pot fi expuși într-o măsură mai mare la idei și viziuni stereotipizate. Este practic critic ca posturile de televiziune și echipele redacționale să fie conștiente de importanța unei prezențe echitabile. Datele de mai jos relevă că doar două posturi din cele monitorizate au făcut un oarecare efort pentru a asigura o reprezentare echitabilă de gen.

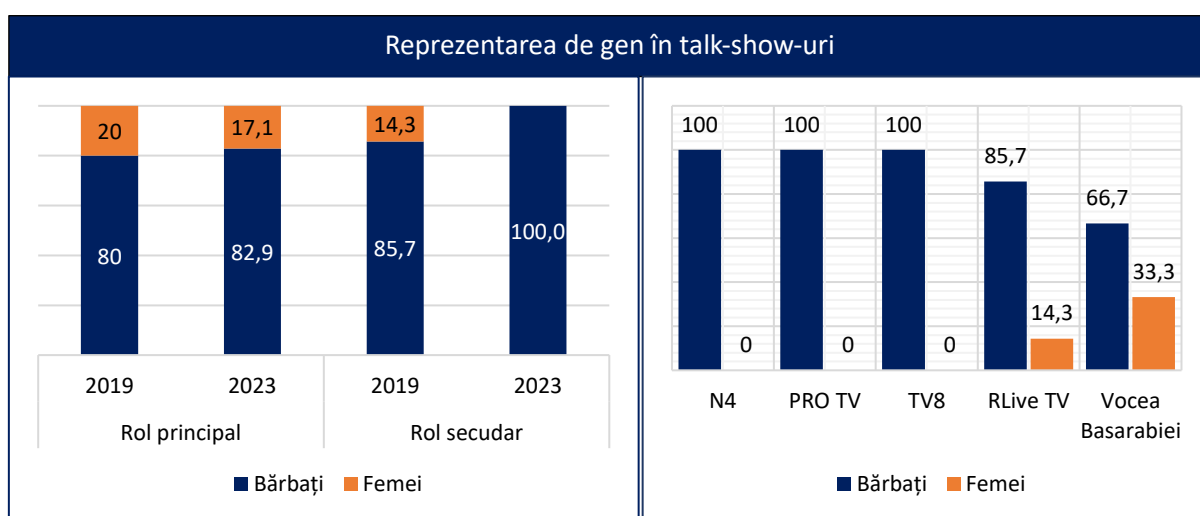

Figura 26. Prezența genurilor la talk-show-uri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

ȘTIRI

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate **1065 de jurnale de știri dedicate subiectului electoral, inclusiv cele puse pe post în reluare**. Monitorizarea a fost efectuată în perioada de 03.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiilor a constituit 31 de ore și 69 de minute.

Parametru	Cantitate
Numărul de intervenții monitorizate ale participanților/participantelor	1065
Perioada monitorizării	3.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	31 ore și 69 de minute

Tabelul 3. Parametrii cantitativi ai monitorizării știrilor
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Jurnalele de știri își concentrează atenția asupra candidaților, ignorând candidatele. Monitorizarea cu privire la reprezentarea de gen în jurnalele de știri evidențiază că bărbați în calitate de candidați au dominat practic acest tip de producție media, atât în rol principal, cât și în cel secundar. Potrivit datelor din graficul de mai jos, prezența candidaților în buletinele de știri în rol principal a avut o cotă de 80%, în timp ce în rol secundar ponderea lor a fost de 76%, iar acest lucru sugerează o problemă ce ține de

echilibrul de gen în reflectarea candidaților și candidatelor în media. În același timp, analiza nu a evidențiat vreo diferență semnificativă în privința imaginii pozitive, negative sau neutre atribuite candidaților și candidatelor în buletinele de știri.

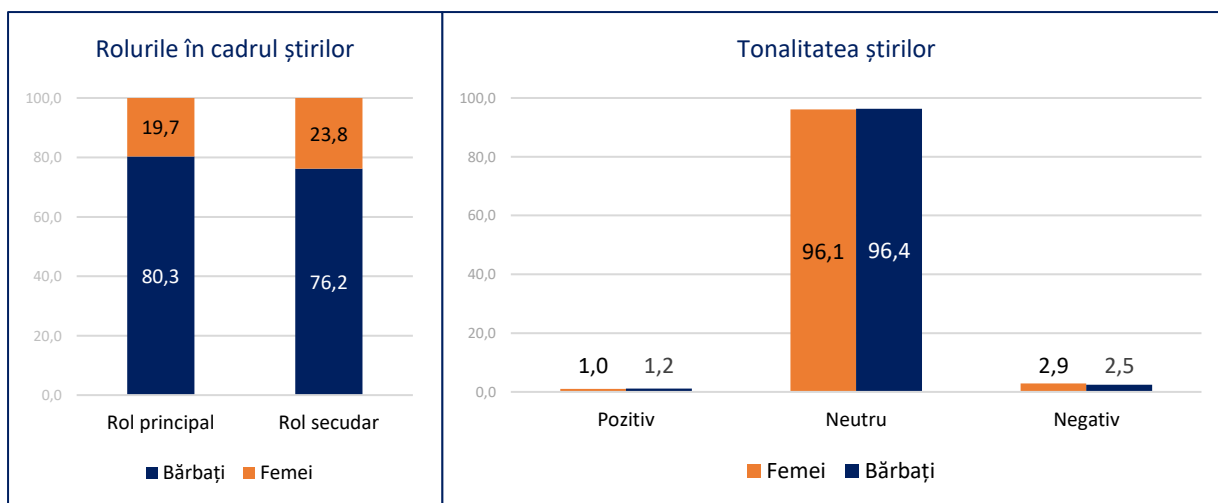

Figura 27. Prezența bărbaților și femeilor în știri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Toate posturile TV, fără nicio excepție, nu au ținut cont de echilibrul de gen în jurnalele de știri, iar majoritatea au difuzat știri despre femeile candidate la orele cu audiență scăzută. Distribuția de gen în jurnalele de știri din perspectiva posturilor de televiziune și a orelor de emisie relevă tendința din celelalte scrutine electorale și anume absența femeilor din majoritatea producțiilor media, indiferent de tipul de televiziune, iar știrile nu sunt o excepție în cazul dat. Totodată, atunci când analizăm știrile care au reflectat femeile candidate, observăm că majoritatea acestora au fost difuzate la orele cu cea mai scăzută audiență. Aceste cifre subliniază încă o dată necesitatea unei reprezentări echitabile și echilibrate a ambelor sexe în buletinele de știri, indiferent de postul de televiziune sau ora de emisie.

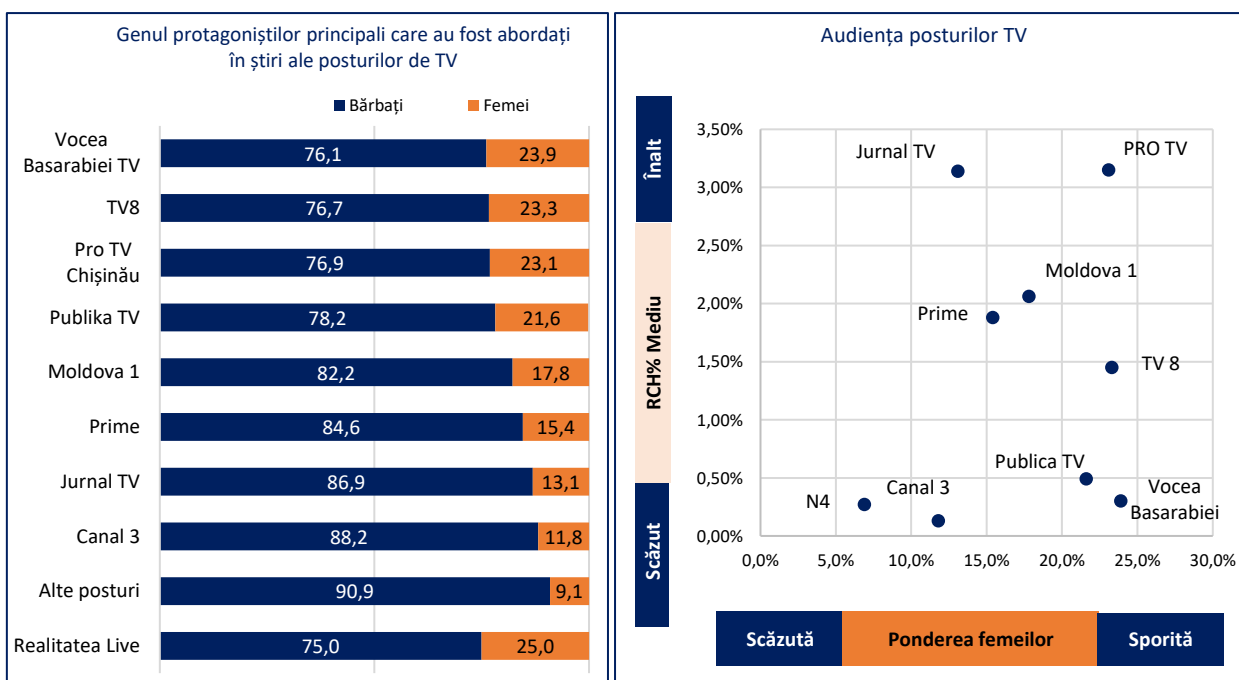

Figura 28. Genul protagoniștilor principali abordați în buletinele de știri ale posturilor TV, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

SPOTURI

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 141 de spoturi electorale, inclusiv cele puse pe post în reluare în număr de 1381. Monitorizarea a fost efectuată în perioada 09.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisieii a constituit 18 ore și 33 de minute. Deoarece publicitatea electorală este plătită, costul total al spoturilor, conform grilelor de cost, este de aproximativ 213 621 de mii de dolari.

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate	141
Numărul de rulări monitorizate	1381
Perioada monitorizării	09.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	18 ore și 33 de minute
Costul total conform grilelor de cost	213 621 mii de dolari

Tabelul 4. Parametrii cantitativi ai monitorizării spoturilor electorale

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

La fel ca și în alte producții mediatice, femeile apar mai puțin în publicitatea electorală. Una din verigile publicității politice, utilizată din ce în ce mai mult de la un an la altul, este reprezentată de spoturile electorale. Ele constituie unul din instrumentele de bază ale concurenților electorali prin care aceștia încearcă să atragă electoratul. Spoturile electorale prezintă, pe de o parte, intențiile candidatului electoral, viziunea de viitor a acestuia și soluțiile politice propuse, iar, pe de altă parte, are intenția de a crea o imagine favorabilă a „feței” partidului – candidatului înregistrat în cursă. Având în vedere faptul că spoturile electorale contribuie pe termen lung la formarea și consolidarea imaginii politicianilor în fața electoratului, este important ca acestea să respecte o reprezentare echilibrată atât a bărbaților, cât și a femeilor. Totuși, analiza reprezentării acestora în spoturile electorale arată că în cazul celor 141 de spoturi monitorizate, peste 70% dintre participanți sunt bărbați, în timp ce femeile sunt protagonistele spoturilor electorale în pondere de doar circa 29%.

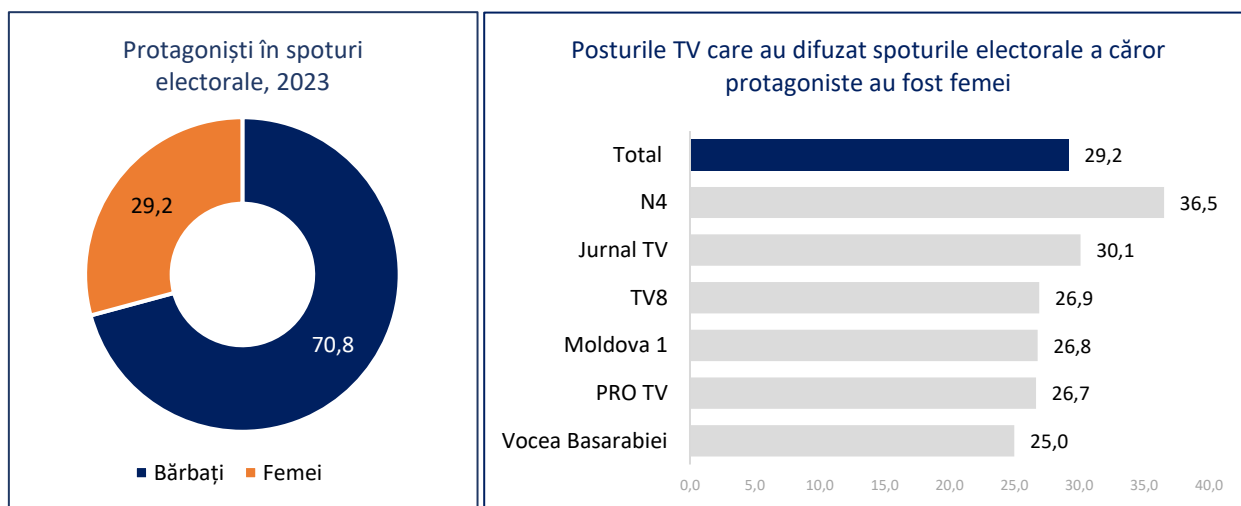

Figura 29. Genul protagoniștilor spoturilor electorale, inclusiv per fiecare partid/instituție, %

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

În cadrul acestui scrutin electoral, nu a fost lansată nicio publicitate politică în care să fie prezente doar femei sau să predomină femeile, ceea ce dezvoltă o situație fără precedent. În scrutinele electorale din 2019 (alegeri locale) și din 2021 (alegeri parlamentare) spoturile în care au fost prezente doar femei sau au predominat femeile (în cele mixte) au constituit circa 10% și respectiv 12% pe durata întregii campanii electorale. În 2023 această rată a constituit 0%, ceea ce indică un regres semnificativ în raport cu scrutinele electorale precedente. Din cele 141 de spoturi electorale analizate, rulate în total peste o mie de ori, 17,7% prezentau în exclusivitate bărbați în calitate de protagoniști principali. Paritatea de gen (prezentarea egală a femeilor și bărbaților) a fost respectată în doar 4% din spoturile electorale analizate.

Este important de menționat că în cazul spoturilor electorale, spre deosebire de alte produse mediatice, cum ar fi dezbaterea electorale sau talk-show-urile, partidele politice decid în totalitate cine este protagonistul. Respectiv, ignorarea femeilor în spoturile electorale arată clar predilecția partidelor politice pentru o anumită reprezentanță, în cazul dat – pentru imaginea masculină asociată cu partidul politic.

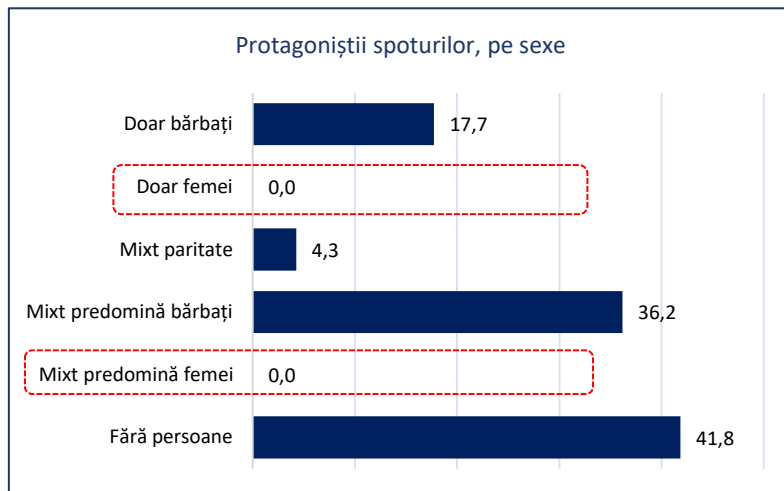

Figura 30. Tipurile de spoturi electorale în funcție de gen și posturile TV care au difuzat spoturi electorale cu protagoniste, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Spoturile în care sunt prezente femeile sunt puse pe post în perioada zilei cu cea mai mică audiență. Deși în scrutinul electoral actual numărul de femei alese în funcția de primare a crescut, vizibilitatea lor continuă să fie destul de redusă, inclusiv din cauza modului în care sunt prezentate acestea în spațiul mediativ. Spoturile cu prezență preponderent feminină au o rată de rulare mai mare la orele matinale, atunci când audiența (RCH) este destul de scăzută, în timp ce seara, în orele de audiență sporită (20:00-22:00), spoturile cu femei în calitate de protagoniste sunt puse pe post într-o măsură mai mică. Totodată, graficul de mai jos arată că spoturile în care sunt prezentate femeile sunt rulate (numărul de inserări) într-o pondere mai mică.

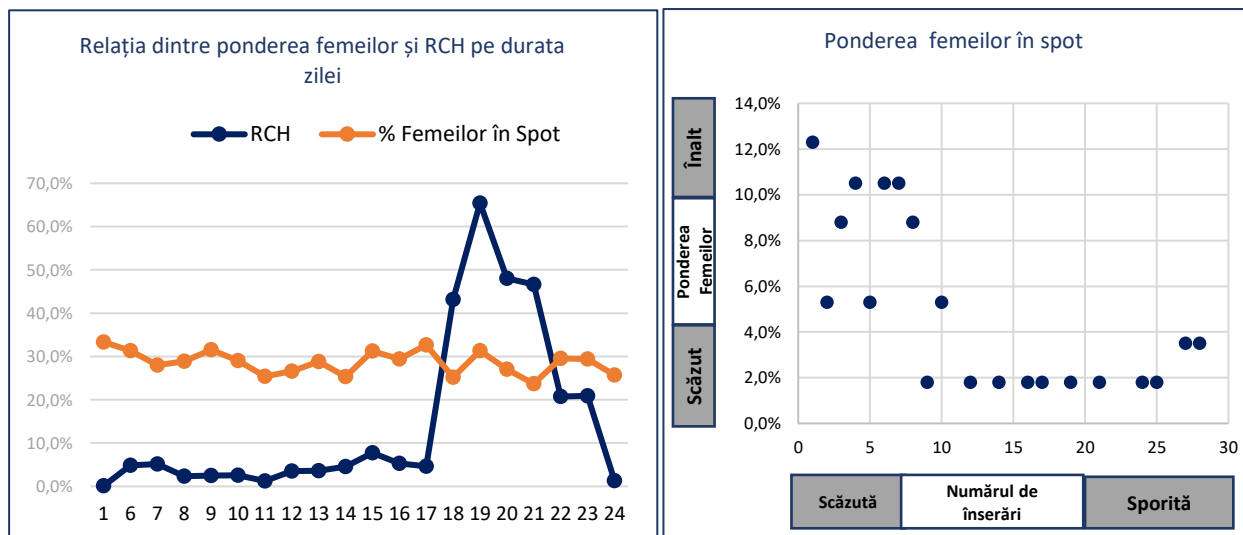

Figura 31. Tipurile de spoturi electorale în funcție de gen și posturile TV care au difuzat spoturi electorale cu protagoniste femei, %; Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

CONSTATĂRI

Monitorizarea reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților în scrutinul electoral din 2023 pentru funcția de primar/ă evidențiază existența unor bariere care împiedică implicarea femeilor în această funcție electivă. Constatăm că:

1. Rolurile de gen influențează mult predispoziția femeilor de a se lansa în politică. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un factor strâns legat de rolurile de gen), dar și lipsa de încredere în propriile forțe și capacități sunt principalele bariere care împiedică femeile să se implice în procesele electorale.

2. În jur de 50% din societate asociază funcția de primar/ă cu calități ce țin de statutul marital, prezența copiilor și faptul că persoana este religioasă. Totodată ce 36% din populație crede că un primar trebuie să fie un bărbat și doar 8% ar prefera în această funcție o femeie.

3. Față de scrutinul electoral din 2011, ponderea candidatelor pentru funcția de primară a sporit cu doar 7%. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor care au candidat la funcția de primară a constituit 30,3% din totalul candidaților, înregistrând o creștere cu doar 3% față de scrutinul electoral 2019 și cu doar 7% față de alegerile locale din 2011, acest lucru sugerând o evoluție foarte lentă, dar constant pozitivă.

4. Ponderea femeilor care au candidat independent a crescut cu 6% față de scrutinul electoral din 2019. Ponderea femeilor care aleg să candideze independent rămâne a fi mai mică decât ponderea femeilor desemnate pentru aceeași funcție de către partidele politice. Acest lucru arată că: (i) femeile sunt mai reticente să candideze, fără a avea sprijinul unui partid, inclusiv sprijinul moral și financiar și (ii) sporirea gradului de reprezentare a femeilor pentru funcția de primară nu va fi posibilă fără implicarea partidelor politice.

5. Ponderea femeilor alese în funcție de primar înregistrează progrese ne semnificative. În rezultatul scrutinului electoral 2023, au ieșit învingătoare 24,1% dintre candidate (216 femei, în valoare numerică) și dețin funcția de primară. Față de alegerile precedente, numărul acestora a crescut cu doar 2%, tendință care se păstrează pe parcursul ultimelor patru scrutine electorale. Analizând tendința de-a lungul anilor, constatăm că **în Moldova numărul femeilor care dețin funcția de primară va atinge ponderea de 30% în 2035.**

6. Femeile nu doar candidează în circumscripții electorale mai mici, dar și cel mai des sunt învingătoare acolo. Analiza în dinamică arată că, deși femeile continuă să candideze într-un număr mai mare în circumscripțiile mici – sate, ponderea celor care au candidat în circumscripțiile mari – orașe, în scrutinul electoral 2023, înregistrează o creștere mai mare – de peste 5%, comparativ cu o creștere de 3% a ponderii femeilor care au candidat în sate. Dacă să analizăm din perspectiva circumscripției, observăm că din numărul total de primari aleși în mediul rural, 24,7% sunt femei, iar la nivel urban această cifră este de 14,8%.

7. Femeile continue să fie „invizibile” în spațiul mediatic. Procesul de monitorizare a vizat patru tipuri de produse mediatice: dezbateri electorale, spoturi electorale, talk-show-uri și știri la 10 posturi TV monitorizate. Indiferent de produsul mediatic, analiza reprezentării echitabile în media evidențiază faptul că: (i) sporirea numărului de femei în politică nu influențează și nivelul de reprezentare al acestora în mass-media; (ii) femeile sunt reprezentate în produsele media într-un număr destul de mic și (iii) la orele de audiență redusă; (iv) nici un post tv, indiferent de tipul produsului mediatic, nu a ținut cont de echilibrul de gen.

CAPITOLUL III

TRIUMFUL SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ SAU CUM AM AJUNS LA O REPREZENTARE ECHITABILĂ

PERSPECTIVA DE GEN ÎN CADRUL ALEGERILOR ÎN CONSILIILE RAIONALE ȘI LOCALE

Alegerile locale 2023 ne-au adus mai aproape de o reprezentare echitabilă a femeilor și bărbaților care au candidat. În scrutinul electoral din 2023, ponderea femeilor în printre persoanele care au candidat la funcția de consilier/ă raional/municipal/ă constituie 45,3%, iar în rândul celor care au candidat la funcția de consilier/ă local/ă este de 47,2%. Analiza în dinamică arată o tendință pozitivă în ceea ce privește ponderea femeilor candidate la funcția de consilieră în ultimele scrutine electorale. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor candidate în consiliile raionale/municipale a sporit cu peste 15% față de scrutinul electoral din 2015 și cu peste 2% față de cel din 2019. La nivelul consiliilor locale, ponderea candidadelor a crescut cu circa 12% față de anul 2015 și cu 1,4% față de anul 2019. Progresul mai modest înregistrat comparativ cu scrutinul precedent se explică prin prevederile privind locul în lista de candidați care actualmente au fost aplicate diferit față de scrutinul electoral din 2019. Totuși dinamica pozitivă din ultimii ani sugerează că sistemul de cotă dublă este instrumentul care asigură oportunități și șanse egale femeilor și bărbaților în procesul electoral. Astfel, atât timp cât va exista obligația de a respecta cota de 40% și normele privind poziționarea candidaților pe listele electorale, ponderea femeilor candidate la funcția de consilieră va depăși pragul atins în 2023. Respectarea cotei de 40% și a prevederilor despre poziționare va continua să consolideze reprezentarea echitabilă a femeilor în viitoarele alegeri locale, asigurând oportunități egale pentru candidații de ambele genuri.

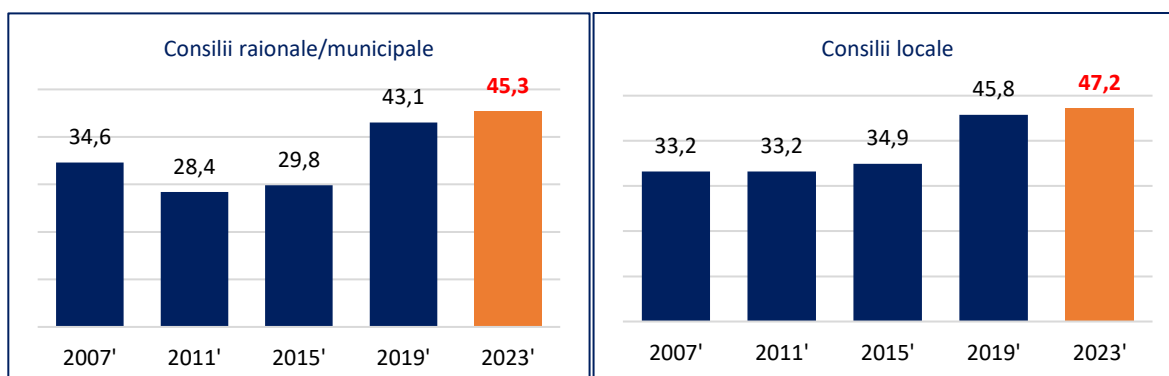

Figura 32. Ponderele femeilor printre persoanele care au candidat pentru funcția de consilier/ă raional/ă, municipal/ă, local/ă, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile care candidează independent sunt mai prezente în competiția pentru funcția de consilieră locală. Majoritatea femeilor candidate la funcția de consilieră sunt desemnate de către partide, formațiunile politice fiind adesea influențate de prevederile legislative actuale. O pondere semnificativ mai mică de femei decid să candideze independent, ele fiind tentate să se lanseze mai mult în alegerile pentru consiliile locale. Ponderea femeilor care candidează independent în consiliile raionale și municipale scade de la 10,9% în 2019 la 9,1% în 2023. În schimb, pentru funcția de consilieră locală se atestă o creștere a numărului de femei care aleg să candideze independent, de la 17,1% în 2019 la 21,9% în 2023.

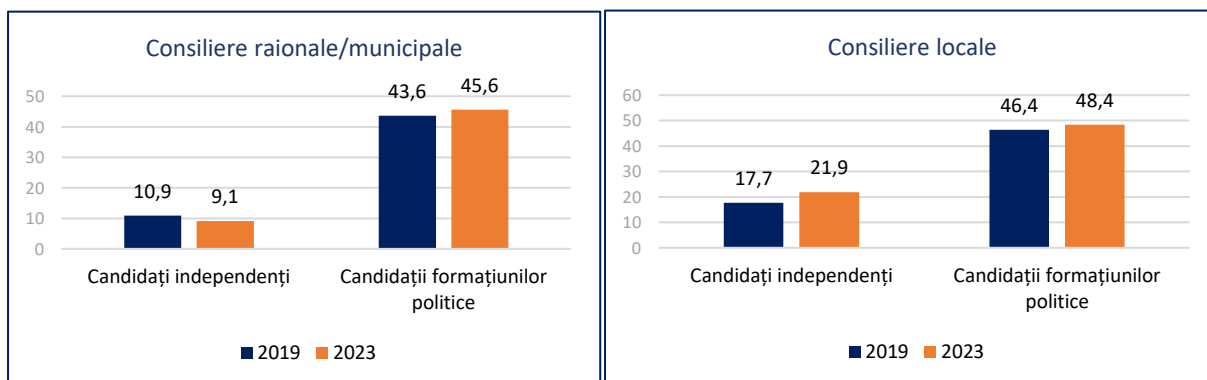

Figura 33. Ponderele femeilor în numărul total al persoanelor care au candidat pentru funcția de consilier/ă în cadrul consiliilor raionale/municipale și locale, pe tip de candidat, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Partidele politice au desemnat cel puțin 40% femei pe listele de candidați pentru funcția de consilier/ă – decizie ce pare a fi influențată de prevederile legislative actuale. Această concluzie este susținută de datele prezentate mai jos care ilustrează ponderea candidadelor desemnate în funcție de apartenența la partidele politice. Deși distribuția variază semnificativ, fiecare partid a depus efort pentru a asigura un echilibru de gen în desemnarea candidaților pentru funcția de consilieri raionali/municipali și locali. În particular, în cazul consiliilor raionale/municipale, toate partidele au inclus mai mult de 40% femei pe listele de candidați, iar Partidul Politic „Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei” (PPFASM) a desemnat în total 60% femei candidate. În cazul consiliilor locale, majoritatea partidelor politice au depășit pragul de 45% femei desemnate pentru funcția de consilier/ă locală. Graficul de mai jos reflectă o reprezentare relativ echitabilă între femeile și bărbații care candidează la funcția de consilier/ă, apropiindu-ne tot mai mult de o distribuție egală de 50/50. Această tendință este încurajatoare și relevă o evoluție pozitivă cu privire la prezența femeilor în listele de candidați, ceea ce proiectează direcția unei reprezentări mai echitabile în procesul electoral și decizional.

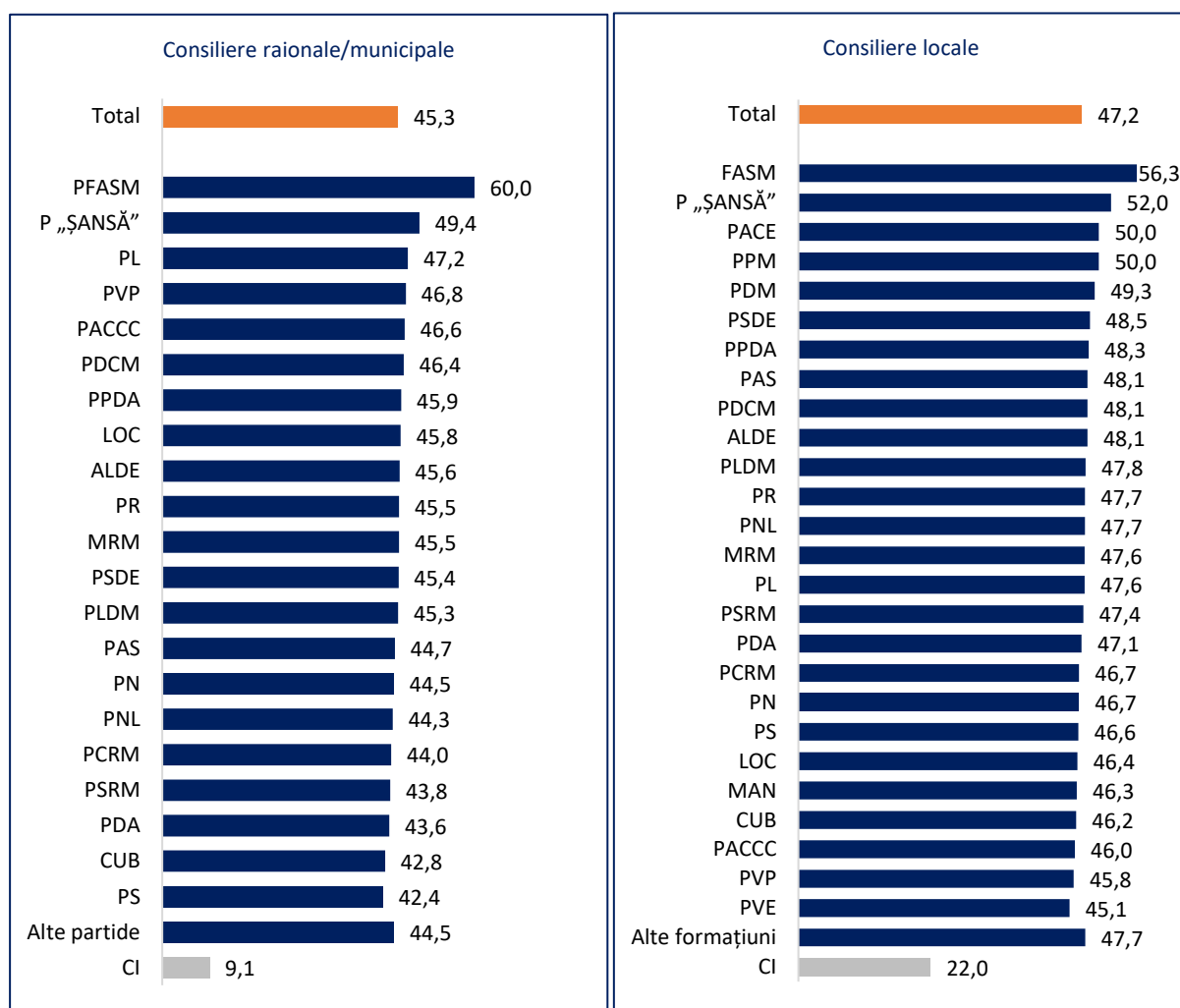

Figura 34. Ponderea femeilor în totalul candidaților pentru funcția de consilier/ă raional/municipală/ și local/ă, în funcție de partid, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile au candidat și au fost alese preponderent în sate și comunități mici. La nivelul candidaților și candidadelor, cota de 40% a fost respectată și avem o reprezentare echitabilă pentru ambele sexe în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I și II. Însă datele indică diferențe semnificative între consiliile raionale/municipale și cele locale. În componența consiliilor raionale/municipale, ponderea bărbaților este mult mai mare, constituind 66,6% dintre persoanele alese, în timp ce femeilor le revine o cotă de doar 33,3%. Pe de altă parte, în consiliile locale se atestă o reprezentare mai echilibrată, unde avem 59,7% bărbați și 40,3% femei care au acces în această funcție. Totodată, atenționăm asupra faptului că femeile au o prezență mai semnificativă și în funcțiile de primar/ă în mediul rural, ceea ce relevă că ele nu doar

candidează, ci și câștigă mai frecvent alegerile în localitățile mici. Acest lucru se explică prin faptul că partidele politice tind să desemneze mai multe femei în sate și comunități mici, unde nivelul de decizie este mai jos, comparativ cu orașele și municipiile, cu un nivel al deciziilor mai înalt și resurse mai multe.

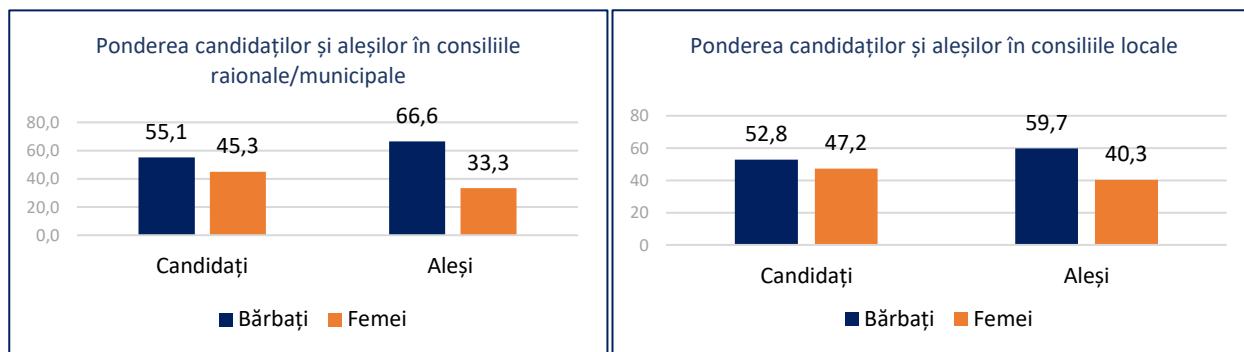

Figura 35. Ponderele **candidaților** și **aleșilor** pentru funcția de consilier/ă raional/ municipal/ă și local/ă, pe sexe, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

PAS și PSRM sunt formațiunile cu cele mai multe femei consiliere alese, cu o diferență semnificativă față de celelalte partide. Graficele de mai jos ilustrează reprezentarea femeilor în cadrul consiliilor raionale/municipale și locale din partea diferitor partide politice. Datele arată că Partidul „Acțiune și Solidaritate” înregistrează cea mai mare pondere a consilierelor la nivel raional/municipal – 40,9% (146 femei consiliere). Acesta este urmat de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) cu o reprezentare de 33,2% (85 femei consiliere). Celelalte partide politice au atins o reprezentare de 20–30% a femeilor în funcția de consilieră la nivel raional/municipal (aproximativ 10-15 femei consiliere), o excepție fiind Partidul Social Democrat European, care a ajuns la un număr de 25 de femei în această funcție. La nivelul consiliilor locale se remarcă o pondere mult mai mare a femeilor alese în funcția de consilieră, cu un decalaj semnificativ în reprezentarea numerică între cele două partide dominante, PAS și PSRM, față de celelalte formațiuni. Graficele de mai jos reflectă ponderea femeilor consiliere în raport cu numărul total de consilieri din partea fiecărui partid care au acces în funcții în urma scrutinului electoral. Analiza procentuală arată că, la nivel local, majoritatea partidelor au asigurat o reprezentare a femeilor între 30% și 40% din numărul total de consilieri, cu excepția Partidului Politic „Democrația Acasă”, cu un indicator de 24,5% femei consiliere în numărul total de consilieri ai formațiunii.

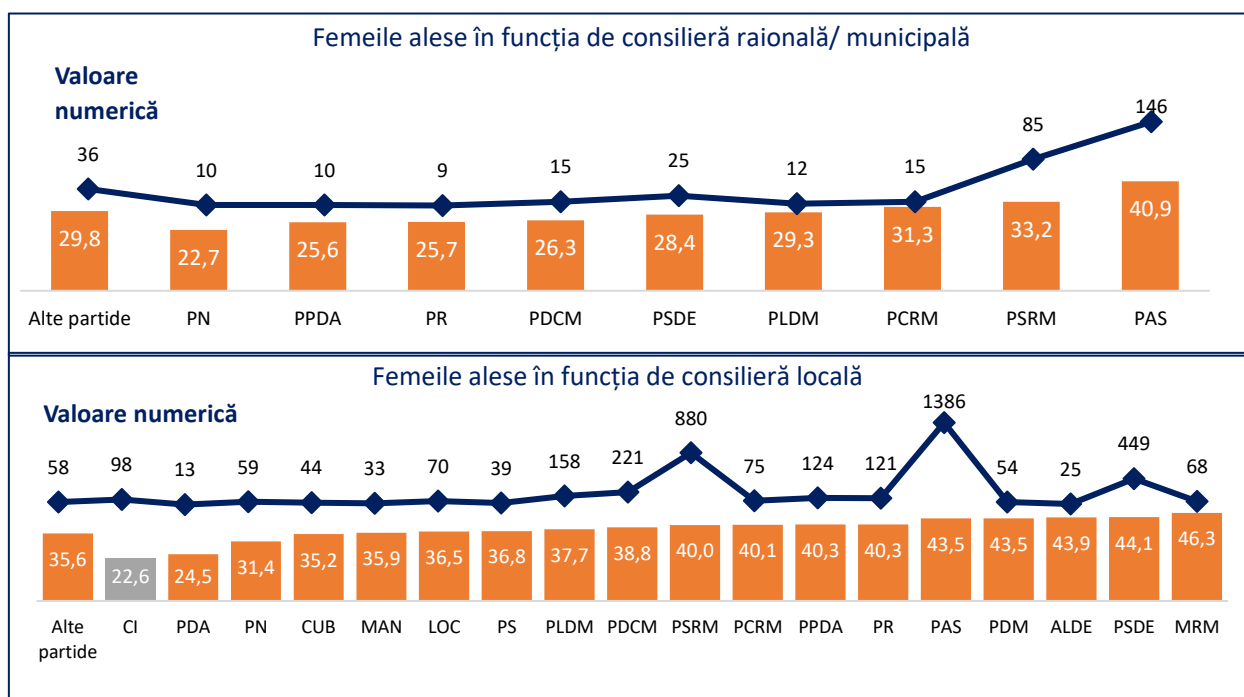

Figura 36. Ponderele și valoarea numerică a femeilor **alese** în funcția de consilieră raională/municipală și locală, în funcție de partid, % și nr.

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În rândul consilierilor aleși, tinerii sunt subreprezențați. Analiza datelor din perspectiva vârstei și genului la nivelul consiliilor locale și raionale/municipale relevă o imagine detaliată a profilului consilierilor aleși. În conformitate cu criteriul de vârstă, tinerii de 18-34 de ani sunt subreprezențați, constituind doar 10% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 12% consilierilor la nivel local. Cea mai mare pondere a consilierilor aleși se atestă în rândul categoriilor de vârstă 35-64 de ani, în mod specific la categoria 35-44 de ani (27,6%) și 55-64 de ani (26,2%). La nivelul consiliilor locale se remarcă o prezență majoritară a consilierilor cu vârstă de 45-64 de ani, aceștia reprezentând peste 50% din totalul aleșilor. În ceea ce privește femeile alese în funcția de consilieră, la nivel raional/municipal cea mai mare pondere revine coortei de vârstă 35-44 de ani (31%), în timp ce în consiliile locale aproximativ 29% dintre femeile alese se încadrează în intervalul de vârstă 45-54 de ani. În cazul bărbaților consilieri, distribuția pe categorii de vârstă este similară atât la nivel raional/municipal, cât și local, cu o reprezentare considerabilă începând cu vârsta de 35 de ani până la 65 de ani. Astfel, analiza evidențiază o distribuție echilibrată a vârstei pentru bărbați, în timp ce femeile sunt prezente într-o măsură mai mare în categoriile de vârstă între 35 și 54 de ani.

Diferențele în funcție de vârsta medie a consilierilor aleși este determinată, în mare parte, de interesele și experiența acestora. Persoanele cu o experiență îndelungată în domeniul politic au tendința de a domina peisajul politic, în timp ce tinerii adesea întâmpină obstacole în accesul la funcții electivă. Acest lucru este cauzat de lipsa de experiență sau a sprijinului din partea comunității politice ori sociale. Respectiva diferență de vârstă a ocupanților de funcții politice poate fi și rezultatul unor strategii partizane de selecție a candidaților.

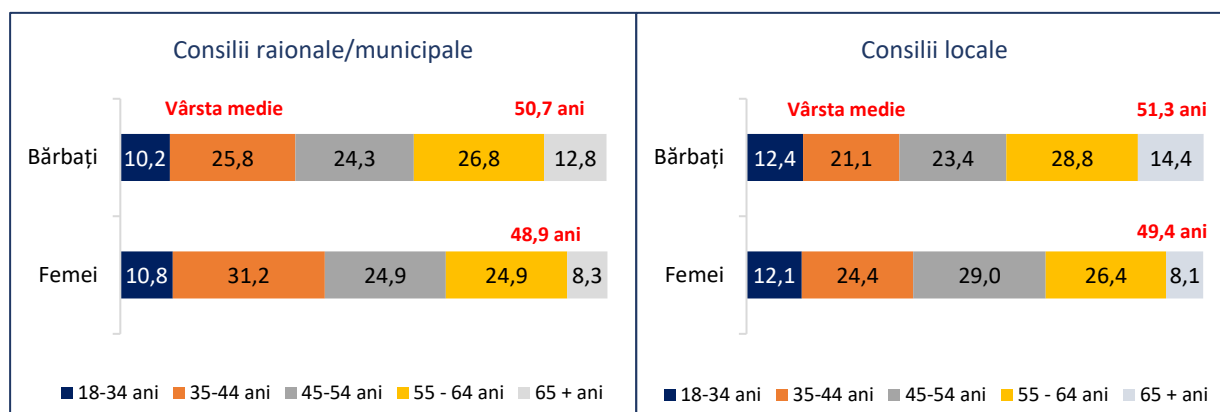

Figura 37. Ponderele femeilor și bărbaților alese/aleși în funcția de consilieră raională/municipală și locală, pe vârste, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Distribuția teritorială a tinerilor aleși în componența consiliilor raionale/municipale/locale este neuniformă. Datele generale privind componența consiliilor la nivelul unităților teritorial-administrative de nivelul I și II denotă că tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani reprezintă doar 12,4% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 13,8% în cadrul consiliilor locale. În topul localităților cu cei mai mulți tineri în funcția de consilier/ă au intrat municipiile Bălți, cu 31,4% tineri în componența consiliului, și Chișinău, cu 29,4%. La nivelul consiliilor locale, Chișinău se menține în frunte, cu 25,5% tineri, fiind urmat de orașul Ialoveni cu 22,5% (a se vedea figura 38).

Cu anumite excepții, tinerii au fost preponderent aleși în funcțiile de consilier/ă în comunități mai restrânse. Acest lucru poate fi explicat prin dinamica specifică a comunităților mai puțin numeroase unde accesul la funcțiile administrative poate fi mai deschis pentru tineri și femei. Oportunitățile politice și sociale pot fi mai vizibile în aceste medii, oferind astfel mai mult spațiu și susținere pentru reprezentarea tinerilor și a femeilor în cadrul procesului decizional de nivel local. De asemenea, în localitățile mici procesul de implicare civică poate fi mai accentuat, oferind o platformă mai accesibilă pentru implicarea activă a tinerilor și a femeilor în viața comunității. Deși, sistemul de cota dublă și stimulentele financiare influențează direct decizia partidelor politice privind genul candidaților, cu referire la tineri, doar

stimulentele financiare motivează partidele să țină cont la desemnarea candidaților din această grupă de vârstă.

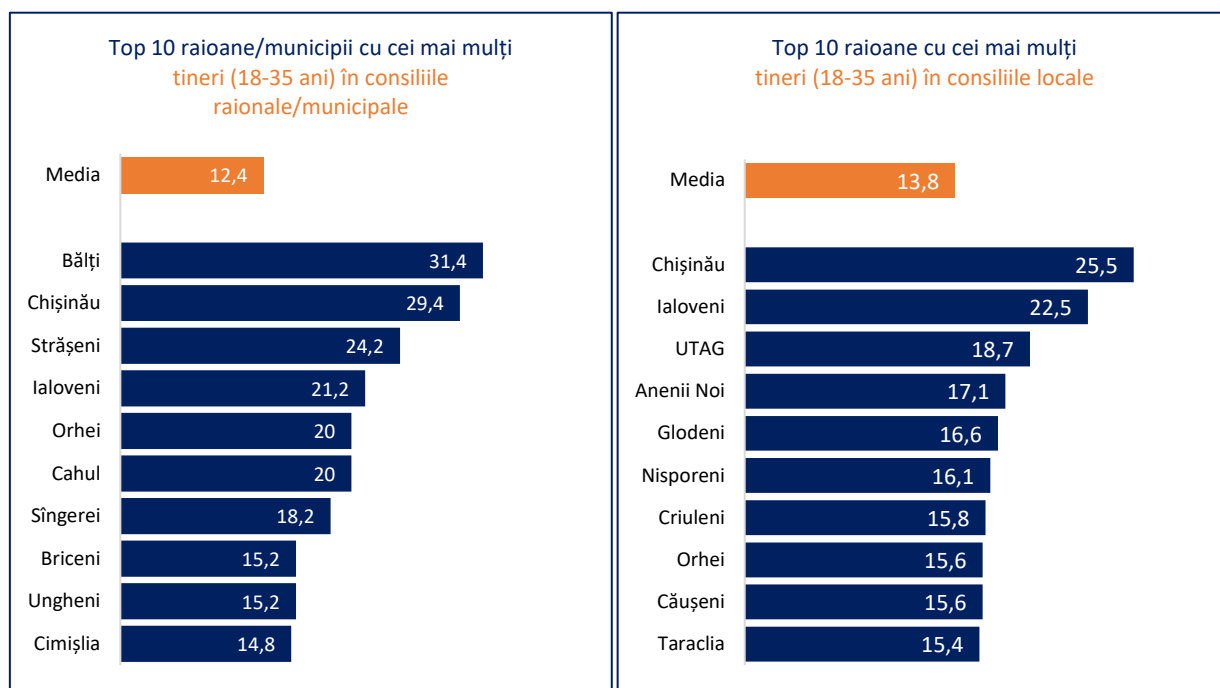

Figura 38. Ponderea tinerilor aleși în funcția de consilier/ă raional/municipal/ă și locală, top 10 raioane, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Pierderile de gen înregistrate în alegerile locale din 2023 sunt mai mici decât în scrutinul electoral din 2019. Pierderile de gen reprezintă diferența dintre ponderea femeilor candidate și ponderea femeilor alese în funcție. Observăm că pierderile de gen înregistrate în alegerile locale din 2023 sunt mai mici decât în cele din 2019. Diferența în cauză poate fi explicată prin implementarea unor prevederi noi cu privire la poziționarea candidaților și candidatelor pe liste în acest scrutin electoral. În timp ce în 2019, conform prevederilor legale, la fiecare 10 locuri trebuiau să asigure 3 pentru persoanele de sex opus, în alegerile din 2023 s-a modificat această prevedere, stabilindu-se că la fiecare 10 locuri 4 trebuie să fie alocate persoanelor de sex opus. Schimbarea a contribuit la creșterea numărului de femei pe locurile eligibile din liste și chiar efectiv pe liste. Este important de menționat că cele mai mari pierderi de gen sunt constatate la nivelul consiliilor raionale/municipale. În acest caz, componența numerică a consiliilor respective amplifică impactul pierderilor de gen în ceea ce privește reprezentarea femeilor. Drept concluzie putem afirma că implementarea prevederilor actualizate privind poziționarea pe liste în alegerile din 2023 a redus discrepanțele între ponderea femeilor care au candidat și a celor care au fost alese, diminuând pierderile de gen în comparație cu scrutinul din 2019, cu cel mai resimțit impact în cadrul consiliilor raionale/municipale, or entitățile în cauză sunt și mai mari ca aspect numeric.

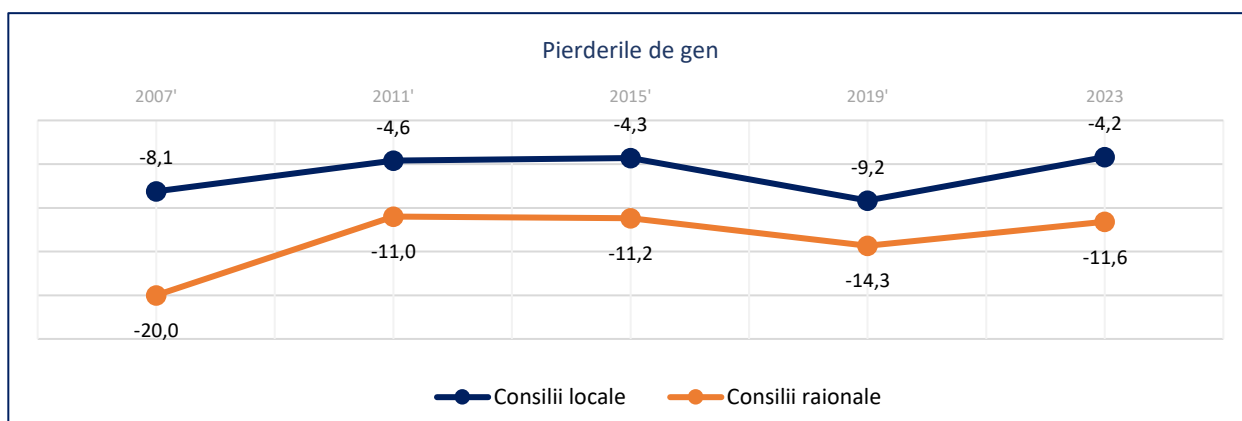

Figura 39. Tendința pierderilor de gen în cadrul alegerilor în consiliile raionale/municipale și locale, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Din perspectivă geografică, analiza pierderilor de gen la nivelul consiliilor raionale/municipale pune în evidență diferențele semnificative între regiuni. Raionul Rezina se remarcă cu cea mai mare discrepanță, unde femeile candidate reprezentau 44,4% din totalul candidaților, însă au fost alese doar 22,2% în funcția de consilieră. Următoarele în topul discrepanțelor sunt raioanele Ștefan Vodă și Basarabeasca, cu o discrepanță de 18%. În contrast, raioanele cu cea mai mică pierdere de gen sunt Edineț, unde diferența între femeile care au candidat și cele care au fost efectiv alese este de doar 0,6%, și Leova, Șoldănești și Dondușeni, cu discrepanțe de până la 5%. Aceste raioane, cu pierderi de gen reduse, se evidențiază și prin prezența semnificativă a femeilor în componența consiliilor raionale. În municipiile Chișinău și Bălți pierderea de gen este de 6,5%, respectiv 9,5%.

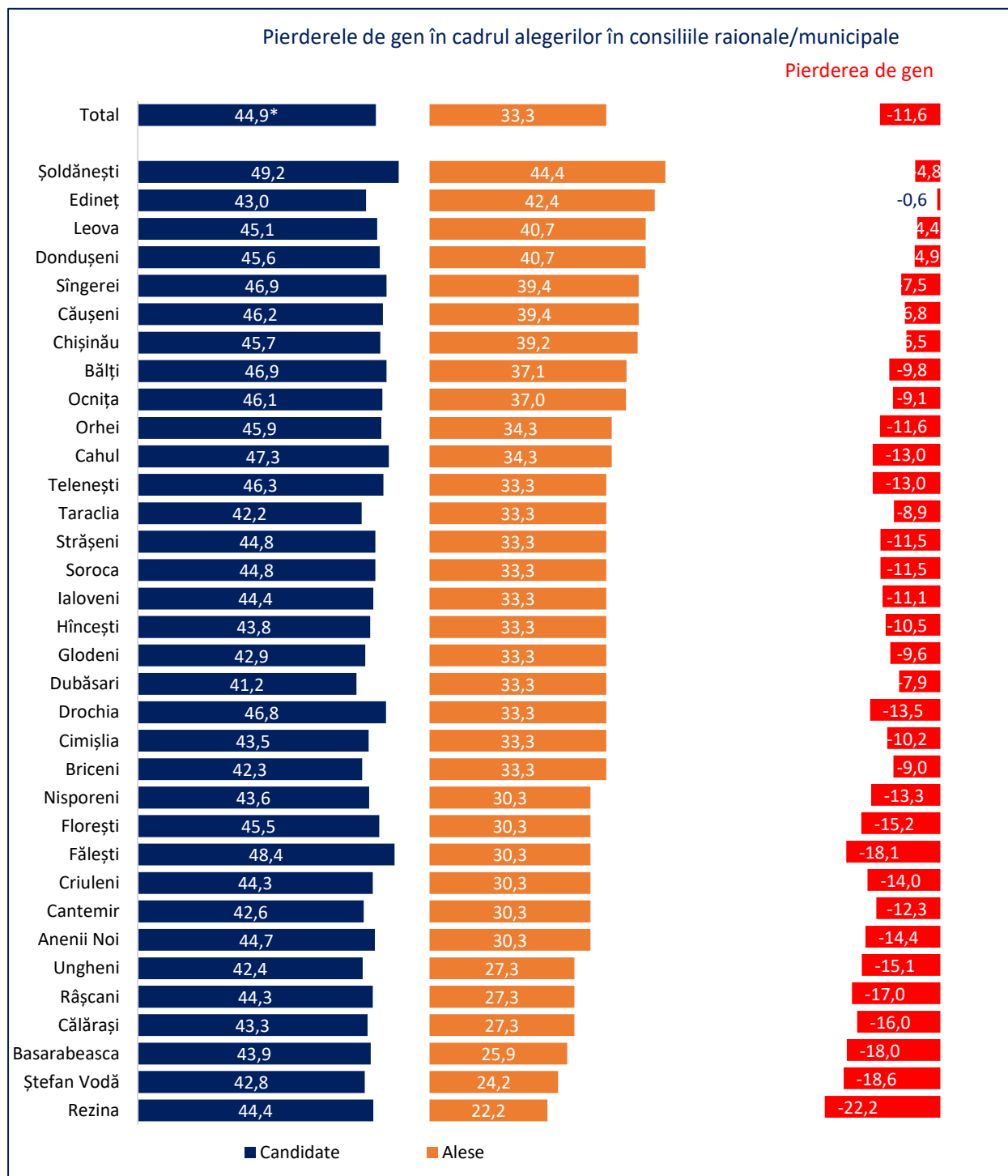

Figura 40. Pierderile de gen în cadrul alegerilor în consiliile raionale/municipale %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerile locale 2023, din totalul candidatelor au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

La nivelul consiliilor locale, la fel, constatăm diferențe semnificative între regiunile țării la capitolul pierderile de gen. Municipiul Bălți înregistrează cea mai mare pierdere de gen, aceasta ajungând la 25,7%. Urmează Glodeni cu 13% și UTAG cu 10%. În contrast, raionul cu cea mai mare reprezentare a femeilor în consiliile locale este Leova (48,6%), cu o pierdere de gen de doar 1,2%, fiind urmat de raioanele Șoldănești cu 46,2% și Edineț cu 45,6% de femei în componența consiliilor locale. Graficul de mai jos ilustrează topul localităților cu o reprezentare echitabilă, având în componența consiliilor locale cel puțin 40% de consiliere. Topul include raioanele Căușeni, Anenii Noi, Fălești, Dubăsari, Drochia, Strășeni, Soroca, Rezina, Sângerei, Criuleni, Râșcani, Ungheni, Cahul și Orhei. Celelalte regiuni ale țării au sub 40% de femei în consiliile locale, pe când în municipiul Bălți și UTAG a fost atestată chiar o cotă sub 30% de femei în componența acestor entități. Discrepanțele majore între regiuni indică o neuniformitate în reprezentarea femeilor în consiliile locale, subliniind nevoia de a adopta măsuri specifice pentru a spori participarea și reprezentarea echitabilă a femeilor în aceste structuri de guvernare locală.

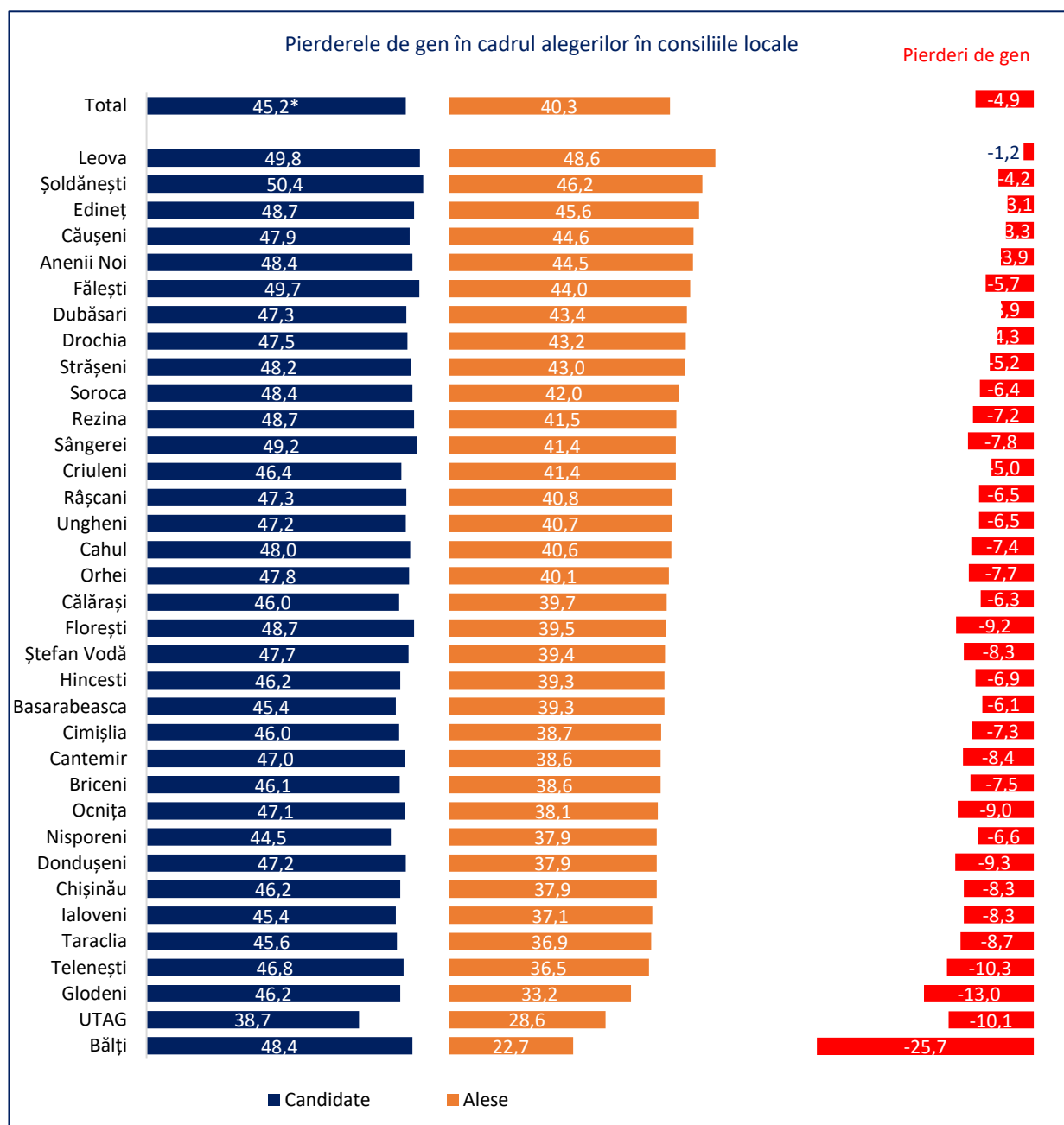

Figura 41. Pierderile de gen în cadrul alegerilor în consiliile locale, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerilor locale 2023, din totalul candidaților au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

SISTEMUL DE COTĂ DUBLĂ, APLICAT SAU IGNORAT DIN NOU?

Sistemul de cotă dublă (cota de reprezentare de 40% și prevederile de poziționare a candidaților și candidatelor pe liste) ca instrument de asigurare a reprezentării echitabile este valabil în continuare pentru toate scrutinurile electorale. Începând cu anul 2016, partidele politice au fost obligate să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la etapa întocmirii listelor de candidați pentru alegerile parlamentare și locale, iar din 2019 a fost introdusă și obligația de a respecta noile norme privind poziționarea candidaților și candidatelor pe liste (minim patru candidați la fiecare zece locuri). Pentru alegerile locale generale din 2019 a fost introdusă o derogare de la prevederile legislației în vigoare: listele de candidați urmau a fi elaborate respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și de minim trei candidați de sex opus la fiecare 10 locuri.

În 2019, circa o treime din totalul listelor de candidați la funcția de consilier/ă de ambele niveluri înregistrate de către Consiliile Electorale de Circumscripție nu au respectat cota de reprezentare și/sau prevederile de poziționare. Conform reglementărilor pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, listele de candidați trebuiau să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și să includă cel puțin trei candidați de sex opus la fiecare 10 locuri. Totuși, raportul de monitorizare precedent a arătat că la nivelul consiliilor raionale/municipale în scrutinul respectiv 35,6% din listele înregistrate au fost în contradicție cu respectivele prevederi legale. Dintre acestea, 27,5% nu au respectat cota de reprezentare de 40%, iar 8,1% au încălcat prevederile de poziționare. La nivelul consiliilor locale, procentul listelor înregistrate care au încălcat prevederile în cauză a fost și mai mare, ajungând la 40,3%. În această categorie, 38,3% din liste nu au respectat cota de reprezentare, iar 2% nu au fost conforme în privința poziționării candidaților și candidatelor.

Prezentul capitol vizează monitorizarea și analiza conformării la sistemul de cotă dublă în procesul de întocmire a listelor de candidați în scrutinul electoral din 2023. Analiza este crucială pentru a verifica în ce măsură au fost respectate principiile de reprezentare echitabilă a ambelor genuri, oferind informații relevante despre diversitatea și reprezentativitatea în consiliile locale și raionale/municipale. Această evaluare poate evidenția eventualele lacune în aplicarea cotelor de reprezentare și poate identifica spațiu pentru îmbunătățirea participării și incluziunii ambelor sexe în procesul decizional local.

Consiliile municipale și raionale

Femeile sunt plasate pe poziții mai puțin eligibile în listele de candidați, ocupând, în general, ultimele locuri în cadrul decilelor. Graficul de mai jos relevă o distribuție specifică a ponderii femeilor în decilele listelor de candidați/candidate pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale. Analizând decilele în funcție de primul loc al fiecăreia observăm o creștere progresivă a proporției de femei pe măsură ce ne îndepărtăm de capul listei. Spre exemplu, în decila întâi, pe primul loc sunt incluse doar 18% femei din totalul candidaților și candidatelor pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale. În a doua decilă această proporție crește la 28% pe primul loc (poziția 11), iar în a treia decilă ajunge la 38% (poziția 21). Această analiză indică o prezență mai puternică a femeilor pe poziții mai puțin privilegiate în lista de candidați și candidate, ceea ce confirmă din nou importanța prevederilor privind poziționarea pe liste în procesul electoral. Faptul că femeile sunt plasate în pozițiile inferioare ale listelor de candidați sugerează că, fără prevederile de poziționare și cota de reprezentare, nu ar fi posibil să atingem dezideratul de a spori numărul femeilor în funcția de consilieră. În lipsa acestor reglementări, femeile ar fi susceptibile să fie plasate la coada listelor de candidați și candidate, cu șanse reduse de a fi alese. Prevederile de poziționare contribuie semnificativ la creșterea șanselor candidaților de sex opus și la promovarea unei reprezentări echitabile în funcțiile decizionale. Normele în cauză ajută la distribuirea echitabilă a genurilor în listele de candidați și candidate, sporind astfel șansele ca atât bărbații, cât și femeile să fie incluși în poziții mai privilegiate, contribuind la o reprezentare mai echitabilă și proporțională în cadrul instituțiilor de conducere.

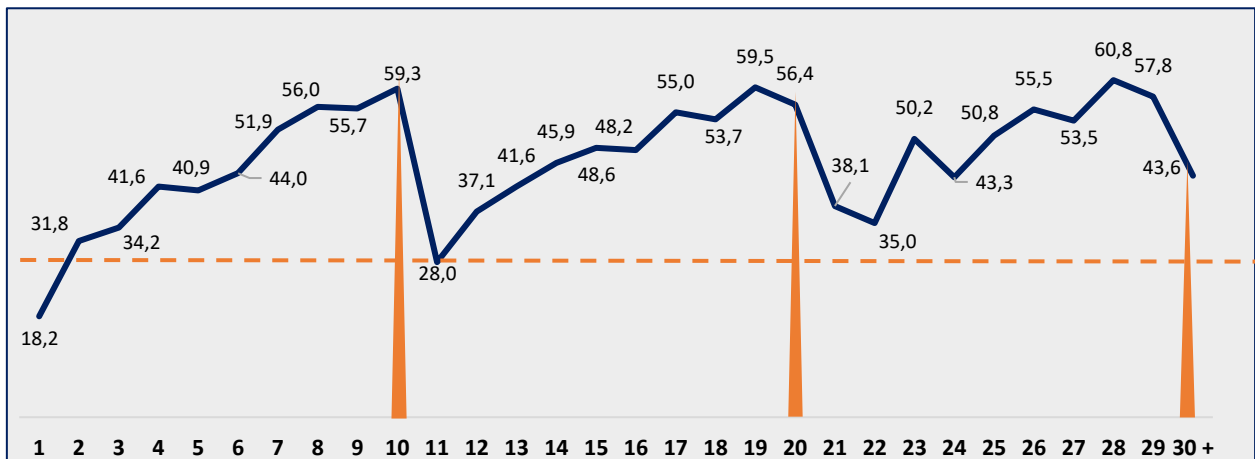

Figura 42. Poziționarea candidaților pe listele de candidați în consilii raionale și municipale, pe poziții, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În continuare foarte puține femei se regăsesc în fruntea listelor de candidați și candidate (pe prima poziție). Analiza poziționării femeilor pe listele de candidați și candidate în ultimele trei scrutine electorale sugerează că acea constatare care a fost evidențiată în graficul de mai sus rămâne valabilă pentru toate scrutinele. În alegerile locale 2023 a crescut numărul de femei pe liste și numărul de femei plasate pe locuri cu o mai mare probabilitate de a accede în funcția de consilieră la nivel de raion/municipiu. Analizând primele 5 locuri, cele mai propice pentru accesarea în funcția de consilier/consilieră, constatăm că la fiecare scrutin electoral a avut loc o creștere a numărului de femei incluse în prima quintilă. Spre exemplu, pe locul de frunte în listele de candidați și candidate, în scrutinele din 2015 și 2019, doar 14% sunt femei, în timp ce în alegerile din 2023 cifra dată ajunge la 18,2%. Cu toate acestea, discrepanța de gen rămâne a fi colosală pentru poziția 1 a listei de candidați și candidate la nivel de raion/municipiu și în primele 5 locuri, femeile fiind mai mult spre sfârșitul decilelor. Deși prevederile de plasament au fost implementate pentru a promova reprezentarea echitabilă, se observă că partidele politice continuă să desemneze femeile pe locuri mai puțin favorabile, iar fără prevederi despre poziționare femeile ar fi fost trecute, cel mai probabil, în coada listei de candidați și candidate. Este important de remarcat că prevederile de poziționare, care impun 4 candidați de sex opus la fiecare 10 locuri, au contribuit semnificativ la progresul vizavi de reprezentarea femeilor în funcțiile electice. Totuși, pentru a asigura o reprezentare pe deplin echitabilă, ar fi oportună analiza posibilității de a introduce noi reguli de desemnare a candidaților și candidaților pe listele electorale, axate pe quintile. Spre exemplu, stabilirea unor norme adiționale potrivit cărora la fiecare 5 locuri să fie desemnați cel puțin 2 candidați de sex opus, ceea ce ar putea consolida și mai mult diversitatea și echilibrul în funcțiile publice.

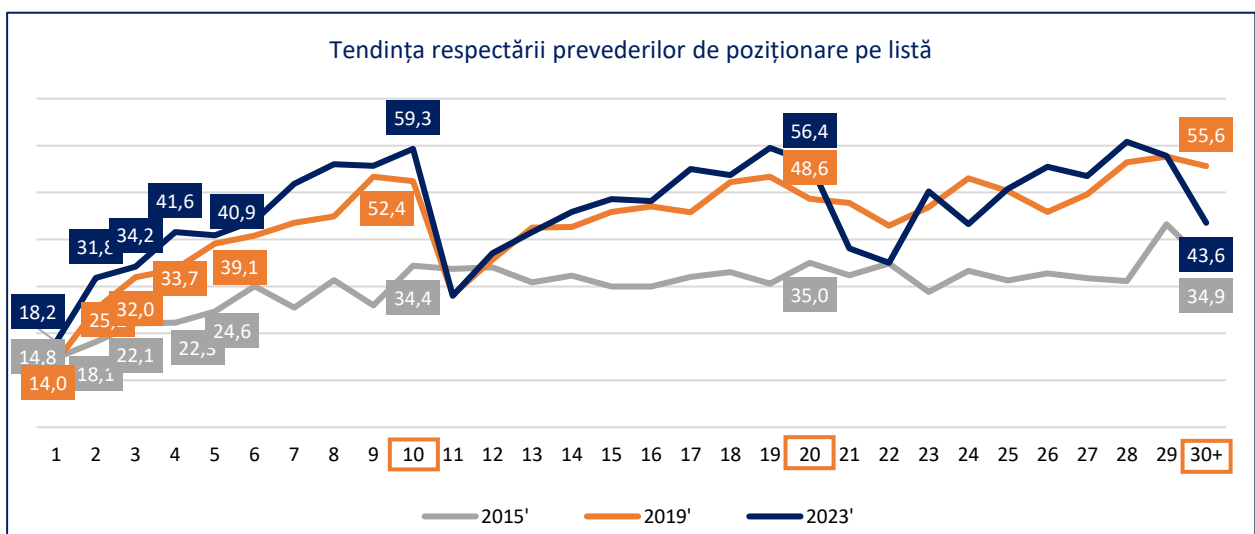

Figura 43. Ponderea femeilor pe listele de candidați și candidate în consilii raionale/municipale, pe decile, în dinamică, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Deși există prevederi privind sistemul de cotă dublă, în anumite cazuri acestea nu au fost pe deplin aplicate. Sistemul de cotă dublă a fost conceput pentru a asigura o reprezentare echitabilă a ambelor genuri în funcțiile de decizie. Cu toate acestea, au fost constatate situații cu anumite abateri. Astfel, aproximativ 7,7% din totalul listelor de candidați la nivelul consiliilor raionale/municipale au conținut abateri vizavi de respectarea sistemului de cotă dublă, dintre care 3,6% au dezavantajat bărbații, în timp ce 4,1% - femeile. Totodată, circa 0,7% dintre liste au încălcat prevederea de cotă privind reprezentarea de cel puțin 40% a sexului opus. Analizând listele care au defavorizat un sex sau altul, constatăm că majoritatea acestora au fost cauzate de o eroare de calcul. Atunci când numărul total de locuri în consiliu este un număr impar, cum ar fi 27, 33 sau 35, pentru partide este dificil să respecte exact cota de 40% pentru unul dintre sexe (de exemplu, în cazul unui consiliu cu 27 de locuri, 40% ar însemna 10,8, iar acest lucru nu poate fi realizat în mod exact). În consecință, partidele sunt nevoite să rotunjească numărul de candidați, adesea în defavoarea femeilor.

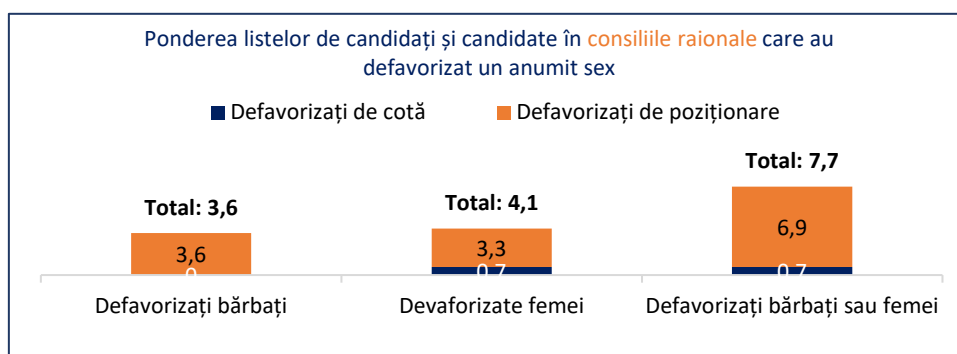

Figura 44. Ponderea listelor de candidați și candidate pentru alegerile în consiliile raionale/municipale la întocmirea cărora a fost dezavantajat un gen sau altul, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Consiliile locale

În cazul candidaților și candidatelor în consiliile locale diferența în poziționarea genurilor pe decile este mai mică comparativ cu cele raionale/municipale. Discrepanța de gen pentru poziția de vârf (1) a listelor de candidați și candidate este mai redusă în acest caz. Începând cu a doua poziție pe lista de candidați și candidate, femeile au o reprezentare echilibrată de cel puțin 40%, cu excepția primului loc în cadrul fiecărei decile, unde diferențele pot fi mai pronunțate. Diferența în poziționarea genurilor pe decile la nivelul listelor de candidați și candidate pentru consiliile locale poate fi influențată de mai mulți factori. Un aspect important ține de dimensiunea comunităților în care se desfășoară alegerile locale. În localitățile mai mici adesea există o implicare mai mare și o mai bună cunoaștere a candidaților, ceea ce poate favoriza reprezentarea echilibrată a genurilor pe liste. De asemenea, în contextul politic local există unele particularități care pot influența poziționarea pe liste. Candidații și candidatele pentru consiliile locale pot fi selectați/te mai curând în funcție de calitățile și competențele individuale, decât de apartenența la un anumit gen. Astfel, în comunitățile mai mici, criteriile personale și implicarea locală pot fi prioritare în comparație cu reprezentarea strict echilibrată a genurilor.

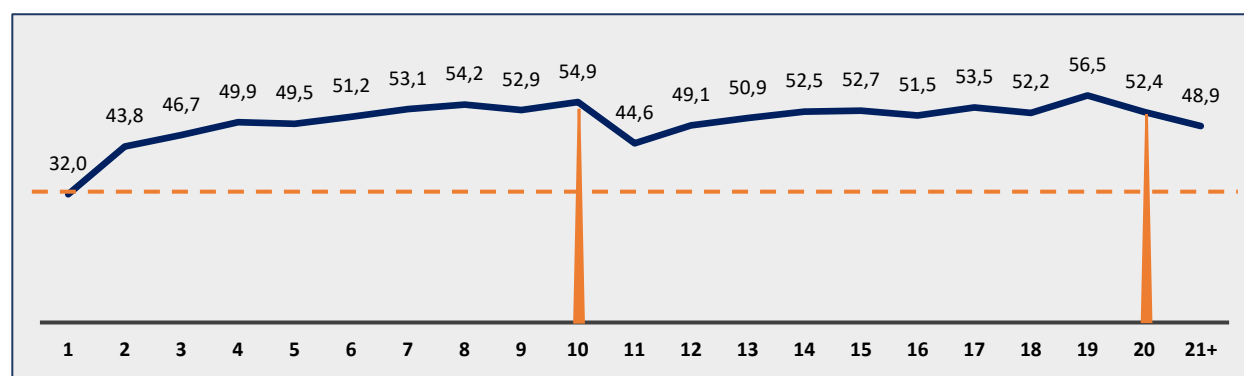

Figura 45. Poziționarea femeilor pe listele de candidați și candidate pentru alegerile în consiliile locale, pe poziții, % Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În ultimele trei scrutine electorale, poziționarea femeilor pe listele de candidați și candidate în consiliile locale a înregistrat o evoluție pozitivă, în special în 2023, când reprezentarea acestora s-a îmbunătățit semnificativ, inclusiv pe prima poziție. În pofida acestui trend pozitiv, pozițiile de vârf de pe liste încă nu ajung la o reprezentare de cel puțin 40% pentru fiecare sex. Cu referire la primul loc al listelor de candidați și candidate, diferența față de scrutinul din 2015 a fost de 10%, iar față de scrutinul din 2019 de doar 2,2%. Sistemul de cotă dublă a influențat această schimbare, facilitând prezența femeilor pe locurile cu cele mai mari șanse de a accede în funcții. În cazul listelor pentru consiliile raionale/municipale, unde lista este mai largă, femeile continuă să fie plasate în mod predominant pe locuri mai puțin eligibile, spre sfârșitul decilelor. În schimb, în cazul consiliilor locale, unde listele sunt mai scurte, această practică devine mai dificil de aplicat.

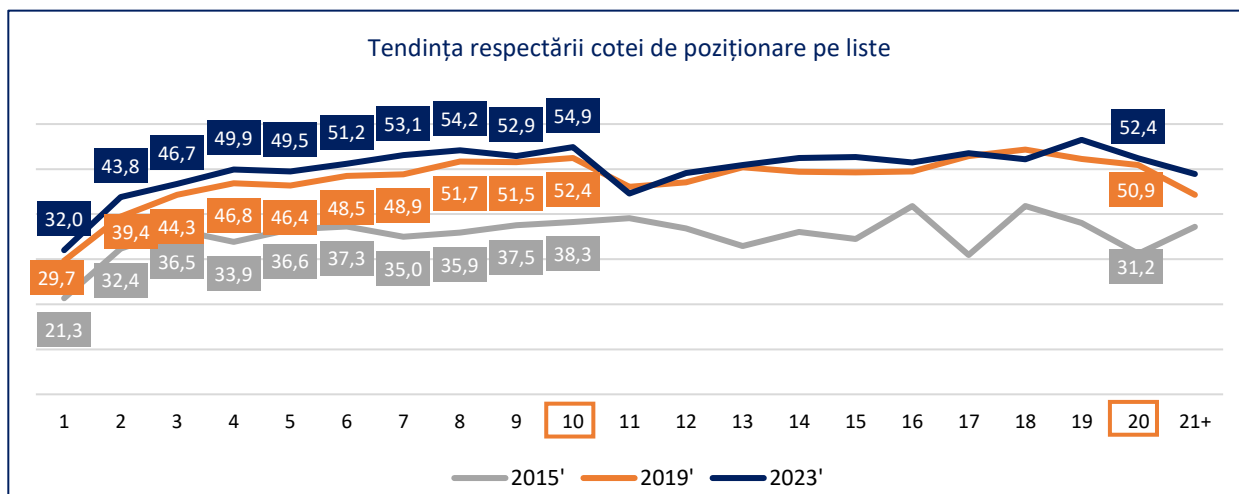

Figura 46. Ponderea femeilor pe listele de candidați și candidate în consiliile locale, pe decile, în dinamică, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În cazul consiliilor locale se atestă un număr mai mare de liste cu încălcări ale cotei de 40%, comparativ cu consiliile raionale/municipale, acestea reprezentând 3% din totalul listelor de candidați. Totodată, 8,7% din listele înaintate au defavorizat un anumit sex la poziționare, dintre care 4,3% au defavorizat femeile, iar 4,4% - bărbații. La fel ca în cazul consiliilor raionale/ municipale, aceste abateri pot apărea din cauza numărului impar de membri din componența consiliilor locale, ceea ce face dificilă respectarea deplină a prevederilor sistemului de cotă dublă.

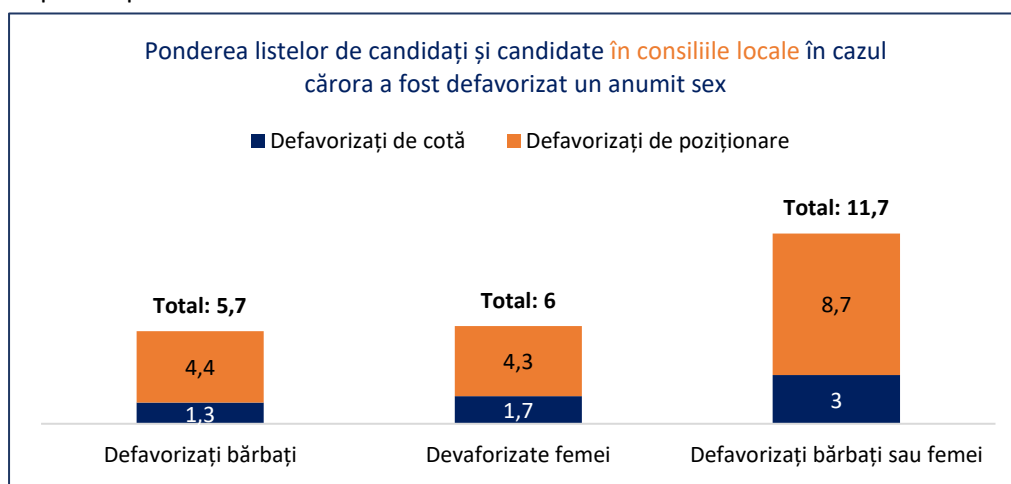

Figura 47. Ponderea listelor de candidați și candidate în consiliile locale la întocmirea cărora n-a fost respectat sistemul de cotă 60/40, iar plasamentul pe listele de candidați au defavorizat un anumit sex,%
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

CONSTATĂRI

Monitorizarea reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților în scrutinul electoral din 2023 la capitolul întocmirea listelor de candidați și candidate pentru funcția de consilier/ă evidențiază progrese semnificative vizavi de participarea echitabilă a femeilor și bărbaților în procesul electoral, dar și anumite inconsistențe în modul de aplicare a stipulărilor legislative cu privire sistemul de cotă dublă de reprezentare, și anume privind cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și prevederile de poziționare pe listele de candidați și candidate. În mod specific, constatăm următoarele:

1. În alegerile locale 2023 suntem tot mai aproape de o reprezentare 50/50 a candidaților și candidatelor în procesul electoral. Ponderea femeilor în rândul persoanelor care au candidat pentru funcția de consilier/ă raional/municipal/ă constituie 45,3%, iar a celor care au candidat pentru funcția de consilier/ă local/ă a fost de 47,2%, ceea ce reprezintă o creștere cu peste 15% față de scrutinul electoral din 2015 și cu peste 2% față de cel din 2019 în cazul consilierelor raionale/municipale și o creștere cu circa 12% față de anul 2015 și cu 1,4% față de anul 2019 în cazul consilierelor locale.

2. Majoritatea femeilor candidate la funcția de consilieră sunt desemnate de către partidele politice, iar cele care au decis să candideze independent s-au orientat preponderent spre funcția de consilieră locală (21,9% comparativ cu 9,1% care au candidat independent la funcția de consilieră raională/municipală).

3. Sub presiunea prevederilor legale impuse, partidele politice au desemnat cel puțin 40% femei pe listele de candidați pentru funcția de consilier/ă. În cazul consiliilor raionale/municipale, toate partidele au trecut mai mult de 40% femei pe listele de candidați, iar în cazul consiliilor locale, majoritatea partidelor politice au depășit pragul de 45% femei desemnate pentru funcția de consilier/ă locală.

4. Femeile au candidat la funcția de consilier/ă și au fost alese preponderent în comunități mai mici. În componența consiliilor raionale/municipale, ponderea femeilor consiliere alese constituie 33,3%, în timp ce în consiliile locale este de 40,3%. Situația poate fi explicată prin dinamica specifică a comunităților mai restrânse, unde accesul la funcțiile administrative poate fi mai deschis pentru tineri și femei. Oportunitățile politice și sociale pot fi mai vizibile în aceste medii, oferind astfel mai mult spațiu și susținere pentru reprezentarea tinerilor și a femeilor în cadrul proceselor decizionale locale.

5. În rândul consilierilor aleși tinerii sunt subreprezențați. Astfel, tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani constituie doar 10% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 12% la nivel local. Tinerii aleși în funcția de consilier/ă raional/municipală au o pondere mai mare în municipiile Bălți (31,4%) și Chișinău (29,4%). La nivelul consiliilor locale, Chișinăul se menține în frunte, cu 25,5% tineri, fiind urmat de orașul Ialoveni cu 22,5%.

6. Femeile sunt plasate pe poziții mai puțin eligibile în listele de candidați, ocupând ultimele locuri în cadrul decilelor. În decila întâi pe prima poziție se regăsesc doar 18% femei din totalul candidaților pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale și 32% în cazul consiliilor locale.

7. În cadrul alegerilor locale 2023 s-au atesta încălcări ale prevederilor cu privire la sistemul de cotă dublă. Se constată încălcări la capitolul desemnării pe listele de candidați atât a femeilor, cât și a bărbaților. În cazul consiliilor raionale/municipale, 31% din totalul listelor de candidați au prezentat abateri vizavi de respectarea sistemului de cotă dublă (dintre care 4% au defavorizat bărbații, iar 27% femeile). La nivelul consiliilor locale, abateri de la prevederile legale se constată în cazul a 9,4% din totalul listelor de candidați, dintre care 4,6% au defavorizat femeile, iar 4,8% bărbații.

CAPITOL IV

SUNT BANII DECISIVI ÎN CAMPANIILE ELECTORALE?

VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă (MUN. CHIȘINĂU ȘI MUN. BĂLȚI)

Venitul mediu al unui bărbat candidat la funcția de primar este de 1,5 ori mai mare decât al unei femei candidate. Rapoartele de monitorizare a alegerilor locale 2023 indică o subreprezentare a femeilor care au candidat și au fost alese la funcția de primară. Unul din factorii ce explică participarea mai redusă a femeilor ține de accesul lor la resurse financiare, care adesea determină capacitatea persoanei de a se lansa în campanii electorale. Implicarea și participarea la viața politică solicită costuri esențiale, care cresc constant în contextul evoluțiilor economice din ultimii ani. Astfel, resursele financiare de care dispune un/o candidat/ă devin un element esențial în capacitatea acestora de a accede la funcții de decizie. Pentru a înțelege corelația între venituri și accesul la funcții electivă, în cadrul alegerilor locale 2023 au fost analizate veniturile candidaților și candidatelor din municipiul Chișinău și Bălți (în acest scrutin electoral, Comisia Electorală Centrală nu a segregat datele naționale cu privire la veniturile candidaților, astfel accesul la aceste date a fost limitat). Conform datelor oficiale, venitul mediu total al bărbaților care au candidat la funcția de primar a fost de 306.820 mii lei, comparativ cu 201.472 mii lei în cazul femeilor candidate, cu o discrepanță de 34% în favoarea bărbaților. În cazul veniturilor salariale, diferența este mai mică – de 14%, dar care la fel favorizează bărbații.

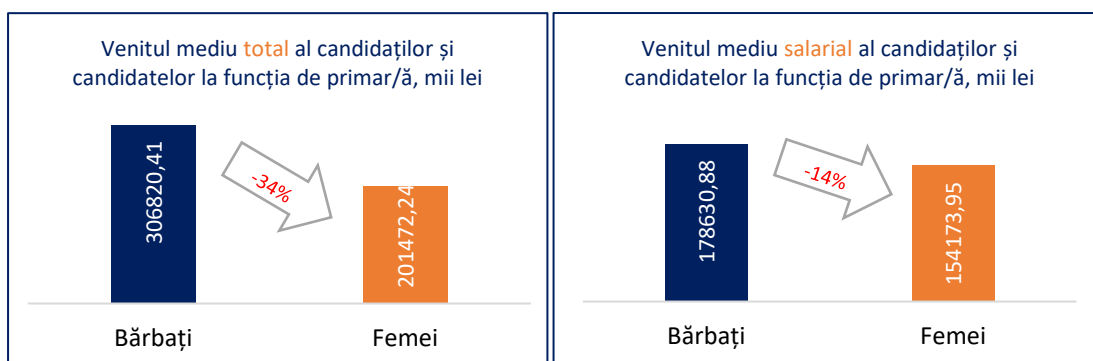

Figura 48. Veniturile medii ale candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Femeile candidate sunt, în mare parte, dependente de veniturile salariale. Analiza datelor cu privire la veniturile candidaților și candidatelor relevă o diversitate scăzută a surselor de venit care sunt totodată și mai puțin productive în rândul femeilor. Astfel, femeile candidate au declarat doar 3 surse de venit, dintre care 76,5% provenite din salariu (locul de muncă). De cealaltă parte, bărbații au declarat 6 surse de venit, dintre care 58,2% sunt venituri salariale, iar peste 30% reprezintă venituri productive din vânzarea bunurilor mobiliare și imobiliare, donații/moșteniri, depozite, activități științifice/didactice. Astfel, observăm un oarecare grad de vulnerabilitate financiară a femeilor care sunt efectiv dependente de veniturile salariale, iar aceste lucru le face mai „sărace”, în raport cu bărbații, și le reduce șansele de a accede la funcții de decizie în procesul electoral, acolo unde banii „își spun cuvântul”.

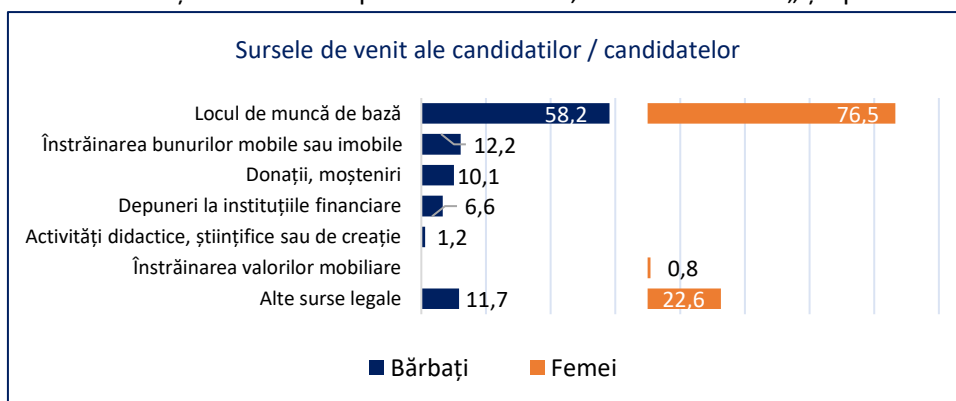

Figura 49. Sursele de venit ale candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Capitalul financiar al femeilor candidate este mult mai mic decât al bărbaților candidați. Campaniile electorale sunt extrem de costisitoare și cronofage, iar candidații și candidatele care reușesc să obțină mai multe fonduri pentru a-și derula campaniile electorale au șanse mai mari de câștig. Studiile⁶ arată că femeile care candidează au mai multe dificultăți în obținerea de fonduri pentru campaniile lor. În general, acestea trebuie să identifice mai multe surse de venit, ceea ce necesită mult mai mult timp și efort pentru a colecta fonduri, în timp ce omologii lor bărbați se pot concentra pe alte aspecte ale campaniilor electorale. Avera candidaților, măsurată în termeni de conturi bancare, cotă parte/acțiuni în capital social, are un impact pozitiv semnificativ asupra potențialului electoral. Candidații care au un capital financiar mai mare sunt acceptați mai ușor pentru a fi înaintați de partidele competitive. Însă, chiar și în rândul candidaților și candidatelor din partea partidelor competitive, cel care deține un capital financiar mai mare are și o probabilitate mai mare de a câștiga alegerile în circumscripția electorală. Datele privind averile candidaților și candidatelor în scrutinul electoral 2023 arată că doar 5% dintre femei dețin cotă parte/sau acțiuni în capitalul social al unei întreprinderi, comparativ cu 33% în cazul bărbaților. Totodată, doar 9% dintre femei dețin conturi bancare, în raport cu 19% dintre bărbații care au candidat. Accesul limitat al femeilor la resurse financiare face dificilă planificarea și desfășurarea unei campanii electorale vizibile și eficiente, iar acest lucru le reduce șansele de câștig.

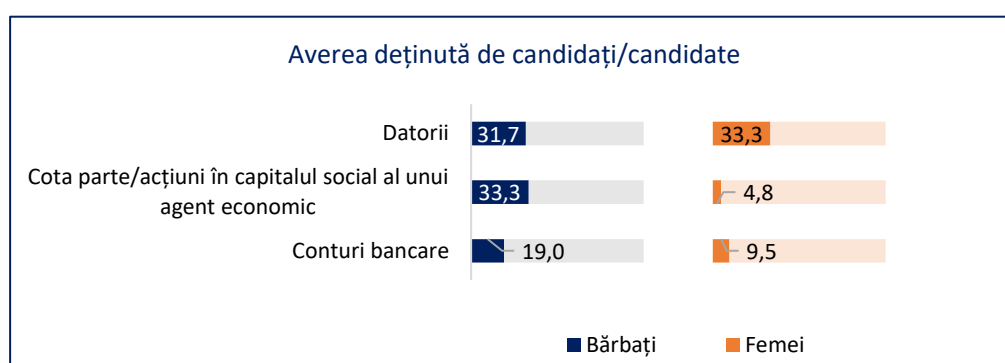

Figura 50. Avera deținută de candidați/candidate la funcția de primar/ă, pe tip de avere, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Există diferențe semnificative în valoarea bunurilor aflate în proprietatea candidaților și candidatelor. Analiza bunurilor declarate de către candidați și candidate, măsurate în termen de imobile, valori mobiliare, terenuri în proprietate, arată că bărbații dețin pământuri cu o valoare de 6 ori mai mare decât cele deținute de femei, în timp ce imobilele aflate în proprietatea femeilor au o valoare de peste 2 ori mai mare decât cele deținute de bărbați. Aceste date sugerează că femeile nu doar dețin mai puține bunuri, dar și valoarea acestora este adesea mai mică.

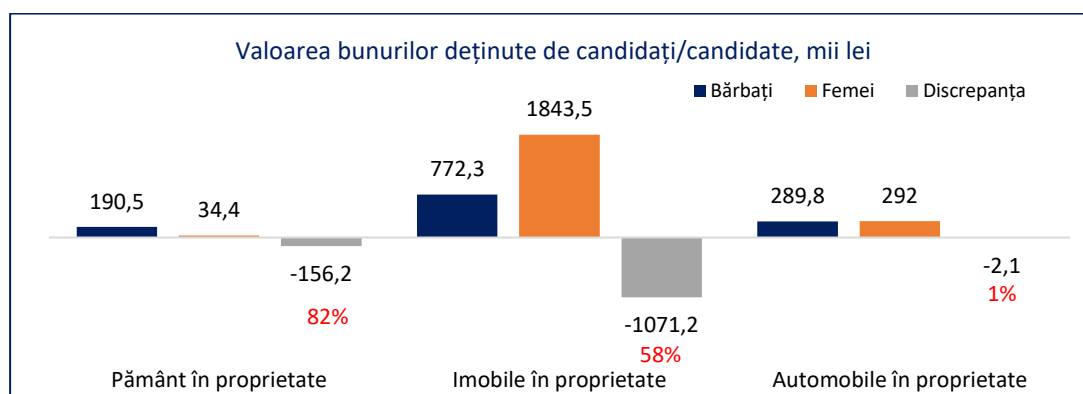

Figura 51. Valoarea medie a bunurilor candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, pe tip de bun, și discrepanța din perspectivă de gen, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

⁶ Shannon Jenkins, "A Woman's Work Is Never Done? Fund-Raising Perception and Effort among Female State Legislative Candidates"

FINANȚAREA CAMPANIILOR ELECTORALE

Pentru a susține campaniile electorale, femeile s-au implicat mai des în activități de voluntariat, iar bărbații au efectuat mai multe donații. Din totalul membrilor și membrilor de partid care au susținut campania electorală 2023 prin activități de voluntariat, 52,9% au fost femei, iar 47,1% – bărbați. Pe de altă parte, aproximativ 60% dintre persoanele care au făcut donații au fost bărbați. Jumătate din donațiile efectuate au fost făcute în numerar, iar prin transfer au fost virate doar 19,6% din suma donațiilor. De asemenea, pe parcursul campaniilor electorale au fost înregistrate și donații de bunuri, acestea constituind aproximativ 30% din valoarea totală a donațiilor.

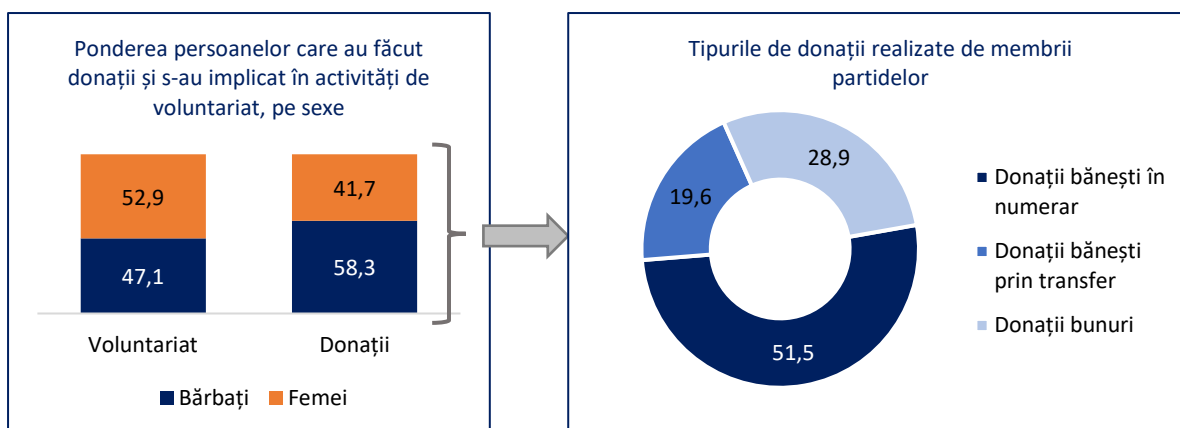

Figura 52. Pondere femeilor și bărbaților care au participat la activități de voluntariat sau au făcut donații pentru a susține campaniile electorale, pe sexe și tip de donație, 2023

Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Donațiile efectuate de către bărbați au fost mult mai considerabile ca frecvență și valoare decât cele ale femeilor. Deși atât membrele, cât și membrii de partid au oferit donații sub diverse forme, valoarea medie a unei donații făcute de către bărbați este considerabil mai mare decât cea a femeilor, în medie cu 1103,73 MDL, ceea ce înseamnă o diferență de aproximativ 15%. Acest fapt se datorează în exclusivitate discrepanțelor de avere și venituri pe care le înregistrează femeile și bărbații pe parcursul vieții. De asemenea, numărul donațiilor realizate este mai mare în rândul bărbaților membri ai partidului. Ponderele donațiilor efectuate de către bărbați constituie 60%, comparativ cu 40% în cazul femeilor. Cea mai mare discrepanță de gen la capitolul donații se atestă la donarea bunurilor, aproximativ 73% fiind donate efectuate de bărbați și doar 27% de femei.

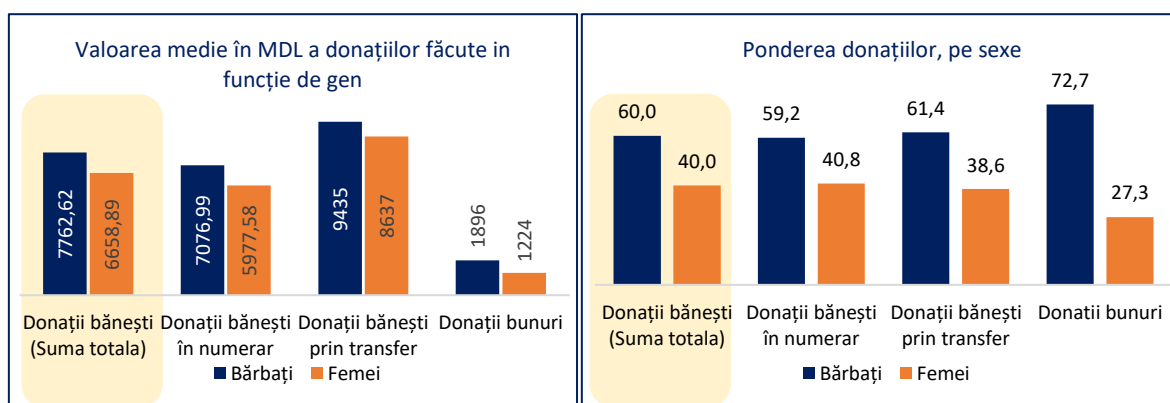

Figura 53. Valoarea medie în MDL și ponderea donațiilor făcute pentru a susține campania electorală, pe sexe și tipuri de donații, 2023; Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Cele mai generoase donații au fost făcute de către membrele Partidului Politic „Șansă”. Mai mult de jumătate din donațiile făcute în cadrul partidului „Șansă” au fost făcute de membrele formațiunii. Respectiv, și cea mai mare donație realizată de femei din cadrul tuturor partidelor a fost efectuată de către membrele Partidului „Șansă”, în valoare de 1.790.870,00 lei. Următorul partid în cadrul căruia femeile au

contribuit semnificativ în cadrul campaniilor electorale este Mișcarea Alternativa Națională (MAN), unde 51,2% de femei au realizat donații în valoare totală de 1.350.550,00 lei.

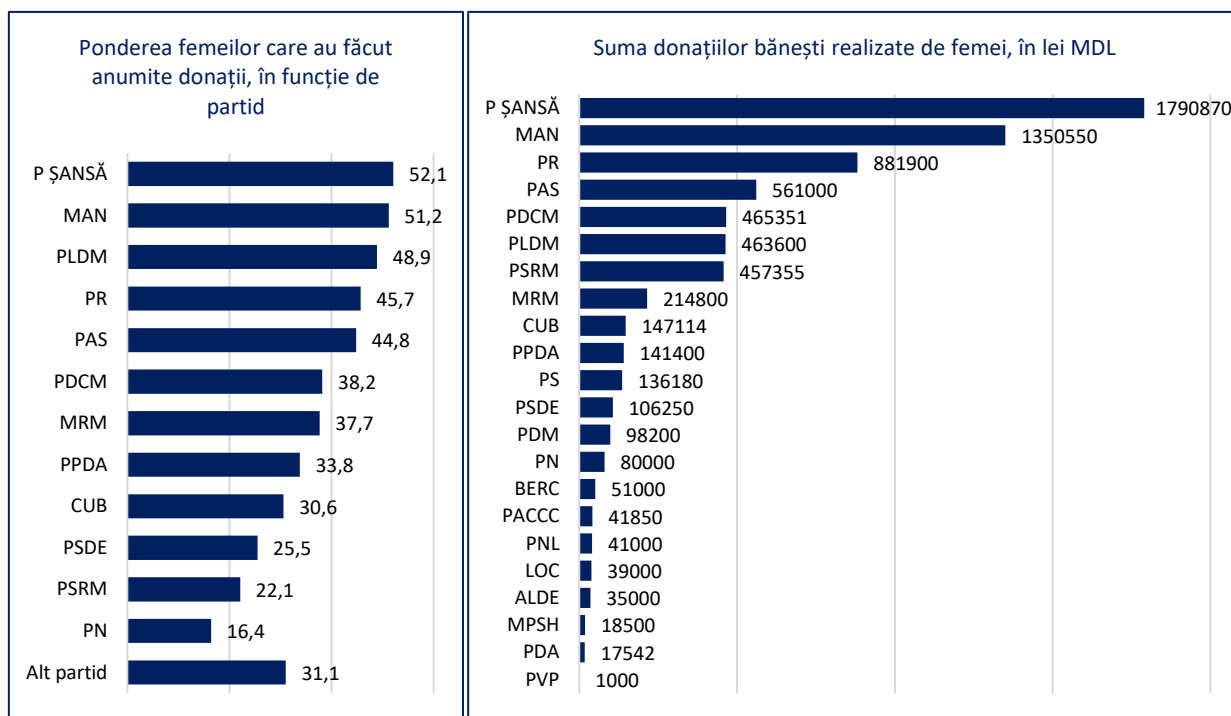

Figura 54. Ponderea femeilor care au făcut donații pentru a susține campania electorală și valoarea donațiilor, în funcție de partid, 2023; Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Majoritatea donațiilor bănești făcute de către femei au fost realizate în numerar. Analiza datelor denotă că practic toate donațiile efectuate de membrele Partidului „Șansă”, care a beneficiat și de cele mai multe donații, au fost realizate în numerar. Prin transfer, însă, cele mai multe donații bănești au fost făcute de membrele Partidului Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM), în valoare totală de 460.351,00 lei. Membrii partidelor sunt mai reticenți în a face donații prin transfer, deoarece aceasta presupune o mai mare transparență cu privire la sursa de venit din contul căreia vor fi făcute donațiile.

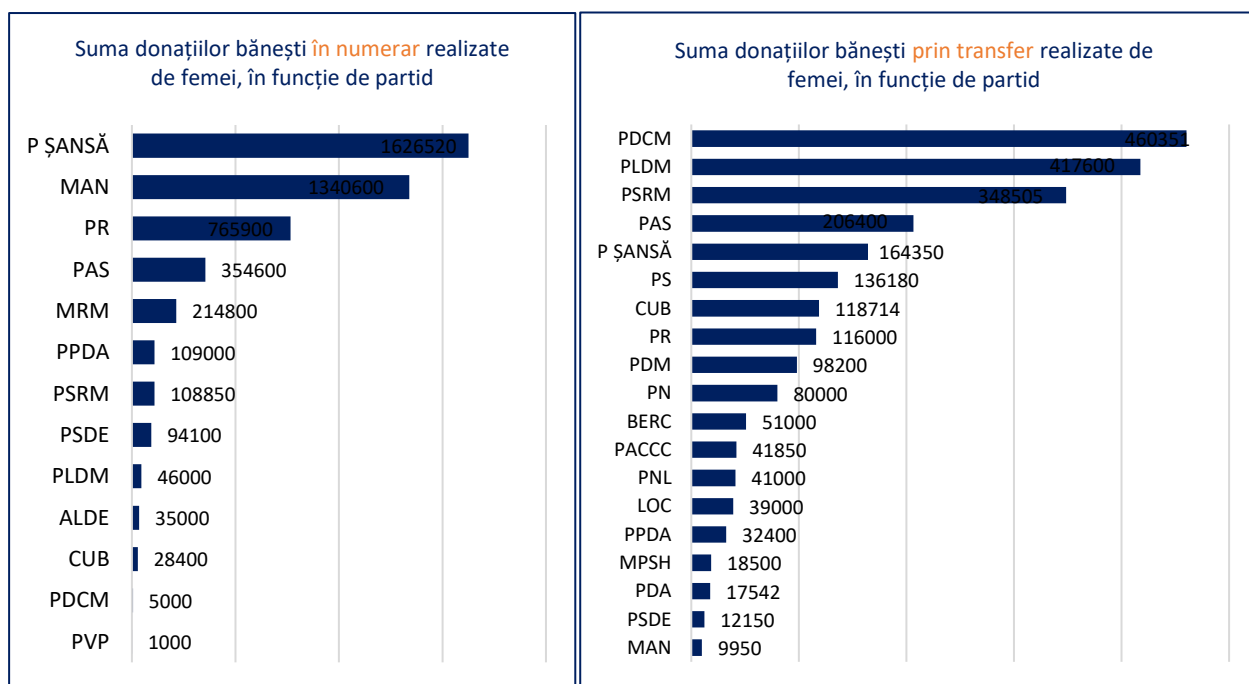

Figura 55. Valoarea donațiilor făcute de femei, pe tip de transfer și partid, 2023
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

În calitate de contribuție la campaniile electorale, implicarea în acțiunile de voluntariat nu a fost foarte populară. Un număr redus de membri și membre s-au implicat în activități de voluntariat pentru a susține campaniile electorale ale partidelor politice pe care le reprezintă. Doar două partide înregistrează o pondere mai mare: Partidul Nostru – 38,0% și Partidul Socialiștilor din Republica Moldova – 37,6%. Cel mai frecvent s-au implicat în activități de voluntariat femeile: Partidul Schimbării a beneficiat de implicarea femeilor în proporție de 66,7%, iar Partidul „RENAȘTERE” la nivel de 64,7%. La fel ca și în scrutinele electorale precedente, femeile rămân a fi în continuare mult mai predispuse să practice voluntariatul, ca formă de contribuție în campaniile electorale.

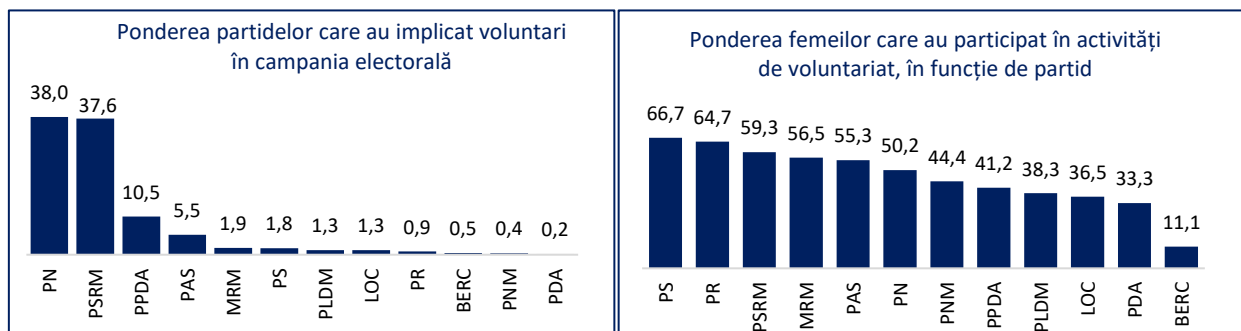

Figura 56. Implicarea în activități de voluntariat, ca formă de contribuție în campaniile electorale, %
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Cei mai mulți bani au fost cheltuiți pentru campania de promovare a candidaților și candidatelor în Chișinău. Peste 32 mln. de lei au fost cheltuiți pentru întreaga campanie electorală în alegerile locale din 2023. În Chișinău în acest scop au fost alocați peste 11 mln. de lei, adică aproximativ 35% din suma totală cheltuită în întreaga țară. Cele mai mari cheltuieli le-a suportat Partidul „Acțiune și Solidaritate” – aproximativ 8 mln. de lei, pentru a-și promova candidații și candidatele la alegerile locale, fiind urmat de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova, care a suportat cheltuieli în valoare de 4,5 mln. De lei.

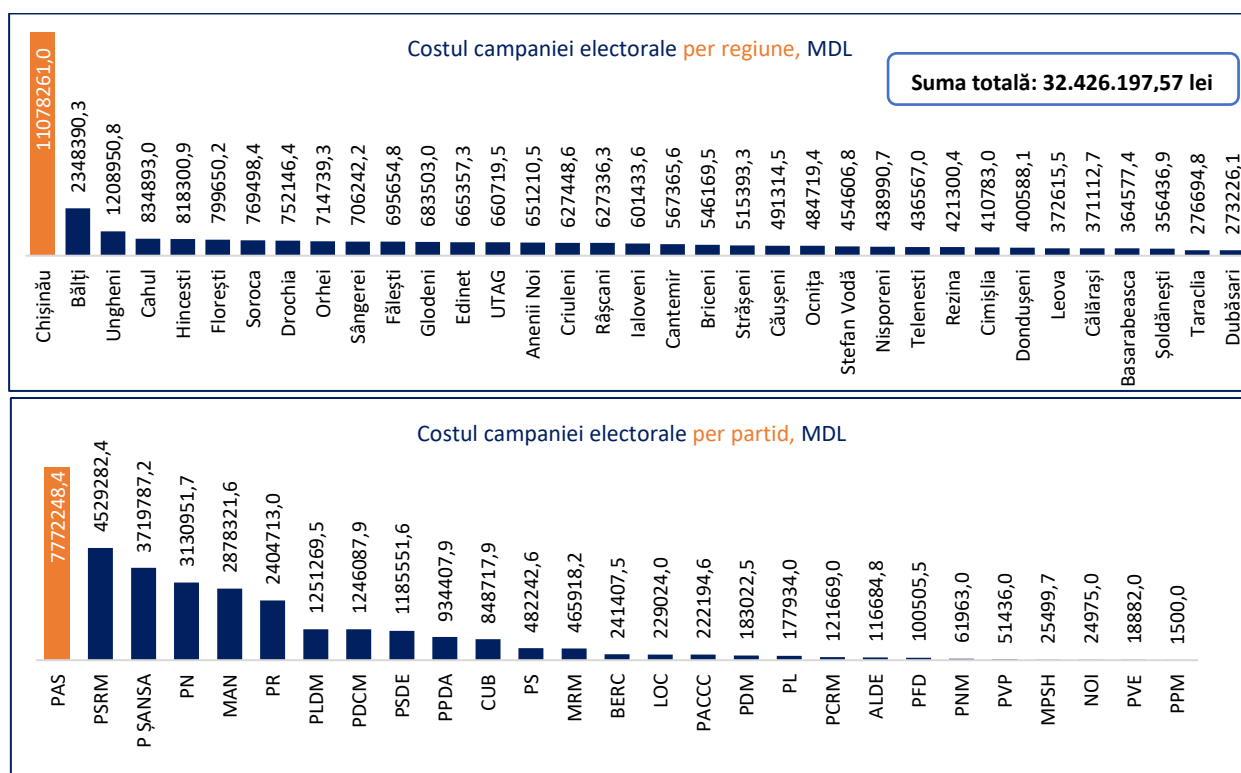

Figura 57. Costul campaniei electorale per regiune și per partid, MDL
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

CONSTATĂRI:

Prezenta analiză a demonstrat că astfel de factori, precum capacitatea financiară, accesul la resurse, influențează modul în care femeile și bărbații se implică în procesul electoral, dar și șansele acestora de a accede în funcții decizionale și electivă în urma alegerilor. În mod specific, analiza relevă câteva constatări principale:

1. Venitul mediu al unui bărbat candidat la funcția de primar este de 1,5 ori mai mare decât al unei femei candidate. Conform datelor oficiale, venitul mediu total al bărbaților candidați la funcția de primar a fost de 306.820 mii lei, comparativ cu 201.472 mii lei în cazul femeilor candidate, cu o discrepanță de 34% în favoarea bărbaților. Totodată, femeile candidate sunt mai dependente de veniturile salariale care constituie peste 75% din totalul veniturilor lor, în timp ce bărbații mizează și pe venituri productive care constituie peste 30% din totalul veniturilor acestora. Întrucât lansarea și participarea în viața politică implică costuri esențiale, în lipsa resurselor financiare suficiente femeile au șanse mai mici de a avansa.

2. Femeile candidate dețin bunuri mai puține și de valoare mai mică comparativ cu bărbații care candidează. Astfel, candidații care au un capital financiar mai mare sunt acceptați mai ușor pentru a fi înaintați de partidele competitive, astfel având și șanse mai mari de câștig în alegeri. Analiza arată că doar 5% dintre femeile candidate dețin cotă parte/sau acțiuni în capitalul social al unei întreprinderi, comparativ cu 33% în cazul bărbaților. Totodată, doar 9% dintre femei dețin conturi bancare, în raport cu 19% dintre bărbații care au candidat. Analiza arată că și valoarea bunurilor declarate de femeile candidate este mai mică – spre exemplu, bărbații dețin pământuri cu o valoare de 6 ori mai mare decât cele deținute de femei.

3. În cadrul campaniilor electorale, femeile candidate s-au implicat mai des în activități de voluntariat, iar bărbații au efectuat mai multe donații, ca modalități de contribuție. Aproximativ 60% dintre persoanele care au făcut donații au fost bărbați, iar 53% dintre cei care au susținut campaniile prin activități de voluntariat au fost femei. Având în vedere costurile mari ale campaniilor electorale, candidații cu o disponibilitate mai mare de a contribui financiar își sporesc șansele de a accede funcții electivă.

4. Donațiile realizate de către bărbați au fost mai mari ca valoare. Valoarea medie a unei donații făcute de către bărbați este mai mare decât cea a femeilor, în medie cu 1103,73 lei, ceea ce înseamnă o diferență de aproximativ 15% diferență. De asemenea, numărul donațiilor efectuate este mai mare în rândul bărbaților - membri ai partidului. Ponderea donațiilor realizate de către bărbați constituie 60%, comparativ cu 40% în cazul femeilor. Cea mai mare discrepanță de gen la capitolul donații se atestă vizavi de bunuri, aproximativ 73% fiind donate de bărbați și doar 27% de femei. Majoritatea donațiilor bănești au fost realizate în numerar, membrii partidelor fiind mai reticenți în a face donații prin transfer, deoarece aceasta presupune o mai mare transparență cu privire la sursa de venit, din contul căreia vor fi făcute donațiile.

CAPITOLUL V

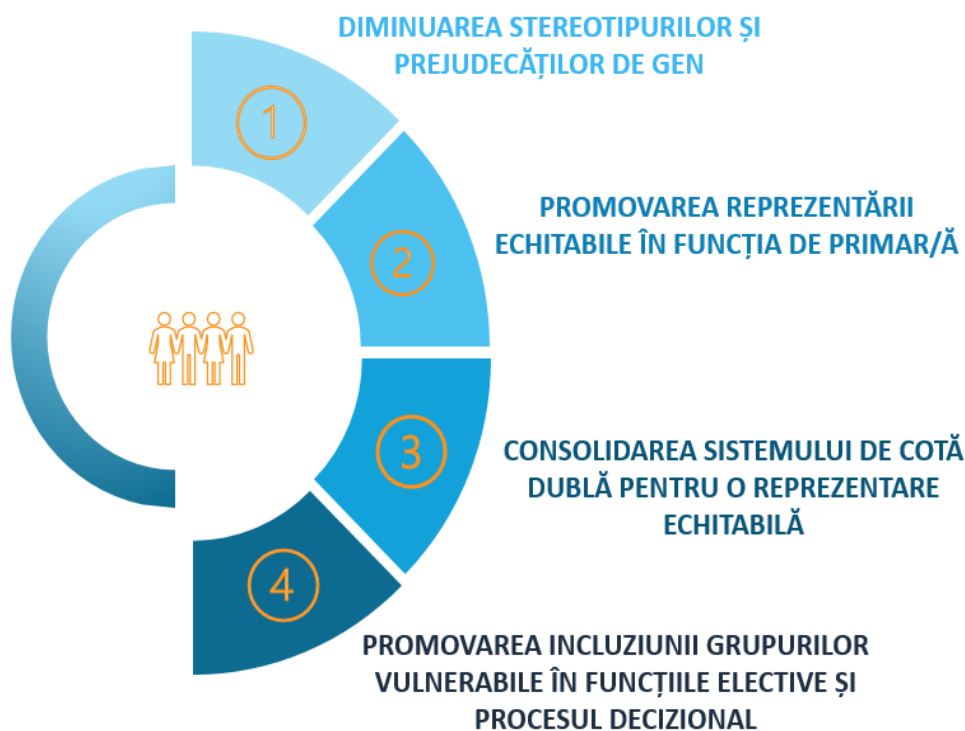
RECOMANDĂRI

CUM TRANSFORMĂM PROCESUL ELECTORAL ÎN UNUL ECHITABIL ȘI INCLUZIV: RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI

Participarea femeilor la viața publică este determinată de o varietate de factori, fie ei *politici* (sistemul electoral, statutul partidelor politice, criteriile de selecție a candidaților), *sociali* (cum ar fi sistemul de asistență socială, schemele de concediu pentru creșterea copilului și măsurile de echilibrare a vieții profesionale și de familie), *economici* (de exemplu, diferența de remunerare între femei și bărbați și accesul la profesii și cariere) sau *culturali* (în special, stereotipurile privind rolurile de gen). Accesul la mass-media și la finanțare este, de asemenea, crucial pentru femeile active în politică.

Scopul acestui capitol este de a oferi recomandări pragmatice și strategice, bazate pe observațiile și datele colectate, pentru a reduce inegalitățile de gen și a promova participarea mai incluzivă în procesul electoral și în funcțiile decizionale. Astfel, ținând cont de tendințele remarcate în ultimele patru scrutine electorale și de constatările reieșite din procesul de monitorizare a alegerilor locale 2023, din perspectiva de gen, recomandările au fost structurate în patru segmente esențiale. Acestea cuprind atât sugestii pentru modificări legislative, cât și idei de activități și exemple de bune practici aplicate în diverse țări.

Această secțiune este destinată autorităților publice centrale și locale, precum și instituțiilor implicate în organizarea și desfășurarea procesului electoral, partidelor politice, partenerilor de dezvoltare și organizațiilor nonguvernamentale, subliniindu-se necesitatea unei abordări comune și coordonate în acest demers.

Cultura politică și socială predominantă într-o societate are un rol crucial în determinarea reprezentării femeilor în funcțiile decizionale. Această cultură este adesea modelată de normele, valorile și așteptările tradiționale legate de rolurile de gen care pot influența percepțiile și comportamentele atât ale bărbaților, cât și ale femeilor în sfera politică. Un exemplu concret poate fi remarcat în țări, precum Japonia și Coreea de Sud, unde normele culturale tradiționale privind rolul femeilor au contribuit la o reprezentare redusă a femeilor în politică. În contrast, în țări, precum Suedia și Finlanda, care promovează norme sociale mai egalitare între genuri, se atestă o participare semnificativ mai mare a femeilor în politică și în funcții de conducere. Pentru a contracara impactul acestor norme și percepții culturale este esențial să se promoveze educația și sensibilizarea cu privire la egalitatea de gen, începând de la vârste fragede și continuând în cadrul educației formale și non formale. Alături de aceste inițiative educaționale, trebuie luați în considerare și factorii sociali, precum și intervențiile complexe din partea statului, pentru a asigura o abordare holistică în diminuarea stereotipurilor și prejudecăților legate de rolurile de gen. În cele ce urmează venim cu un set de recomandări de activități și practici de diminuare a stereotipurilor de gen ce pot fi implementate în Republica Moldova.

- **Programe de formare și mentorat**

În practica internațională, aceste programe sunt implementate de organizații neguvernamentale, instituții publice și partide politice, având un impact semnificativ în special în țările în care stereotipurile legate de rolurile de gen sunt încă puternic înrădăcinate. Astfel de demersuri încep prin creșterea încrederii în sine a femeilor, ele fiind ajutate să-și recunoască potențialul și să-și depășească temerile legate de implicarea în politică, și continuă prin oferirea de instrumente necesare pentru a excela în funcțiile de conducere. Programele de formare și mentorat sporesc accesul femeilor la viața politică și procesul decizional, astfel fiind îmbunătățite reprezentativitatea și diversitatea în politică și aduse perspective și abordări inovatoare în elaborarea politicilor publice. Pe de altă parte, aceste programe contribuie la schimbarea mentalităților în societate. Prin exemplele lor de succes, femeile devin modele pentru generațiile viitoare, demonstrând că implicarea activă în politică este accesibilă și esențială. Astfel, se creează un cerc virtuos de împuternicire a femeilor, care are impact nu numai în politică, ci și în întreaga societate. De la dezvoltarea abilităților de leadership și comunicare până la înțelegerea procesului electoral și gestionarea campaniilor, aceste programe acoperă un spectru larg de nevoi. Ele pregătesc femeile nu doar pentru a candida, ci și pentru a conduce cu viziune și competență.

„Elect HER” (Marea Britanie): O inițiativă dedicată promovării și susținerii participării femeilor în politică. Scopul acestui proiect este de a crește reprezentarea femeilor în funcții electivă, cu accent pe diferite niveluri de guvernare, inclusiv la nivel local, regional și național. „Elect HER” oferă instruire, resurse și sprijin femeilor interesate să candideze pentru funcții politice sau care deja ocupă astfel de poziții.

Women Power Politics – Helene Weber Kolleg (Germania): O inițiativă bine stabilită, concentrată pe mobilizarea femeilor pentru a prelua mandatul politic la nivel local. Combinația creativă a unei game variate de instrumente interconectate: premiul Helene Weber, un program amplu de mentorat, proiecte locale realizate de câștigătoarele premiului și un site web informativ. Acest proiect transparent este susținut de Guvernul Federal. Modelul pentru o abordare multilaterală este relevant și pentru alte țări.

Vital Voices Global Partnership (nivel global): Acest ONG internațional oferă un program de mentorat și leadership pentru femeile din întreaga lume. Programul se concentrează pe dezvoltarea abilităților de leadership, comunicare și campanie electorală, oferind femeilor instrumentele necesare pentru a deveni lideri eficienți la nivel local.

EMILY's List (Statele Unite ale Americii): Organizația sprijină femeile democratice care sunt pro-alegere, oferindu-le traininguri, resurse și suport pentru a candida la alegeri și a accede în funcții publice.

[She Should Run \(Statele Unite ale Americii\)](#): O organizație non-profit care încurajează și sprijină femeile să candideze pentru funcții publice, oferindu-le programe de mentorat, resurse educaționale și o comunitate de sprijin.

[Akademie für Potentialentfaltung \(Austria\)](#): Propune programe specifice pentru dezvoltarea liderilor feminini în politica austriacă, concentrându-se pe împuternicire, leadership și strategii de campanie.

[Canberra Women in Politics \(Australia\)](#): Inițiativa asigură traininguri și workshop-uri pentru femeile care doresc să se implice în politica australiană, cu accent pe dezvoltarea abilităților și networking.

[Women of the Future \(Australia\)](#): Inițiativa reunește femei din diferite sectoare ale vieții publice, inclusiv politică, pentru a le dezvolta abilitățile de leadership și pentru a promova colaborarea între ele. Aceasta servește ca un hub pentru femeile cu influență din Australia.

[Cherie Blair Foundation's Women in Public Life Program \(nivel global\)](#): Programul se concentrează pe abilitarea femeilor din întreaga lume să participe activ în viața politică și publică, oferindu-le acces la mentorat, traininguri și resurse.

[IGNITE \(Statele Unite ale Americii\)](#): Această organizație non-profit se concentrează pe mobilizarea și formarea tinerelor femei pentru a se implica în politică. Oferă programe de dezvoltare a liderilor și susține femeile pentru a candida la funcții publice.

[Emerge America \(Statele Unite ale Americii\)](#): Este o organizație care dezvoltă programe de pregătire politică pentru femeile progresiste din Statele Unite. Scopul este să pregătească femeile pentru a candida la funcții electorale și pentru a deveni lidere în comunitățile lor.

[Asian Women Leadership University \(Coreea de Sud\)](#): Este un exemplu de instituție de învățământ care oferă programe de formare și dezvoltare a abilităților pentru liderele din întreaga regiune asiatică. Aceste programe contribuie la consolidarea prezenței femeilor în politică și în funcțiile publice.

Recomandare specifică: Constatăm cu îngrijorare că în cadrul ultimului scrutin electoral a devenit evidentă creșterea nivelului de stereotipuri și prejudecăți față de femeile implicate în politică. Chiar dacă sistemul de cote duble a adus îmbunătățiri esențiale în ceea ce privește numărul de femei alese în funcții publice, există încă nevoia de alte măsuri pentru a asigura o reprezentare mai echitabilă a femeilor în toate nivelurile de guvernare. În Republica Moldova, în ultimii 10 ani, am asistat la o creștere semnificativă a numărului de programe de formare și mentorat dedicate femeilor interesate să se implice în politică. Astfel de programe au fost dezvoltate nu doar pentru femei în general, ci și pentru grupuri specifice, cum ar fi tinerele, femeile cu dizabilități, femeile rom și cele din sectorul de securitate și apărare. Majoritatea acestor programe sunt implementate de organizații neguvernamentale, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, și au avut un rol important în pregătirea femeilor pentru a-și asuma roluri active în politică. În plus, entitățile internaționale, precum IREX (International Research & Exchanges Board (Consiliul Internațional pentru Cercetare și Schimburi)) și NDI (National Democratic Institute (Institutul Național Democrat)), au fost implicate activ în organizarea de programe care nu se limitează doar la perioada pre-electorală, ci se axează pe consolidarea capacităților organizațiilor de femei și tineret din partidele politice. În acest context, se recomandă continuarea și consolidarea programelor de formare și mentorat care să le asigure femeilor instrumentele necesare pentru a candida și a ocupa funcții de conducere în sistemul politic al Republicii Moldova.

- **Schimb de experiență și interacțiune între femeile implicate în politică**

Prezența politicianelor în spațiul public și mediatic poate contribui la combaterea opiniilor stereotipice. Cu cât politicianele sunt mai prezente și mai vocale în spațiul public și mediatic, cu atât mai mult se amplifică interesul în rândul fetelor, tinerelor de a se implica în politică. Participarea semnificativă a femeilor în cadrul autorităților centrale și locale, promovarea deschisă a unor cauze comune, precum și

edificarea dialogurilor și parteneriatelor între ele determină o mai mare credibilitate pentru politiciene. Prin colaborare și sinergie, ele pot influența și modela agenda politică, având un impact semnificativ asupra deciziilor și politicilor implementate.

Evenimentele naționale și internaționale ca metodă de interacțiune, la fel, fortifică relațiile și imaginea politicienilor. Consolidarea implicării femeilor în politică și în funcțiile publice poate fi realizată prin organizarea de forumuri regionale, naționale și internaționale care să adune femei ce ocupă diverse funcții publice la niveluri diferite de guvernare. Acestea: (i) ar facilita schimbul de experiență între politiciene privind provocările și succesele legate de accesul la funcțiile publice, campaniile electorale și gestionarea afacerilor publice, identificarea de soluții și strategii eficiente pentru depășirea obstacolelor existente în calea participării femeilor în politică; (ii) ar crea oportunități de creștere a vizibilității politicienilor, oferindu-le posibilitatea de a-și face cunoscute succesele și contribuțiile în diferite domenii ale guvernării, astfel consolidând imaginea pozitivă a femeilor în politică; (iii) ar crea contextul favorabil pentru lansarea de colaborări și parteneriate pentru abordarea chestiunilor de interes comun, cum ar fi promovarea șanselor egale, combaterea stereotipurilor de gen sau dezvoltarea de politici favorabile femeilor (aceste parteneriate ar putea avea un impact semnificativ asupra procesului decizional și a politicilor implementate); (iv) ar permite ca discursurile politicienilor de succes în cadrul acestor forumuri să servească drept modele și surse de inspirație pentru fetele și tinerele care își doresc să se implice în politică, astfel sporind interesul și participarea acestora în viața politică și asigurând o succesiune sănătoasă de lidere în politică.

Women in the World Summit (Statele Unite ale Americii): Acest eveniment anual reunește lideri politici, activiste și femei puternice din întreaga lume pentru a discuta și a dezvolta soluții la problemele globale ce țin de femei și egalitatea de gen. Summitul oferă o platformă importantă pentru schimbul de idei și experiențe.

[Women Deliver](#) (nivel global): Această conferință globală reunește lideri politici, activiști și organizații din întreaga lume pentru a discuta și a acționa în favoarea sănătății și drepturilor femeilor. Evenimentul abordează teme referitoare la sănătatea sexuală și reproductivă, dar și la participarea femeilor în politică.

[European Women's Lobby Annual General Assembly](#) (Uniunea Europeană): Organizată de European Women's Lobby (EWL), această adunare anuală reunește organizații membre din întreaga Uniune Europeană cu scopul de a discuta și a dezvolta strategii comune pentru promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen în Europa.

[African Women Leaders Network \(Uniunea Africană\):](#) Acesta este un exemplu de inițiativă regională care adună lidere din Africa pentru a promova pacea, securitatea și dezvoltarea pe continent. Evenimentele și forumurile organizate de acest grup sunt esențiale pentru consolidarea rolului femeilor în politică și în procesul de luare a deciziilor.

[National Women's Conferences](#) (Australia): Această țară organizează conferințe naționale ale femeilor cu scopul de a discuta și dezvolta politici și inițiative care vizează îmbunătățirea statutului femeilor în societate și în politică.

[The Conference of Women Parliamentarians](#) (Canada): Conferința reunește parlamentare pentru a discuta și a dezvolta politici și inițiative care promovează drepturile femeilor și egalitatea de gen.

[Women in Public Service Project](#) (Statele Unite ale Americii): Această inițiativă globală a fost lansată la Colegiul Wellesley și adună femei din întreaga lume care dețin funcții publice pentru a promova participarea femeilor în conducerea guvernelor.

[„The Art of Leadership for Women”](#) (Canada):- Conferința aduce împreună femei din diverse domenii pentru a discuta despre leadership și dezvoltarea carierei.

Recomandare specifică: În Republica Moldova se poate organiza anual un forum național dedicat femeilor care dețin funcții publice la nivel local și național. Acest eveniment ar oferi o platformă crucială pentru discuții despre barierele pe care femeile le întâmpină în cariera politică și pentru dezvoltarea de strategii de suport și solidaritate pe viitor. Totodată, ar putea fi instituită o tradiție de a desfășura forumuri

regionale în diverse zone ale țării, urmate de un eveniment național de amploare. Luna martie ar putea fi aleasă ca moment simbolic de organizare a acestor întâlniri, pentru a aduna femei din toate domeniile, nu doar politica, și pentru a promova schimbul de idei și experiențe cu scopul de a consolida participarea și influența femeilor în societatea moldovenească.

- **Crearea rețelelor de femei care ocupă anumite funcții**

La nivel internațional se practică crearea rețelelor de femei în anumite domenii pentru a promova schimbul de experiență, sprijinul reciproc și avansarea comună. Aceste rețele au fost esențiale în promovarea reprezentării și influenței femeilor în diferite sfere ale societății. Ele au avut un rol crucial în combaterea inegalităților de gen și în promovarea drepturilor femeilor în întreaga lume. În politică, rețelele de deputate și primare au fost lansate pentru a sprijini femeile care sunt lidere în autoritățile publice locale sau naționale. Astfel de rețele promovează politici de gen, dezvoltă planuri de acțiune pentru a aborda problemele specifice femeilor și consolidează vocea femeilor în luarea deciziilor politice.

[Women Mayors Network in the United States](#) (Rețeaua Primarelor din Statele Unite): Această rețea sprijină femeile care ocupă funcții de primari în orașe și comunități din SUA și promovează colaborarea și schimbul de experiență între ele.

[The Women Mayors' Network \(WoMN\)](#) (nivel global): Este o rețea de primare care operează la nivel internațional și are ca scop consolidarea și promovarea rolului femeilor în administrația locală și guvernarea urbană. Ea reunește primare din diferite țări pentru a facilita schimbul de experiență, cooperarea și dezvoltarea de strategii comune cu scopul de a aborda problemele urbane și comunitare.

[Australian Local Government Women's Association - ALGWA](#) (Rețeaua Femeilor Primar din Australia): Organizația sprijină primarele din Australia și promovează reprezentarea și implicarea femeilor în administrația publică locală.

Recomandare specifică: Sugerăm crearea unei rețele de femei din administrația publică locală (Rețeaua Națională a Femeilor în Administrația Publică Locală) sau „Rețeaua Națională a Primarelor”, care poate avea o structură organizatorică bine definită și ar avea drept obiectiv reprezentarea femeilor din diferite regiuni ale țării în fața autorităților publice centrale. Structura organizațională a acestei rețele ar putea include conducere și coordonare, grupuri de lucru regionale pentru a se concentra pe problemele specifice ale fiecărei zone, membre active care să contribuie la schimbul de experiență și dezvoltarea de soluții pentru problemele femeilor în administrația publică locală. De asemenea, rețeaua ar putea colabora cu Platforma Femeilor Deputate din Parlament pentru a aborda chestiuni legate de politicile naționale și pentru a aduce perspectivele femeilor în dezbaterile politice. O componentă esențială ar fi implementarea programelor de mentorat pentru femeile la primul mandat sau cele care doresc să se implice mai activ în administrația publică locală. Această rețea ar servi ca o voce puternică a femeilor din administrația publică locală și ar promova schimbul de experiență și sprijinul reciproc între membrele sale.

- **Inițiative comune ale femeilor din politică**

În lumea politică, solidaritatea și colaborarea dintre femei au devenit esențiale în promovarea egalității de gen și în abordarea chestiunilor critice care afectează femeile și comunitățile marginalizate. Inițiativele comune ale femeilor din politică au evoluat ca răspuns la necesitatea de a face față provocărilor și de a amplifica vocea acestor grupuri în cadrul structurilor politice globale, naționale și locale. Scopul inițiativelor în cauză este următorul: să promoveze și să avanseze agenda egalității de gen, să combată inegalitățile, să sprijine drepturile femeilor și să contribuie la schimbările pozitive în societate. Ele sunt o manifestare a solidarității care depășesc barierele de partid, de funcție și de culoare politică pentru a susține o cauză comună – drepturile și bunăstarea femeilor.

[C140 for Climate](#) (C140 pentru Climă) cunoscută și ca „Women Political Leaders - Climate Campaign”, este o rețea globală de primare ale celor mai mari orașe din lume, unite în acțiune pentru a confrunța criza climatică. Scopul acestei campanii este de a promova politici și acțiuni de mediu, punând accent pe soluții durabile și pe adaptarea la schimbările climatice. C140 conectează mai mult de 90 din cele mai mari orașe din lume, reprezentând peste 650 de milioane de oameni și un sfert din economia globală. Orașele C140 pledează pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, combaterea poluării aerului și onorarea angajamentului din Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice.

„[Manifestul Femeilor pentru Consiliile Locale](#)” („Alegerile Consiliilor Locale din Irlanda de Nord din 2023”) este un document esențial care reprezintă vocea și interesele femeilor în procesul democratic. El exprimă aspirațiile și prioritățile femeilor în ceea ce privește politicile și deciziile locale, abordând un spectru vast de probleme, de la egalitatea de gen și drepturile femeilor până la sănătate, educație, locuințe și infrastructură. Acest manifest servește ca instrument de mobilizare și de advocacy, încurajând candidații și partidele politice să acorde o atenție sporită problemelor și nevoilor femeilor în procesul electoral. Prin promovarea manifestului se urmărește asigurarea unei reprezentări echitabile și responsabile a femeilor în cadrul consiliilor locale, pentru a contribui la edificarea unei comunități mai juste și mai incluzive.

Recomandare specifică: Femeile din politică ar trebui să se coalizeze sub umbrela unor inițiative colective („Primăriele împotriva violenței în bază de gen” sau „Consilierele pentru un buget local sensibil la gen”), pentru a promova niște cauze de importanță crucială, cum ar fi egalitatea de gen, combaterea violenței, susținerea femeilor în accederea la locurile de muncă, dezvoltarea serviciilor de îngrijire în teritoriu și altele. Această colaborare ar trebui să fie un mijloc de a-și face vocile mai auzite și mai remarcabile în spațiul politic, dar și un mijloc de a produce schimbări semnificative în societate. Prin această unitate, politicienele pot contribui la combaterea stereotipurilor ce țin de prezența femeilor în funcțiile publice și să inspire schimbările necesare pentru a construi o societate mai echitabilă și mai incluzivă.

- **Premii anuale care recunosc realizările remarcabile ale femeilor în diferite domenii**

Acest tip de apreciere este esențial pentru a evidenția modelele de succes și pentru a încuraja alte femei să lupte pentru schimbări pozitive în societate. Premiile ar trebui să acopere o multitudine de domenii, cum ar fi politică, afaceri, cultură, educație, sănătate și activitate civică, pentru a reflecta diversitatea contribuțiilor femeilor în societate. Instituirea acestor distincții ar sublinia importanța egalității de gen și ar promova angajamentul femeilor în dezvoltarea țării. Prin aprecierea publică a eforturilor și reușitelor se poate crea un mediu mai propice pentru femei pentru ca ele să-și exprime potențialul și să influențeze în continuare pozitiv schimbările sociale, economice și politice din Republica Moldova. Această inițiativă ar reprezenta un pas semnificativ în promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen în societate.

„[Women of the Year Awards](#)” (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord): Este un eveniment anual care celebrează și recunoaște contribuțiile importante ale femeilor în mai multe domenii. Această ceremonie de premiere a fost inițiată în 1955 și de atunci a devenit unul din cele mai prestigioase evenimente din Regatul Unit, onorând femei de la toate nivelurile societății care au avut un impact remarcabil.

[Premiul Gloria Steinem](#) este o recunoaștere semnificativă a contribuțiilor excepționale ale femeilor la promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen. Acest premiu poartă unei feministe americane faimoase, Gloria Steinem, care a fost și continuă să fie o voce puternică pentru drepturile femeilor și pentru promovarea schimbărilor pozitive în societate. Premiul onorează persoanele și organizațiile care au demonstrat angajamentul și devotamentul lor față de cauza egalității de gen. Este o distincție importantă pentru a recunoaște liderelor din mișcarea feministă și pentru a încuraja continuarea eforturilor în direcția care aduce schimbări sociale pozitive.

[Prix Simone de Beauvoir pour la liberté des femmes](#) (Franța): Distincția recunoaște contribuțiile remarcabile ale femeilor în diverse domenii ale societății franceze. Este un premiu important în contextul promovării drepturilor femeilor și a egalității de gen în Franța. De-a lungul anilor, a fost acordată femeilor care au excelat în domeniile artei, culturii, științei, politicilor sau ale societății civile și care au avut un impact notabil asupra societății. Premiul servește ca un mijloc de recunoaștere a femeilor ce inspiră și deschid drumuri noi pentru alte femei în Franța și

dincolo de granițele țării. Este o distincție importantă pentru a evidenția realizările femeilor și pentru a promova egalitatea de gen în societatea franceză.

Ordinul de Onoare pentru Femei (The Order of the Precious Crown, or 瑞宝章, Zuihō-shō în japoneză) (Japonia): Este o decorație națională care recunoaște contribuțiile deosebite ale femeilor la dezvoltarea și îmbunătățirea societății. A fost înființat în 1888, inițial ca Ordinul de Onoare pentru Femei, și a suferit mai multe modificări de-a lungul timpului, inclusiv în ceea ce privește denumirea sa.

Recomandare specifică: Se propune instituirea unui premiu distinct care să celebreze și să recunoască contribuția remarcabilă a femeilor în domeniul egalității de gen. Distincția ar putea celebra modele de succes, lidere și inovatoare din rândul femeilor care au avut un impact semnificativ asupra promovării egalității de gen în Moldova. Deși la moment există inițiative ale revistelor mondene care premiază femeile din diferite domenii, astfel de premii nu țin neapărat de impactul asupra drepturilor omului și a egalității de gen. Mai mult, criteriile de selecție și premiere asociate acestor inițiative nu sunt întotdeauna cunoscute publicului larg. Desigur există exemple notabile de organizații nonguvernamentale și persoane fizice care au fost premiate pentru contribuții deosebite în domeniul drepturilor omului, ca Premiile anuale oferite de delegația Uniunii Europene în Moldova sau Premiile ONU. Cu toate acestea, este necesar de menționat că în ambele exemple evocate mai sus criteriile de selecție pentru acordarea premiilor pot avea unele limitări ori restricții.

- **Desfășurarea campaniilor naționale de sensibilizare a populației cu privire la necesitatea reprezentării echitabile în funcțiile publice**

Campaniile de sensibilizare și combatere a stereotipurilor legate de femeile din politică sunt esențiale pentru promovarea egalității de gen și creșterea participării femeilor în politică. Astfel de campanii pot schimba percepțiile publicului cu privire la competența și rolul femeilor în politică, contribuind la eliminarea prejudecăților de gen. Pentru a avea succes, aceste campanii ar trebui să se concentreze pe educarea și conștientizarea publicului, promovarea modelelor de succes și implicarea tinerilor în lupta împotriva stereotipurilor de gen. Prin promovarea unei culturi politice mai incluzive și mai echitabile, campaniile în cauză pot avea un impact semnificativ asupra societății și a reprezentării femeilor în funcțiile publice.

Campania #NameItChangelt (Statele Unite ale Americii): Reprezintă un efort esențial pentru a schimba modul în care politicienele sunt percepute și tratate în spațiul public și mass-media din Statele Unite ale Americii. Lansată în 2010 de către organizatori, precum Women's Media Center, She Should Run și Political Parity, campania a devenit un efort semnificativ în demersul de a aduce schimbări în modul în care sunt prezentați și tratați candidații de sex feminin în mediul public. Sloganul campaniei #NameItChangelt este „When You Attack a Woman You Attack Us All”, ceea ce exprimă solidaritatea și susținerea pentru politiciene. Sloganul sugerează că atunci când o femeie este atacată sau denigrată în politică, acest lucru afectează întreaga comunitate a femeilor și evidențiază importanța protejării drepturilor și demnității tuturor femeilor în domeniul politic.

Campania #AskHerToStand (Marea Britanie): Este o inițiativă a grupului „50:50 Parliament”. A fost lansată oficial în 2016 cu scopul de a încuraja și de a susține femeile pentru a candida în alegerile parlamentare din Marea Britanie și pentru a obține o reprezentare mai echitabilă în Parlament. Denumirea campaniei, „#AskHerToStand”, sugerează ideea de a încuraja persoanele din comunitate, indiferent de gen, să identifice și să inspire femeile talentate și competente să se lanseze în politică și să candideze pentru funcții parlamentare. Campania încurajează oamenii să le ceară direct femeilor capabile să se implice în politică și să le propună să candideze. Scopul principal al campaniei este de a crește numărul femeilor care să candideze în alegerile parlamentare din Marea Britanie și de a obține o mai mare reprezentare feminină în Parlamentul britanic. Aceasta urmărește să combată subreprezentarea femeilor în politică și să promoveze egalitatea de gen în procesul decizional.

#NotTheCost (nivel global): Campania a fost lansată de către NDI în martie 2016. Scopul ei principal este de a combate violența și hărțuirea sexuală îndreptată împotriva femeilor în contextul politic, cu accent pe violența de

gen care are loc în timpul campaniilor electorale și în mediul politic. Denumirea, #NotTheCost, sugerează că violența și hărțuirea sexuală nu ar trebui să fie un „cost” pe care femeile trebuie să îl plătească pentru a se implica în politică sau în viața publică. În schimb, campania susține că toate femeile au dreptul la o participare politică liberă și fără teamă de violență sau hărțuire. Prin conștientizare și acțiune, campania își propune să schimbe această realitate și să ofere un mediu sigur pentru femei în politică.

Recomandare specifică: Se propune elaborarea campaniilor naționale de sensibilizare a populației privind importanța reprezentării echitabile în funcțiile publice. Aceste campanii ar trebui să sublinieze nu doar necesitatea egalității de gen în spațiul politic, dar și beneficiile concrete pe care diversitatea le aduce în procesul decizional. Promovarea exemplelor de succes ale femeilor în politică, poveștile inspiratoare ale femeilor care au reușit să depășească barierele și să ocupe funcții importante în administrația publică vor servi drept modele motivante pentru potențialele candidate și pentru societate în ansamblu.

2

PROMOVAREA REPREZENTĂRII ECHITABILE ÎN FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

În contextul eforturilor continue de a promova egalitatea de gen în toate sferele societății, un aspect important rămâne reprezentarea femeilor în funcții de decizie și în leadership, în special în rolul de primară. Conform datelor și analizelor tendințelor pe termen lung, experții anticipează că în Republica Moldova ponderea femeilor care ocupă funcția de primar va atinge pragul de 30% până în anul 2035. Proiecția, deși indică un progres, subliniază necesitatea unor acțiuni concentrate pentru a accelera acest trend pozitiv. Monitorizarea alegerilor locale din 2023 a scos în evidență o serie de factori care influențează participarea femeilor în politică, reiterând impactul considerabil al rolurilor de gen. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un aspect profund legat de structurile de gen tradiționale), dar și autopercepția redusă a capacităților personale constituie bariere semnificative în cazul femeilor care doresc să se implice în procesele electorale și, într-un sens mai larg, în viața politică. În continuare, vom analiza o serie de măsuri concrete care pot contribui la crearea unui mediu mai favorabil pentru participarea femeilor în politică, bazându-ne pe recomandările anterioare.

- **Efectuarea unui audit de gen la nivel de APL**

Auditul de gen este o practică răspândită în întreaga lume. Procesul de audit de gen implică o analiză riguroasă a politicilor și practicilor actuale ale autorităților, cu scopul de a identifica și a elimina orice obstacole care pot împiedica participarea egală a ambelor genuri. Aceasta include o examinare detaliată a reprezentării femeilor și bărbaților în cadrul diferitelor roluri și niveluri decizionale, subliniind necesitatea unei reprezentări echitabile și a unei implicări echilibrate în procesul decizional. Rezultatele acestui proces sunt sintetizate într-un raport comprehensiv care furnizează o evaluare detaliată și propune recomandări specifice pentru optimizarea egalității de gen. Implementarea schimbărilor sugerate de audit este crucială pentru îmbunătățirea continuă a politicilor, practicilor și proceselor organizaționale. Aceasta va permite consolidarea unui mediu de lucru echitabil și incluziv care valorizează diversitatea și contribuția fiecărui membru al comunității. Prin urmare, auditul de gen nu numai că îndeplinește o obligație legală sau morală, dar totodată contribuie la o guvernare mai eficace și la o dezvoltare socială durabilă, recunoscând și exploatând potențialul complet al tuturor indivizilor, indiferent de gen. La moment, mai multe companii și organizații din sectorul privat realizează audituri de gen pentru a evalua componența forței lor de muncă, diferențele salariale dintre sexe, reprezentarea femeilor în poziții de conducere și alte aspecte. Aceste audituri ajută la identificarea inegalităților și la dezvoltarea de politici și programe pentru a promova egalitatea de gen în entitate.

În 2015, Parlamentul Republicii Moldova a fost supus unui amplu proces de [audit de gen](#), ce a avut drept scop evaluarea capacității forului legislativ de a integra dimensiunea de gen în activitatea sa, de a identifica provocările critice și de a oferi recomandări cu privire la modalitățile prin care Parlamentul poate deveni o instituție sensibilă

la gen. Drept urmare a exercițiului dat, ținând cont de recomandările oferite pentru implementarea eficientă a agendei egalității de gen, a fost elaborat și aprobat Planul de acțiuni pentru egalitatea de gen (PAEG) și a fost înființată pentru prima oară Platforma Femeilor Deputate din Parlament. Această structură era administrată de un Consiliu de coordonare, format din 5 reprezentanți desemnați de fiecare dintre fracțiunile parlamentare.

[„Realizarea egalității de gen în Parlament - Un ghid pentru parlamentele din Regiunea OSCE”](#): Publicația dezvoltată de OSCE oferă asistență parlamentelor din regiunea OSCE în abordarea chestiunilor de gen și promovarea egalității de gen în activitatea parlamentară. Ghidul conține resurse și instrumente pentru a evalua și îmbunătăți perspectivele de gen în cadrul legislativelor, inclusiv recomandări pentru dezvoltarea politicilor și a practicilor care să promoveze egalitatea de gen.

[„Un Manual pentru Facilitatorii Auditului de Gen - Metodologia Participativă de Audit de Gen a ILO”](#): Acest suport elaborat de Organizația Internațională a Muncii (ILO, în engleză — International Labour Organization) conține instrucțiuni și resurse pentru facilitatorii care conduc audituri de gen utilizând Metodologia Participativă de Audit de Gen a ILO. El furnizează o abordare detaliată pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivelor de gen în contextul ocupării forței de muncă și a locurilor de muncă, inclusiv în sectorul privat.

[„Ghid pentru Auditul de Gen”](#): Ghidul elaborat de UN Women propune o abordare comprehensivă pentru realizarea auditurilor de gen în diferite contexte și domenii. El sugerează instrumente și orientări pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivelor de gen în diferite aspecte ale societății, inclusiv în ceea ce privește politicile, programele și practicile care țin de egalitatea de gen.

Recomandare specifică 1: Se recomandă elaborarea unei metodologii cuprinzătoare pentru efectuarea auditului de gen la nivelul Autorităților Publice Locale de nivel I și II în Moldova. Această metodologie ar trebui să includă aspecte legate de funcționarea primăriilor, consiliilor raionale/municipale/locale și instituțiilor subordonate acestora. Publicația urmează să ofere instrucțiuni și instrumente specifice pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivei de gen în toate aceste entități.

Recomandare specifică 2: Se propune inițierea unui program pilot pentru efectuarea auditului de gen la nivelul Autorităților Publice Locale de nivel I și II în regiuni diferite din Moldova. El ar trebui să se concentreze, în special, pe funcția de primar/ă, având în vedere evoluția lentă a femeilor în această funcție. Scopul instrumentului este de a evalua și de a îmbunătăți perspectiva de gen în cadrul APL, în special în ceea ce privește reprezentarea și implicarea femeilor în conducerea locală. Rezultatele așteptate includ creșterea participării femeilor în funcția de primară și îmbunătățirea politicilor și practicilor de gen la nivelul APL.

- **Responsabilizarea partidelor politice în promovarea egalității de gen**

Încă în 2012, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat o rezoluție cu recomandări către partidele politice privind reprezentarea femeilor în politică. Rezoluția, cunoscută cu denumirea Rezoluția 1898 (2012) - Partide politice și reprezentarea politică a femeilor, subliniază importanța reprezentării echitabile a femeilor în viața politică și rolul crucial al partidelor politice în promovarea acesteia. Actul relevă discrepanțele semnificative la capitolul reprezentarea femeilor în structurile naționale ale statelor membre ale Consiliului Europei și propune o serie de măsuri și bune practici pentru partidele politice cu scopul de a îmbunătăți participarea și reprezentarea femeilor în politică. Adunarea consideră că, pe lângă asigurarea respectării stricte a legislației electorale, inclusiv a cotelor legislative, și introducerea de măsuri voluntare, partidele politice trebuie încurajate să promoveze o schimbare culturală favorabilă egalității de gen în politică și în societate în general, printre care: (i) introducerea unui angajament formal pentru egalitatea de gen și integrarea perspectivelor de gen în statutul lor, (ii) organizarea de campanii și activități pentru implicarea femeilor, (iii) asigurarea că structurile partidului care selectează candidații pentru alegeri sunt complet reprezentative pentru societate și, prin urmare, includ o prezență proporțională a

femeilor, (iv) introducerea unei cote minime de 40% din sexul subreprezentat în organele lor decizionale executive la toate nivelurile, (v) instituirea unor programe de mentorat și formare pentru a îmbunătăți capacitatea femeilor talentate de a ocupa poziții de responsabilitate politică, (vi) instituirea unor programe de formare pentru a consolida abilitățile media ale femeilor și a asigura că prin lansarea acestora li se oferă o șansă echitabilă de a vorbi în numele partidului cu privire la un spectru larg de probleme, (vii) asigurarea distribuirii proporționale între candidații de sex feminin și masculin a timpului de emisie alocat partidului în perioada campaniilor electorale.

Mai multe partide politice din întreaga lume au adoptat cote de gen în interiorul entităților lor cu mult înainte ca acestea să devină obligatorii prin legislație. Aceste cote de gen sunt aplicate atât în selecția candidaților și candidatelor partidelor, cât și în structurile și nivelurile interne ale acestora. Încă din anii '70 și '80 ai secolului trecut, unele formațiuni politice, precum Partidul Socialist Spaniol și Partidul Social Democrat din Germania, au implementat cote de gen care impuneau o proporție semnificativă de femei în rândurile lor. Practica respectivă a fost introdusă pentru a promova reprezentarea echilibrată a sexelor și pentru a contracara subreprezentarea femeilor în politică. De-a lungul timpului, alte partide, precum Partidul Social Democrat din Bosnia și Herțegovina, Partidul Liberal Democrat din Norvegia și Partidul Laburist din Islanda, au urmat exemplul, adoptând politici interne care să asigure o proporție echitabilă de femei în candidaturi și în pozițiile de conducere. Astfel de inițiative au demonstrat că partidele politice pot acționa voluntar și proactiv în promovarea egalității de gen în politică, chiar înainte ca acest lucru să fie stipulat prin lege devenind obligatoriu.

Recomandare specifică: Se recomandă ca partidele politice să adopte cote voluntare în statutele lor la toate nivelurile, precizând ca cel puțin 40% dintre persoanele în structurile de conducere să fie de sex opus.

- **Clarificarea aspectelor privind finanțarea partidelor politice pentru activități de promovare a femeilor în procesele politice**

În Republica Moldova, partidele politice beneficiază de finanțare anuală din bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale. Cuantumul acestei finanțări este stabilit la 0,1% din veniturile bugetului de stat, cu excepția veniturilor cu destinație specială prevăzute de legislație. Conform prevederilor Legii nr. 294/2007 privind partidele politice, 7,5% din finanțare se acordă partidelor politice proporțional cu numărul de femei alese efectiv în cadrul alegerilor parlamentare; 7,5% - proporțional cu numărul de femei alese efectiv în cadrul alegerilor locale; 5% proporțional cu numărul de tineri aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare. De asemenea, legea prevede că 20% din valoarea alocațiilor anuale de la bugetul de stat trebuie să fie utilizate în scopul promovării și încurajării participării femeilor în procesele politice și electorale, iar 10% - pentru promovarea și încurajarea participării tinerilor. Cu toate acestea, rapoartele Promo-Lex⁷ relevă că nu există niciun act normativ care să definească exact tipul de activități sau programe ce ar trebui incluse în aceste categorii de cheltuieli. Această lipsă de claritate a generat o interpretare variată, fiecare partid înțelegând diferit ce ar trebui să le treacă în categoria dată de cheltuieli. Constatarea în cauză suscită întrebări importante cu privire la transparența și controlul financiar al partidelor politice în Republica Moldova și subliniază necesitatea unei reglementări mai clare și detaliate în acest domeniu. De asemenea, evidențiază importanța asigurării unei monitorizări adecvate a cheltuielilor pentru programele destinate tinerilor și femeilor cu scopul de a promova o mai mare transparență și responsabilitate în sfera finanțării partidelor politice.

Recomandare specifică 1: În baza celor expuse, recomandăm CEC să elaboreze și aprobe ghiduri/instrucțiuni detaliate privind cheltuielile ce urmează a fi raportate pentru programe pentru tineri și femei. Totodată, întrucât există o lipsă de înțelegere în rândul partidelor politice cu privire la ce ar trebui să cuprindă aceste programe, sugerăm câteva exemple de activități ce pot fi desfășurate și raportate ca cheltuieli pentru programe destinate tineretului și femeilor:

⁷ [Raport 2019](#), [Raport 2020](#), [Raport 2021](#), [Raport 2022](#)

- Organizarea de ateliere și seminarii de dezvoltare personală și profesională pentru tineri și femei, acoperind subiecte, precum abilități de comunicare, liderism, negociere și managementul timpului
- Lansarea unui program de mentorat în cadrul partidului, în care membrii mai experimentați să-și ofere sprijinul și sfaturile celor mai tineri sau mai puțin experimentați, atât asupra aspectelor ce țin de cariera politică, cât și asupra celor de dezvoltare personală
- Crearea unui centru de resurse online sau offline dedicat tinerilor și femeilor, unde vor putea accesa informații despre procesul politic, drepturile lor, oportunitățile de implicare și găsi și alte resurse utile
- Organizarea de campanii de conștientizare și educație civică pentru tineri și femei, cu scopul de a încuraja aceste categorii să se implice mai activ în politică și în procesele decizionale
- Dezvoltarea și implementarea unui program de internship sau stagii pentru tineri și femei, oferindu-le posibilitatea de a învăța despre politică într-un mediu practic și de a-și dezvolta abilitățile
- Organizarea de evenimente de tip networking și întâlniri sociale dedicate exclusiv tinerilor și femeilor membri ai partidului, pentru a le oferi oportunități de a se întâlni și a se conecta
- Sprijinirea și promovarea participării tinerilor și femeilor la conferințe, evenimente politice sau alte activități relevante, prin acoperirea costurilor de participare sau prin acordarea de burse
- Organizarea de dezbateri și discuții publice la subiecte de interes pentru tineri și femei, oferindu-le o platformă pentru a-și exprima opiniile și preocupările în fața membrilor partidului și a comunității
- Acordarea de burse de studii pentru tinerii și femeile din partid care doresc să-și continue educația în domenii relevante pentru politică sau administrație publică; astfel de burse ar putea acoperi taxele, costurile de trai și alte cheltuieli legate de educație, pentru a sprijini dezvoltarea personală și profesională a beneficiarilor și beneficiarelor.

Recomandare specifică 2: Se recomandă ca în cadrul partidelor politice în care există organizații de tineret și femei să fie elaborat un plan de acțiuni specific, iar banii alocați pentru programe de tineret și femei din bugetul public de stat să fie utilizați de aceste entități pentru implementarea planurilor respective.

3

CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ PENTRU O REPREZENTARE ECHITABILĂ

Sistemul de cota dublă a avut un impact semnificativ în creșterea numărului de femei în Parlament și în cadrul consiliilor raionale și locale. Datorită acestui sistem, care presupune o reprezentare minimă de 40% a fiecărui sex pe listele de candidați și prevederi de poziționare care asigură că minim patru candidați la fiecare zece locuri sunt persoane de sex opus, astăzi avem cel mai mare număr de deputate din istoria Republicii Moldova și o reprezentare echitabilă la nivelul consiliilor locale, cu un progres mai mic la nivelul celor raionale. Cu toate acestea monitorizarea scrutinelor electorale relevă că în alegerile locale 2019 și 2023 au existat abateri în aplicarea sistemului de cota dublă: nu a fost respectată cota de reprezentare și/sau prevederile de poziționare pe listele de candidați. Una din dificultăți, este, de fapt, de natură matematică. Numărul de consilieri este stabilit public prin decizia Comisiei Electorale Centrale, conform prevederilor Codului Electoral și ale Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, în funcție de numărul de locuitori ai unității administrative-teritoriale la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. La nivelul consiliilor raionale, cel mai mic număr de locuri este de 27, 33 sau 35, cu excepția municipiului Chișinău, care are 51 de locuri în consiliu. În cazul consiliilor locale, numărul cel mai mic este de 9 consilieri, iar cel mai mare este de 23, majoritatea fiind cu 11 sau 13 locuri. Atunci când numărul total de locuri în consiliu este un număr impar, cum ar fi 27, 33 sau 35, pentru partide este dificil să respecte exact cota de 40% pentru unul dintre sexe. De exemplu, în cazul unui consiliu cu 27 de locuri, 40% ar însemna 10,8, iar acest lucru nu poate fi realizat în mod exact. În consecință, partidele sunt nevoite să rotunjească numărul de candidați, ceea ce poate genera o subreprezentare a femeilor. În plus, atunci când numărul de locuri este impar și se aplică prevederile de poziționare pe liste care specifică că la fiecare 10

locuri 4 trebuie să fie ocupate de candidați de sex opus, situația devine și mai complicată. De exemplu, într-un consiliu cu 33 de locuri, ar trebui să existe 13 locuri pentru femei, restul revenind bărbaților, sau, respectiv 13 locuri pentru bărbați, restul revenind femeilor, conform cotei de 40%. Cu toate acestea, aplicarea regulii în cauză devine problematică, deoarece nu poate fi respectată exact. Astfel, partidele se pot confrunta cu dificultăți în asigurarea unui echilibru de gen adecvat în listele lor de candidați. Astfel, în consecință apare necesitatea de a efectua schimbări cu privire la prevederile de poziționare în legislația electorală și de a aproba opțiuni mai flexibile, adaptate la specificul fiecărui consiliu. De exemplu, formula în care la fiecare 5 locuri 2 sunt pentru candidații de sex opus sau formula în care la fiecare 3 locuri cel puțin unul să fie pentru candidații de sex opus, în funcție de numărul de membri din cadrul consiliilor. Această abordare ar asigura un echilibru de gen mai echitabil, ținând cont de numărul diferit de membri din cadrul consiliilor și de provocările practice cu care se confruntă partidele politice la respectarea actualelor cote de gen.

În Serbia opțiunea a fost să se introducă alternanța locurilor de reprezentare la fiecare al 4-lea candidat de pe listă. Macedonia a prevăzut ca cel puțin un candidat la 3 locuri din listele candidaților să fie de sex opus. Un alt exemplu de adoptare a cotei este în Polonia, care a specificat că cel puțin o femeie trebuie să figureze în primii 3 candidați din orice listă. În Portugalia, în circumscripțiile electorale, listele nu pot avea mai mult de 2 candidați consecutivi de același sex. În cazul Belgiei s-a optat doar pentru următoarea precizare: cele 2 poziții de top ale candidaților din lista candidaților nu pot fi ocupate de candidați de același sex. În Bosnia și Herțegovina, Codul Electoral prevede că în primele două poziții din lista de candidați trebuie să figureze un candidat din categoria de sex care este subreprezentată. Printre primele cinci poziții de pe lista de candidați cel puțin două locuri trebuie să revină persoanelor de sex diferit, iar în primele opt locuri de pe lista de candidați cel puțin 3 candidați să fie de alt sex. În Spania cotele sunt aplicabile nu doar pentru întreaga listă a partidului, ci și pentru fiecare 5 poziții din listă.

Recomandare: Se recomandă modificarea Codului Electoral prin introducerea prevederilor de poziționare cu algoritmul de 2/1 pentru toate listele de candidați – la fiecare 3 locuri unul să fie alocat pentru un candidat de sex opus. Schimbarea prevederilor de poziționare a candidaților și candidatelor în liste ar asigura o reprezentare mai echitabilă pentru locurile eligibile. Monitorizarea procesului electoral evidențiază o reprezentare redusă a femeilor în primele 5 poziții de pe listele de candidați, acestea fiind poziții cu cele mai mari șanse de a accede într-o funcție decizională. Schimbarea prevederilor de poziționare în liste și a modului de întocmire a listelor de candidați ar diminua barierele care apar acum la respectarea sistemului de cotă dublă, iar femeile ar avea mai multe șanse să ocupe poziții eligibile și să fie reprezentate în mod adecvat în Parlament și în alte organe electivă sau decizionale.

4

PROMOVAREA INCLUZIUNII GRUPURILOR VULNERABILE ÎN FUNCȚIILE ELECTIVE ȘI ÎN PROCESUL DECIZIONAL

Promovarea reprezentării echitabile de gen în procesul decizional și electoral este strâns legată de conceptul de incluziune. Deși accentul se pune pe asigurarea unei distribuții corecte a bărbaților și femeilor în funcțiile publice și electivă, este important să asigurăm diversitatea și incluziunea grupurilor marginalizate. Asigurarea unei reprezentări echitabile nu se limitează doar la gen, ci vizează și alte dimensiuni ale diversității, cum ar fi etnia, vârsta, dizabilitățile și orientarea sexuală. Promovarea incluziunii în funcțiile publice este esențială pentru a crea un cadru democratic autentic care să reflecte diversitatea și complexitatea societății. În cele ce urmează, venim cu propuneri specifice privind promovarea incluziunii în funcțiile publice.

- **Accesibilitatea secțiilor de vot**

Conform organizațiilor nonguvernamentale⁸ și studiilor în domeniu⁹, accesibilitatea constituie principala problemă care împiedică incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova. Capacitatea unei persoane cu dizabilități de a se deplasa de la domiciliu la o instituție de învățământ sau la locul de muncă, de a-și desfășura activitățile folosind tehnologii asistive adecvate și de a accesa alte servicii publice oferite de autorități reprezintă condițiile esențiale pentru participarea lor la viața socială. Recunoașterea importanței accesibilității la nivel european a fost confirmată prin stabilirea liniilor directe pentru finanțarea proiectelor europene.

Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la procesele electorale este imperativă. La momentul actual, dintre cele peste 2000 secții de votare din Moldova, doar 18 sunt complet accesibile. Potrivit studiului „[Acces egal pentru toți în secțiile de votare](#)”, realizat în 2022, aproximativ 72% sau 1448 din instituțiile publice în care de obicei se organizează alegeri sunt inaccesibile. Doar 0,89% sau 18 secții de votare sunt complet accesibile din totalul celor 2017 instituții evaluate, iar 27% (551) rămân parțial accesibile. Deși cadrul legal național include prevederi menite să asigure accesibilizarea spațiului public pentru persoanele cu dizabilități, condițiile stipulate nu sunt pe deplin respectate, astfel persoanele cu dizabilități rămân în afara diferitor oportunități socioeconomice. Mai mult, în Republica Moldova nu există o instituție abilitată responsabilă de evaluarea condițiilor de accesibilitate existente. În cazul în care clădirile nu sunt accesibile persoanelor cu dizabilități, dreptul la vot al acestora este încălcat. Este absolut necesar ca autoritățile naționale să acorde o atenție deosebită soluționării acestei probleme și să promoveze măsuri eficiente pentru îmbunătățirea accesibilității în beneficiul persoanelor cu dizabilități.

La nivel internațional, participarea persoanelor cu dizabilități în procesul electoral este un drept garantat de actele internaționale, precum Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD) și Declarația de la Montreal privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. Potrivit acestora, persoanele cu dizabilități au dreptul la vot și la participare politică fără discriminare. Articolul 29 al CDPD stabilește că persoanele cu dizabilități au dreptul la participare în viața politică și publică, inclusiv la vot și la a fi alese. Accesul la toate etapele procesului electoral, inclusiv la campanii electorale, urne de vot accesibile și informații relevante în format accesibil, trebuie să fie garantat.

În Republica Moldova, cadrul legal include anumite prevederi legate de accesibilitate. Art. 17 alin. (1) din [Legea nr. 60](#) privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (Capitolul III ACCESIBILITATEA) stipulează următoarele: [...] autoritățile publice centrale și locale, [...] evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, [...] în conformitate cu normativele în vigoare. În același timp, obiectivul 6 al [Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022](#) - Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități – presupune, inclusiv, efectuarea de către fiecare instituție publică a evaluării gradului de accesibilitate a infrastructurii, în baza unui chestionar tehnic elaborat și aprobat de către autoritățile responsabile de domeniul construcțiilor.

Recomandare specifică 1: Se recomandă elaborarea urgentă a unui plan de accesibilizare a secțiilor de votare. Având în vedere că următorii doi ani sunt electorali, cu alegerile prezidențiale planificate pentru toamna anului 2024 și alegerile parlamentare în 2025, este imperativ ca accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități să fie o prioritate. Planul de accesibilizare ar trebui să includă măsuri concrete pentru eliminarea barierelor fizice și de comunicare în secțiile de votare, precum și pentru asigurarea unui proces electoral nediscriminatoriu și incluziv. Este esențial ca autoritățile responsabile să aloce resurse suficiente și să coopereze strâns cu organizațiile relevante pentru drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea implementării acestui plan.

⁸ [Raport privind observarea Alegerilor Locale Generale din 5 noiembrie 2023 din perspectiva incluziunii dimensiunii de dizabilitate](#)
⁹ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=sVWB7n7Wlw0%3D&tabid=202&language=ro-RO>

Recomandare specifică 2: La nivel local, sunt necesare următoarele acțiuni: (i) realizarea de către Parlament, Guvern și instituțiile subordonate, APL I și APL II, periodic (anual și înainte de fiecare scrutin), a unui exercițiu de evaluare/autoevaluare a condițiilor de accesibilitate a clădirilor publice din comunitate; (ii) alocarea în buget a unei cote anuale pentru activități de accesibilizare; (iii) promovarea normativelor și standardelor de accesibilitate în construcțiile civile; (iv) elaborarea unor planuri locale/raionale de accesibilitate; (v) aplicarea unor penalități celor care accesează fonduri publice și încalcă standardele de accesibilitate la obiectele construite/renovate.

- **Colectarea datelor cu privire la candidați și candidate din perspectiva incluziunii**

Colectarea datelor cu privire la candidați și candidate este esențială pentru o înțelegere mai profundă a componenței și diversității lor în procesul electoral. Aceste date (despre vârstă, profesie, apartenență la grupuri vulnerabile, precum persoanele cu dizabilități și persoane de etnie romă) furnizează informații valoroase pentru evaluarea reprezentativității și incluziunii în cadrul instituțiilor de guvernare și pentru identificarea potențialelor bariere sau discriminări. În prezent, există lacune semnificative în ceea ce privește disponibilitatea datelor despre candidați și candidate. Deși Comisia Electorală Centrală colectează informații despre vârstă și profesie, aceste date nu au fost încă publicate pentru uzul public, ceea ce limitează transparența și accesul la informații relevante. În plus, lipsesc datele referitoare la candidații și candidatele de etnie romă și cu dizabilități, iar candidații și candidatele nu sunt obligați/obligate să prezinte astfel de informații în mod voluntar. Colectarea datelor în cauză este crucială pentru a evalua și monitoriza progresul în asigurarea unei reprezentări adecvate a grupurilor respective în procesul electoral. Aceasta ar putea contribui la o mai mare responsabilitate și angajament din partea autorităților electorale și a candidaților/candidatele în promovarea unei participări incluzive și echitabile în procesul electoral. De asemenea, ar putea facilita elaborarea de politici și programe specifice pentru sprijinirea și încurajarea participării acestor grupuri în viața politică și publică.

OSCE formulează în [„Recomandările privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități de a Participa la Viața Politică și Publică în Regiunea OSCE, Dublin, 2023”](#) următoarea sugestie: „statele participante să colecteze, să actualizeze în mod regulat și să publice date dezagregate privind participarea politică a persoanelor cu dizabilități, inclusiv reprezentarea acestora în parlamentele naționale, cu scopul de a identifica și de a elimina barierele în exercitarea drepturilor politice. Statele participante ar trebui să informeze BIDD (Biroul pentru Instituțiile Democratice și Drepturile Omului) al OSCE cu privire la eforturile lor de a spori incluziunea persoanelor cu dizabilități în parlamentele naționale, facilitând evaluarea inter pares și schimbul de bune practici între membrii OSCE.”

Recomandare specifică: Se recomandă Comisiei Electorale Centrale să identifice soluții pentru colectarea și publicarea transparentă a datelor referitoare la candidați și candidate, inclusiv a informațiilor despre vârstă, profesie și apartenență la grupuri vulnerabile, cum ar fi persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă. Totodată, CEC ar trebui să dezvolte și să implementeze măsuri pentru a încuraja candidații și candidatele să ofere voluntar informațiile solicitate, evidențiind importanța acestor date pentru promovarea unei reprezentări echitabile și diversificate în cadrul instituțiilor de guvernare.

- **Aprobarea „cotelor” de incluziune și a stimulentele financiare pentru partidele care promovează incluziunea grupurilor marginalizate**

Experiența cotelor de gen a demonstrat eficacitatea acestei acțiuni pentru a spori implicarea femeilor în procesul decizional și politic. Respectiv, introducerea unui mecanism similar pentru promovarea altor grupuri vulnerabile ar putea fi benefică. Implementarea cotelor de incluziune pentru grupurile marginalizate, cum ar fi persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice sau alte categorii defavorizate, ar asigura o mai mare reprezentativitate a acestora în structurile de putere și în procesul decizional. Astfel de cote pot crea oportunități egale pentru grupurile respective ca acestea să-și facă auzite vocile și

necesitățile în cadrul instituțiilor politice. În practica internațională există trei forme de cote care pot fi aprobate: (i) cote introduse în legislația electorală - o cotă care cere ca un anumit număr de persoane dintr-un grup marginalizat, cum ar fi persoanele cu dizabilități, să fie incluse în lista de candidați și candidate; (ii) locuri „rezervate” prevăzute de lege - un anumit număr de locuri în instituțiile publice/la locul de muncă să fie alocate persoanelor dintr-un grup marginalizat (aceste locuri pot fi ocupate fie prin nominalizare, fie prin alegeri); (iii) cote voluntare ale partidelor - atunci când partidele politice sunt de acord să includă un anumit număr de persoane dintr-un anumit grup marginalizat în listele lor de candidați și candidate.

În [Guidelines on Promoting the Political Participation of Persons with Disabilities](#) (Liniile directoare de promovare a participării politice a persoanelor cu dizabilități) elaborate de OSCE sunt oferite recomandări esențiale pentru a sprijini participarea politică a persoanelor cu dizabilități. Printre aceste sugestii se numără și propunerea introducerii cotelor de incluziune pentru persoanele cu dizabilități în procesul electoral și politic. Astfel de cote ar urma să asigure un cadru clar și obligatoriu pentru partidele politice și alte organizații relevante, stabilind un procentaj minim de candidați și candidate cu dizabilități care ar trebui să fie incluși/incluse pe liste și în structurile de conducere. Prin stabilirea unor cote specifice se urmărește asigurarea unei reprezentări adecvate a persoanelor cu dizabilități în viața politică și în procesul decizional.

Cotele pentru [minoritățile etnice](#) există în diferite țări din întreaga lume, însă implementarea și amploarea prevederilor în cauză variază în mod semnificativ. Prezentăm mai jos câteva exemple relevante în acest sens:

Columbia: sunt alocate locuri membrilor grupurilor indigene

Noua Zeelandă: sunt alocate locuri membrilor grupurilor indigene

Croația: sunt alocate locuri pentru diverse comunități etnice, cum ar fi maghiarii, italienii, cehii, slovacii și sârbii

Pakistan: un mic procent de locuri sunt rezervate pentru hinduși și creștini

Liban: locurile în Parlament sunt împărțite egal între creștini și musulmani

Belgia: locurile în Camera Superioară a forului legislativ sunt împărțite între trei grupuri lingvistice – flamanzi, francezi și germani

India: locurile sunt rezervate pentru membrii castei programate și triburile programate.

Recomandare specifică 1: Se recomandă modificarea Codului Electoral pentru a introduce cote de reprezentare atât pentru persoanele cu dizabilități, cât și pentru minoritățile etnice, în procesul de întocmire a listelor de candidați și candidate pentru alegeri, după cum urmează:

- 5% - cotă de reprezentare pentru persoanele cu dizabilități: această cotă va asigura că persoanele cu dizabilități sunt reprezentate echitabil în procesele electorale și în structurile de putere, promovându-se astfel o mai bună înțelegere și adresare a necesităților specifice ale acestei comunități;
- 5% - cotă de reprezentare pentru minoritățile etnice: această cotă va sprijini participarea și reprezentarea minorităților etnice în viața politică, contribuind la o societate mai incluzivă și la o guvernare mai reprezentativă pentru toți cetățenii.

Recomandare specifică 2: Împreună cu cotele, stimulentele financiare pentru partidele care adoptă politici și practici de incluziune pot consolida angajamentul acestora față de diversitate și echitate. Oferta de stimulente financiare poate include subvenții suplimentare, rambursări de cheltuieli de campanie sau alte avantaje pentru partidele care-și demonstrează angajamentul ferm față de incluziunea grupurilor marginalizate.

Recomandări pentru partidele politice: Se recomandă ca partidele politice să integreze aceste cote nu doar în listele de candidați și candidate pentru alegerile publice, dar și în structura organelor de conducere interne. O astfel de abordare va asigura că diversitatea și incluziunea devin valori centrale în cultura organizațională a partidelor politice, influențând pozitiv procesul decizional și politicile promovate

DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”

Creat în anul 1998, *Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD)* este o instituție obștească care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop. Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune. CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune. CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plenar în activități politice, economice și sociale.

ADRESA NOASTRĂ:

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
str. Armenească 13
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: +(373 22) 23-70-89; 20-71-58; 20-71-57
www.progen.md
e-mail: cpd@progen.md